

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İSLAM EKONOMİSİ VE FİNANS ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI FİNANS VE KATILIM BANKACILIĞI
BİLİM DALI

KATILIM BANKACILIĞI ÖZELİNDE
STOK FİNANSMANI YOLUYLA SATIŞ YÖNTEMİNE
DAYANAN STOK FİNANSMANI ÜRÜNÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cenk Gök

İstanbul
Aralık 2021

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İSLAM EKONOMİSİ VE FİNANS ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI FİNANS VE KATILIM BANKACILIĞI
BİLİM DALI

KATILIM BANKACILIĞI ÖZELİNDE
STOK FİNANSMANI YOLUYLA SATIŞ YÖNTEMİNE
DAYANAN STOK FİNANSMANI ÜRÜNÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cenk Gök

Danışman
Prof. Dr. Recep CİCİ

İstanbul
Aralık 2021

TEZ ONAYI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından İSLAM EKONOMİSİ VE FİNANS Anabilim Dalı,

ULUSLARARASI FİNANS VE KATILIM BANKACILIĞI Bilim Dalında

YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Prof. Dr. Recep CİCİ

Üye Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN

Üye Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Hamdi YILDIRIM

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza

Prof. Dr. Metin TOPRAK

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Cenk GÖK

ÖNSÖZ

İslami finansın gelişimi ve mümkün olan her alanda çözüm sunabilen bir yapıya sahip olabilmesi bakış açısına dayanan araştırmamızda, her aşamada bana yardımcı olan değerli tez danışmanım Prof. Dr. Recep CİCİ'ye, değerli katkılarından dolayı Arş. Gör. Bestami KARAKAHYA'ya, yüksek lisans eğitimim boyunca benden desteklerini esirgemeyen sevgili eşim Vildan AZAK GÖK, oğlum Mehmet Kerem GÖK ve kızım Elif Ece GÖK'e ve büyük bir özveri ile beni bu günlere getiren annem Zeliha GÖK, babam Selahattin GÖK'e teşekkürlerimi sunarım.

Cenk GÖK

İstanbul - 2021

ÖZET

KATILIM BANKACILIĞI ÖZELİNDE STOK FİNANSMANI YOLUYLA SATIŞ YÖNTEMİNE DAYANAN STOK FİNANSMANI ÜRÜNÜ

Cenk GÖK

Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası Finans ve Katılım Bankacılığı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Recep CİCİ

96 sayfa, ARALIK-2021

Katılım bankacılığının sürdürülebilir gelişimi ve sektörel etkinliğinin artırabilmesi için müşteri ihtiyaçları doğrultusunda ürünler geliştirmesi önem arz eden bir konudur. Türkiye’de katılım bankaları, ticari faaliyet gösteren şirketlerin nakdi finansman ihtiyaçlarını karşılamak için ağırlıklı olarak murabaha ve ayrıca icare, müşareke, mudarebe ile istisnâ’ yöntemlerine dayanan ürünlerle hizmet sunmaktadır. Bu yöntemlere dayanan ürünler ise ticari faaliyet gösteren müşterilerin faaliyetlerinin devamı için elzem olan; SGK ödemeleri, vergi ödemeleri, çalışanlarının maaş ödemesi, ticarete konu belgelenemeyen ticari giderler gibi işlemlerin finansmanında etkin olarak kullanılamamaktadır. Çalışmanın temel amacı ticari faaliyet gösteren firmaların günümüz katılım bankacılığı nakdi finansman yöntemlerine dayanan ürünler ile etkin olarak karşılanamayan ihtiyaçlarının karşılanabilmesini sağlayabilecek yeni bir yöntem ve bu yönteme dayanan ürün önerisi sunmaktır. Yeni yöntemimizi stok finansmanı yoluyla satış yöntemi bu yönteme dayalı ürünümüzü ise stok finansmanı olarak adlandıracağız stok finansmanı yoluyla satış yöntemi, emek-sermaye ortaklığı, murabaha, selem ve vekâleten satış uygulamalarının sentezlenmiş ve bazı güncellemeler yapılmış hali olarak ifade edilebilir. Bu kapsamda stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü detaylı olarak anlatılarak, uygulanabilirliği fikhi, sektörel, vergisel, sigorta ve hukuki açıdan incelenerek ayrıca ilgili uzmanları görüşlerine yer verilecektir. Bu incelemeler akabinde ise katılım bankacılığı sistemine uygun mevcuda ek ve alternatif bir nakdi finansman yöntemine dayanan ürün önerisi sunulması hedeflenmektedir. Bu durum Katılım bankalarının sektördeki diğer oyuncular karşısındaki rekabet gücünü arttıracaktır. Böylece İslami finans sistemi temellerine dayanan katılım bankacılığı

sisteminin, mevcuda nispeten daha etkin bir noktaya ulaşabilmesi sürecine katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Araştırma kapsamında stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünün, fıkhi, sektörel, vergisel, sigorta, hukuki, açısından uygulanabilirliği sorgulanmış ve müspet sonuç elde edilmiştir. Ortaya çıkan durum ve kanaatler, sektör idarecileri ile araştırmacılar için bilgiler ve politika geliştiricileri için öneriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, İslami Finans, Yeni Ürün, Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemi, Stok Finansmanı

ABSTRACT

STOCK FINANCE PRODUCT BASED ON SALES METHOD THROUGH STOCK FINANCE SPECIFIC TO PARTICIPATION BANKING

Cenk GÖK

Master's Thesis, International Finance and Participation Banking

Thesis Advisor: Prof. Dr. Recep CİCİ

96 pages, DECEMBER-2021

It is an important issue that developing products in line with customer needs to increase sustainable development and sectoral efficiency of participation banking. Participation banks in Turkey, provides services with products based on mainly murabaha and also ijarah, musharakah, mudarabah, istisnâ‘ methods to supply the cash financing needs of commercial companies. The products based on these methods can not be used effectively in financing transactions (such as SGK payments, tax payments, salary payments of employees, and undocumented commercial expenses that are subject to trade) which are essential for the continuation of the activities of commercial customers. The main purpose of the study is to offer a new method and a product based on this method, which can supply commercial companies’ needs that can not be supply effectively with products based on today's participation banking cash financing methods. We name our new method the joint selling method and our product based on this method as stock financing. Joint selling method can be expressed as a synthesis and updated form of labor-capital partnership, murabaha, salam and proxy sales practices. In this context, the stock financing product based on the joint selling method will be explained in detail and its applicability will be examined in terms of fiqh, sectoral, tax, insurance and law. In addition, the opinions of the relevant experts will be given. Following these examinations, it is aimed to present a product proposal based on an additional and alternative cash financing method suitable for the participation banking system. This new proposal will increase the competitiveness of participation banks against other players in the sector. Thus, it is anticipated that the process of reaching a more effective point of the participation banking system-which is based on the Islamic

finance system- will be contributed. Within the scope of the research, the applicability of the stock financing product, which is based on the joint selling method, has been examined in terms of fiqh, sectoral, tax, insurance, law and positive results have been obtained. The results and assessments provide information for industry managers and researchers, and recommendations for policy makers.

Keywords: Participation Banking, Islamic Finance, New Product, Sales Method Through Stock Finance, Stock Financing

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI.....	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLO LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
1.BÖLÜM	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Tezin Konusu.....	1
1.2. Tezin Amacı	2
1.3. Tezin Kapsam ve İçeriği.....	3
1.4. Tezin Konusunun Önemi ve Özgün Değeri	4
1.5. Tezin Araştırma Yöntemi	5
2.BÖLÜM	7
KATILIM BANKACILIĞI VE GÜNÜMÜZ FİNANSAL İHTİYAÇLARIN KARŞILANABİLİRLİĞİ.....	7
2.1. İslami Finans Tanımı ve İlkeleri.....	7
2.2. Katılım Bankacılığı Tanımı	8
2.3. Katılım Bankacılığının Geçmişi ve Bugünü.....	9
2.4. Katılım Bankacılığı Finansman ve Fon Toplama Yöntemleri.....	17
2.4.1. Murabaha	18
2.4.2. Müşareke.....	18
2.4.3. İcare.....	19
2.4.4. Selem.....	20
2.4.5. İstisnâ‘	20
2.4.6. Karz-ı Hasen	21
2.4.7. Mudarebe	21
2.4.8. Teverruk.....	21
2.4.9. Sukuk (Kira Sertifikası)	24
2.4.10. Yatırım Vekâleti.....	24
2.4.11. Özel Cari Hesap	25
2.4.12. Gayri Nakdi Finansman (Kefalet ve İtimat)	25

2.5. Katılım Bankaları Finansman ve Fon Toplama Yöntemleriyle Günümüz Finansal İhtiyaçlarının Karşılabilirliği	26
3.BÖLÜM	31
KATILIM BANKACILIĞINDA YENİ ÜRÜN GELİŞTİRMENİN ÖNEMİ VE STOK FİNANSMANI YOLUYLA SATIŞ YÖNTEMİ – STOK FİNANSMANI ÜRÜNÜ	31
3.1. Katılım Bankacılığı Özelinde Yeni Ürün Geliştirmenin Önemi	31
3.2. Katılım Bankacılığı Özelinde Yeni Ürün Çalışmalarını Kapsayan.....	32
Literatür Araştırması.....	32
3.2.1. Girişim Sermayesi Yaklaşımı	33
3.2.2. Selem Finansmanı Yaklaşımı	33
3.2.3. Karz-ı Hasen Yaklaşımı	34
3.2.4. Mikro Kredi Yaklaşımı	34
3.2.5. Tasarrufa Dayalı Finans Yaklaşımı	34
3.2.6. Blokeli Toplu Konut Finansmanı Yaklaşımı	35
3.2.7. Tekafül Fonu Yaklaşımı	35
3.2.8. Kira Sertifikası İhracı Yaklaşımı	36
3.2.9. Yatırım Vekaleti Yaklaşımı	36
3.2.10. Robertson Gecikmesi Yaklaşımı.....	37
3.3. Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemi ve Stok Finansmanı.....	41
3.3.1. Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemi.....	41
3.3.2. Stok Finansmanı.....	42
3.3.1. Stok Finansmanının Aşamaları	45
3.3.2. Stok Finansmanının Genel İşleyişi	46
3.3.3. Stok Finansmanının Genel İşleyişi İle İlgili Sorular ve Cevaplar	48
3.4. Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yönteminin Diğer İslami Finans Uygulamalarına Benzeyen ve Ayrışan Yönleri.....	49
3.5. Stok Finansmanı Ürününün Fıkıh Açısından Uygulanabilirliği.....	52
3.6. Stok Finansmanı Ürününün Günümüz Hukuku Açısından	53
Uygulanabilirliği.....	53
3.7. Stok Finansmanı Ürününün Sigortalanma Açısından Uygulanabilirliği.....	55
3.8. Stok Finansmanı Ürününün Vergisel Açısından Uygulanabilirliği	56
4.BÖLÜM	57
STOK FİNANSMANI YOLUYLA SATIŞ YÖNTEMİNE DAYANAN STOK FİNANSMANI ÜRÜNÜNE DAİR MÜLAKAT VE TAHLİLLER	57
4.1. Mülakat Yöntemi ve Adayların Belirlenmesi.....	57
4.2. Mülakat Konusu ve Sorulan Sorular	57
4.3. Mülakatlar.....	59
4.3.1. Fıkıh Alimleri İle Yapılan Mülakatlar	59
4.3.1.1. Hayrettin Karaman, Hamdi Döndüren, Mehmet Odabaşı.....	59
4.3.1.2. Servet Bayındır.....	60
4.3.1.3. Hasan Hacak.....	60
4.3.1.4. Abdullah Kahraman	61
4.3.2. Sektör Çalışanları ile Yapılan Mülakatlar.....	62
4.3.2.1. Metin Özdemir	62

4.3.2.2. M. Said Gül	63
4.3.2.3. Temel Tayyar Yeşil	64
4.3.2.4. M. Kürşad Çetin	64
4.3.2.5. Suat Tüccar	65
4.3.2.6. Ömer Berkli	65
4.3.2.7. Abdullah Akdemir	66
4.3.2.8. İsmail Tokgöz	67
4.3.2.9. Yusuf Akagündüz	67
4.3.2.10. Nihat Aksu	68
4.3.2.11. Macit Kapucuoğlu	69
4.3.2.12. M. Fatih Ezber	69
4.3.2.13. Süleyman Duman	71
4.3.2.14. M. Salih İşsever	71
4.3.2.15. Yunus Yıldız	72
4.4. Görüşlerin Tahlilleri	73
4.4.1. Fıkıh Alimlerinin Görüşlerinin Tahlili	73
4.4.2. Sektör Çalışanlarının Görüşlerinin Tahlili	73
4.4.3. Görüşlerin Genel Tahlili	74
4.5. Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü ile İlgili Politika Önerileri	74
4.5.1. Katılım Bankaları İçin Politika Önerileri	74
4.5.2. Türkiye Katılım Bankaları Birliği İçin Politika Önerileri	75
SONUÇ	76
KAYNAKÇA	78

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1: Katılım Bankalarının 2006-2014 Yılları Arasındaki Sektör İçindeki Aktif Büyüklük Payları.....	12
Tablo 2.2: Katılım Bankalarının 2015-2020 Yıllarının Finansal Büyüklüklere Göre Yüzdesele Gelişimi.....	14
Tablo 2.3: Katılım Bankalarının 2015-2020 Yılları Arasında Finansal Büyüklüklere Göre Rakamsal Gelişimi.....	15
Tablo 2.4: Katılım Bankalarının Finansal Başlıklar Sektör Yüzde (%) Payları.....	16
Tablo 3.1: Literatür Özeti.....	39

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Katılım Bankalarının 2020-2015 Yılları Arasında Finansal Büyüklüklerin Rakamsal Gelişim Grafiği.....	15
Şekil 2.2: Katılım Bankalarının Finansal Paylarındaki Yüzdesel Gelişim Grafiği..	16
Şekil 3.1: Stok Finansmanı Süreç Adımları Şekille Anlatım.....	46
Şekil 3.2: Standart Murabaha İşleyişi.....	50
Şekil 3.3: Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemi Süreç Adımları.....	50

KISALTMALAR LİSTESİ

AAOIFI	: İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
İFK	: İslami Finans Kuruluşları
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
ÖFK	: Özel Finans Kuruluşu
ÖFKBİR	: Özel Finans Kuruluşları Birliği
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
YYTF	: Yeniden Yapılandırma Tekafül Fonu

1.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Tezin Konusu

Günümüz ekonomi sisteminde bankalar çok önemli ve stratejik bir yere sahiptir. Ekonomik olarak gelişmek ve kalkınabilmek için etkin bir bankacılık sektörü varlığına ihtiyaç vardır. Uluslararası ve ülke içi yapılan ticarete, kişi ve kurumların finansman ihtiyaçları ya da mevcut kaynaklarının tasarruf edilerek değerlendirilmesinde, bankacılık sektörünün gelişmişliği bu taleplerin verimli şekilde karşılanabilmesine olanak sağlamaktadır. Etkin bir bankacılık sektörünün oluşabilmesinde haklı rekabet şartlarının olması ve bu şartlar çerçevesinde sürekli gelişimin sağlanabilmesi önem arz eden bir husustur. Katılım bankalarının sektörel rekabetin içinde yer alabilmeleri ve bu çerçevede gelişebilmeleri, müşterilerinin ihtiyaçlarına ne ölçüde cevap verebildikleriyle doğru orantılıdır. Ülkemiz Katılım bankalarının, mevcut ürünleriyle cevap veremediği bazı müşteri ihtiyaçlarına sektörün diğer oyuncuları tarafından cevap verilmektedir. Bu durum katılım bankalarının sektörde rekabet edebilme gücünü olumsuz yönde etkilemekte ve katılım bankalarıyla çalışma potansiyeli olan yeni müşteri kazanımında dezavantaj oluşturmaktadır. Bunun sonucu olarak ise katılım bankalarının sektörde istenen ve hedeflenen büyüklüğe ulaşabilmesi güçleşmektedir.

Türkiye’de katılım bankacılığında günümüz için İslami finansa, kabul görmüş murabaha, müşareke, mudarebe, icare, istisnâ’ vb. yöntemlerine dayanan nakit finansman ürünleri mevcuttur. Nakdi finansmanda en çok kullanılan ürün ise murabaha yöntemine dayanan nakdi finansmandır. Dünya genelinde nakdi finansman işlemlerinin murabaha ile yapılma oranı yaklaşık % 95 düzeyindedir (Onat, 2019, s. 30).

Katılım bankalarının nakdi, gayri nakdi finansman işlemlerinin temeli murabaha, teverruk, mudarebe, müşareke, istisnâ’ ile selem vd. finansmanı oluşturmaktadır. Bu finansman yöntemlerinden murabaha Türkiye’de katılım bankalarının en çok kullandığı nakdi finansman yöntemidir. Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) verilerine göre 30.6.2020 itibariyle katılım bankaları tarafından kullanılan toplam nakdi fon yaklaşık olarak 140 milyar TL düzeyinde olup bunun yaklaşık %97’si murabaha yöntemine dayanan finansman ürünleriyle kullanılmıştır (Yatbaz & Çatıkkaş, 2021, s. 8).

Katılım Bankacılığı özelinde, ticari faaliyet gösteren müşterilerin nakdi finansman ihtiyaçlarının aslında yerine getirdikleri faaliyetlerin devamlılığı için gerekli olan meşru ihtiyaçlar olmasına rağmen günümüz İslami finans yöntemleriyle (murabaha, müşareke, icare, istisnâ vb.) bu ihtiyaçların bir kısmı karşılanamamaktadır. Bu ihtiyaçlar şirket faaliyetlerinin devamını gerektiren durumları kapsayabilmektedir. Örneğin; çalışan maaşlarının ödenmesi, SGK/vergi ödemeleri, alımı yapılmış olan hammadde/ticari malın satıcı ödemesinin vekâlet ilişkisine uygun olmayan ileriki bir vadede yapılacak olması, ticarete konu senetlerin, çeklerin vadesi geldiğinde vekâlet ilişkisine uygun olmayanların finanse edilememesi, ticarete konu anlık nakit ihtiyaçlarının karşılanamaması gibi durumlar sıralanabilir. Böyle durumlarda ise ticari faaliyet gösteren ve nakdi finansmana ihtiyaç duyan müşteriler, alternatif yöntemlere ya da konvansiyonel bankalar aracılığıyla ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Bu durum gözetilerek oluşturulmuş olan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü ile bu ve benzeri nakdi finansman ihtiyaçları, katılım bankacılığı kriterleri içerisinde karşılanabilecektir.

1.2. Tezin Amacı

Deloitte tarafından yapılan Türkiye Katılım Bankacılığı Büyüme Yolundaki Önemli Adımlar çalışmasında; katılım bankacılığının zayıf yönleri arsında şu tespite yer verilmiştir: Faizsiz ürünlerin yol açtığı kısıtlamalar sebebiyle geleneksel bankalar ile tüm ürünlerde rekabet edilememesi ve konvansiyonel bankalar ile karşılaştırıldığında başlıca bir ürün farklılığı olmaması (Deloitte, 2014, s. 13).

Levent Eroğlu tarafından hazırlanmış olan yüksek lisans tez çalışmasında ise katılım bankalarının sundukları nakdi finansman ürünlerinde ihtiyaca konu ürün ya da hizmetin belgelendirilmesinin kimi zaman mümkün olmadığını ve bu durumun katılım bankacılığı açısından konvansiyonel bankalar karşısında dezavantaj oluşturduğu üzerinde durularak yeni ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır (Eroğlu, 2019, s. 57-58).

Bu ve benzeri durumlar ise İslami finansın Türkiye’de etkinliğinin artması ve katılım bankalarının sektörün önemli oyuncularından olabilmesi yolunda engel teşkil etmektedir.

Günün şartları ne olursa olsun İslami Finans çerçevesinde meşru olan her ihtiyaç karşılanabilir olabilmesi ve bu çerçevede İslami finans yöntemlerin geliştirilebiliyor

olması önem arz etmektedir. Çalışmamızdaki temel amaç; mevcut katılım bankacılığı sistemi çerçevesinde müşterilerin ticarete konu ancak mevcut durumda karşılanamayan nakit ihtiyaçlarının İslami finans kriterleri çerçevesinde geliştirilecek yöntem ve bu yönteme dayanan ürün veya ürünler ile nasıl karşılanabileceğidir.

1.3. Tezin Kapsam ve İçeriği

Türkiye’de katılım bankacılığı sistemi çerçevesinde yer alan, emek-sermaye ortaklığı, murabaha, selem ve vekâleten satış uygulamalarının sentezlenmiş ve bazı güncellemeler yapılmış hali ile stok finansmanı yoluyla satış yöntemi olarak adlandıracağımız yeni bir nakdi finansman yöntemi ve bu yöntem esas alınarak oluşturulmuş stok finansmanı olarak adlandıracağımız nakdi finansman ürünü çalışmasıdır.

Tezimizde katılım bankacılığı özelinde kullanılan İslami finans kriterlerine uygun yöntemlere stok finansmanı yoluyla satış yöntemi olarak adlandıracağımız yeni bir yöntem önerisi getirerek bu yönteme dayanan stok finansmanı ürünü ile mevcutta katılım bankaları tarafından karşılanamayan, müşterilerin ticarete konu nakdi finansman ihtiyaçlarının karşılanabilmesi amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada öncelikle Katılım bankacılığının tanımı ve yakın tarihten günümüze gelişim süreci, gelişim sürecindeki önemli dönüm noktaları üzerinde durulmuştur. Katılım bankaları tarafından müşterilerine sunulan fon toplama ve finansman ürünleri ve bu ürünlerin hangi yöntemlere dayandığı, mevcut nakdi finansman ürünlerin kullanım alanları ile ticari faaliyet gösteren müşterilerin nakdi finansman ihtiyaçlarının genel çerçevede karşılaştırılması yapılmıştır. Katılım bankacılığının mevcut nakdi finansman ürünleriyle, ticari faaliyet gösteren müşterilerin nakdi finansman ihtiyaçlarından hangilerinin karşılanamadığı hususu incelenmiştir. Stok finansmanı yoluyla satış yöntemi ve stok finansmanı çalışmasının işleyişi ile kullanım alanları paylaşılarak, ticari faaliyet gösteren müşterilerin karşılanamayan nakdi finansman ihtiyaçların, stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ile nasıl karşılanabileceğinin üzerinde durulmuştur.

Burada öne çıkan husus bu meşru ihtiyaçların karşılanabilmesi için İslami finans yöntemlerin geliştirilebiliyor olmasıdır. Tezimizdeki nihai bakış açısında, İslami finans yöntemlerinin geliştirilmiş bir modeli üzerinedir.

Buradan hareketle şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Katılım bankacılığının ticari faaliyet gösteren müşterileri için mevcuda ek ve alternatif bir nakdi finansman ürününe ihtiyacı var mı?
2. Stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü işleyiş yapısı nasıl? Bu yapı İslami finans kriterlerine uygun mu?
3. Stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü katılım bankacılığı sistemi içinde sektörel, hukuki, sigorta, vergisel açıdan incelendiğinde uygulanabilir mi?

1.4. Tezin Konusunun Önemi ve Özgün Değeri

Katılım bankacılığı özelinde, ticari faaliyet gösteren müşterilerin nakdi finansman ihtiyaçlarının aslında yerine getirdikleri faaliyetlerin devamlılığı için gerekli olan ihtiyaçlar olmasına rağmen günümüz İslami Finans yöntemleriyle (murabaha, müşareke, icare, istisnâ' vb.) bu ihtiyaçların bir kısmı karşılanamamaktadır. Bu ihtiyaçlar şirket faaliyetlerinin devamını gerektiren durumları kapsayabilmektedir. Örneğin; çalışan maaşlarının ödenmesi, vergi/SGK ödemeleri, alımı yapılmış olan hammadde / ticari malın satıcı ödemesinin ileriki bir vade de yapılacak olması (Katılım bankalarının finansman için vekâlet ilişkisi uygun görülmeyen vade), ticarete konu senetlerin, çeklerin vadesi geldiğinde vekalet ilişkisine uygun olmayanların finanse edilememesi durumu, İş yeri kirasının ödenmesi istediğinde vekâlet ilişkisinin kurulmamış olmasından kaynaklanan işlemin yapılamaması, ticarete konu anlık nakit ihtiyaçlarının karşılanamaması vb. durumlarda ticari faaliyet gösteren müşteriler alternatif yöntemlere ya da bankalara ihtiyaç duymaktadırlar. Stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü ile bu ve benzeri nakdi finansman ihtiyaçlarının karşılanabilmesine olanak sağlayabilecektir.

Oluşan bu imkân ile müşterilere sunulan hizmet kalitesinin artmasına, etki alanının genişletebilmesi ve derinleşmesine katkı sağlayabilecektir. Bununla birlikte oluşacak dolaylı etki ile katılım bankacılık sisteminin mevcut imkânlarından dolayı katılım bankaları ile çalışmayan ancak çalışma potansiyeli ve niyeti olan yeni müşteri kazanımında olumlu etki oluşacak olmasıdır. Mevcut müşterilere sunulan hizmet hacminin artması, yeni müşteri kazanımı ile Katılım Bankacılığı sistemi ilave hacim kazanacaktır. Nihayetinde katılım bankalarının sektörel hacimlerinin nispeten artmasına katkı sağlayacaktır. Çalışmaya özgün değer katan en önemli husus, stok finansmanı ürünü ve dayandığı stok finansmanı yoluyla satış yöntemi kendine özgü bir yapıya sahip olup mevcut yöntemlere (murabaha, müşareke, mudarebe, icare,

selem vb.) ilave bir yöntem olabilecektir. Bu durum ise İslami finans ürün yelpazesi için gelişime açık yeni bir yöntemin temellerini atabilecektir.

1.5. Tezin Araştırma Yöntemi

Tez çalışmamızda araştırmanın etkin olarak yapılabilmesi için karma bir yöntem takip edilmiştir. Bu çerçevede literatür taraması ve derinlemesine mülakat aşamaları olmak üzere araştırma, iki temel üzerine kurgulanmıştır.

Literatür taraması neticesinde, mevcut İslami finans yöntemlerinden olan murabaha, muşaraka, icare, mudarebe, istisnâ‘, selem, kira sertifikası, tekafül, karz-ı hasen gibi uygulamalar temel alınarak farklı kurgulamalarla yeni ürün çalışmaları incelenmiş ancak stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürününe benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Derinlemesine mülakat tekniği uygulanarak, doğru sonuca ulaşabilmek için konusunda etkin pozisyonda görev yapan, katılım bankacılığı hususuna vakıf ve görüşleri kabul gören kişiler tercih edilmiştir. Bu kapsamda, Fıkıh alimleri kısmında; katılım bankaları merkezi danışma kurulu ve katılım bankalarının kendi bünyelerinde faaliyet gösteren danışma kurullarında görev yapan/yapmış kişilerle mülakat yapılmıştır. Sektör çalışanları kısmında; katılım bankası genel müdürü, genel müdür yardımcısı, grup başkanı, bölüm başkanı, birim müdürü, şube müdürleri ile mülakat yapılmıştır. stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü sunumu ile yöntem ve ürün işleyişi detaylı olarak paylaşılmıştır. Ayrıca katılım bankasında hukuk biriminde görevli avukatlardan ürün uygulamasında oluşabilecek durum ve riskler değerlendirilerek soru-cevap şeklinde görüşler alınmış ve oluşabilecek hukuki risklerin çözüm yolları üzerinde durulmuştur.

Tezimizin birinci bölümünde; İslami finans tanımı ve ilkeleri ile ilgili farklı kaynaklardaki tanımlar ve görüşlere yer verilmiştir. Bununla birlikte Katılım bankacılığının tanımı, yakın geçmişi ve bugünü hem önemli olaylar hem de rakamsal büyüklükler ele alınarak incelenmiş, rakamsal büyüklükte meydana gelen değişikliklerde etkili olan gelişmeler üzerinde durulmuştur.

Tezimizin ikinci bölümünde; katılım bankacılığında mevcutta uygulanan finansman ve fon toplama yöntemleri ile bu yöntemlerin mevcut müşteri ihtiyaçlarını karşılama hususunda etkin olamadığı alanlar incelenmiştir. Özellikle ticari faaliyet gösteren müşterilerin ticari faaliyetlerinin parçası olan birtakım ihtiyaçlarının mevcut uygulamalar çerçevesinde katılım bankalarınca karşılanamadığı tespiti yapılmıştır.

Tezimizin üçüncü bölümünde; katılım bankacılığında yeni ürün geliştirmenin önemi ve bu çerçevede yapılan çalışmaların literatür taraması bilgilerine yer verilmiştir.

Tezimizin dördüncü bölümünde; stok finansmanı yoluyla satış yöntemi ve stok finansmanı ürünü tanımı ile fihki, sektörel, hukuki, sigorta ve vergisel açıdan uygulanabilirliği üzerine yapılan çalışmaya yer verilmiş ve uygulamaya engel bir durumun olmadığı süreç içerisinde oluşabilecek pürüzlerin aşılabileceği tespiti yapılmıştır.

Tezimizin beşinci bölümünde; derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü analizi ve genel değerlendirme yer verilmiştir. Bu bölümün sonunda ise yöntem ve ürünün uygulanmasına yönelik olarak katılım bankaları ve TKBB yönelik politika önerilerinde bulunulmuştur.

Sonuç bölümünde ise; İslami finansın gelişmesinde en önemli aktörlerden olan katılım bankalarının gelişimi ve sektörel etkinliğinin artması için müşteri ihtiyaçları gözetilerek ve mevcutta hizmet sunulamayanlar öncelikli olmak üzere yeni ürün çalışmasının stratejik önemi üzerinde durulmuştur. Uygulamaya alınabildiği takdirde stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürününün katılım bankacılığına nakdi finansman hususunda diğer sektör oyuncularına karşısında rekabet gücü sağlayacağı bu durumun etkisiyle de hem sektörel etkinliğinin artarak sürdürülebilir büyüme sürecine katkı sağlayarak nihayetinde İslami finansın etki alanının genişleyeceği tespitinde bulunulmuştur.

2.BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞI VE GÜNÜMÜZ FİNANSAL İHTİYAÇLARIN KARŞILANABİLİRLİĞİ

2.1. İslami Finans Tanımı ve İlkeleri

İslami finans, her türden finansal yapının İslam dininin prensipleri çerçevesinde gerçekleşmesini sağlayan sistematik olarak tanımlanabilir. Bu çerçeveden düşündüğümüzde, İslami finansal sistem, İslam ekonomisinin bir alt dalı olarak nitelendirilebilir. İslami finansal sistem haram olan faizin karşısında duran bir yapı olarak görülmektedir. İslami finansal sistemi bu açıdan düşündüğümüzde de İslam'ın ahlaki ilkelerine çerçevesinde finansal faaliyetlerin gerçekleşmesi için oluşturulmuş bir finansal yapı olarak tanımlanabilir (Çelik İ. , 2016, s. 159-182).

İslami finans genel olarak her türden finansal faaliyetlerin İslami kurallar dikkate alınarak uygulamanın gerçekleştirildiği bir sistemdir. İslam dinine göre faizin haram olmasından dolayı günümüz finans anlayışına alternatif bir yapı olarak değerlendirilen İslami finans son yıllardaki gelişimi ile global finans piyasalarında alternatif bir alan olarak hızla büyümektedir. Bu kapsamda İslami finansmanın tüm yöntemleri, faizli işlemlerin haram olması ve İslami iş ahlakının korunması temeline dayanmaktadır (Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2013, s. 3).

Literatürde yer alan tanımlamalar çerçevesinde İslami finans, kişi ve kurumların İslami çerçevede meşru kabul edilen finansal ihtiyaçlarını İslami kurallar içerisinde karşılanabilmesidir. Bu ihtiyaçlar yer, zaman, koşul faktörleri çerçevesinde değişiklik gösterebilir. Değişiklik gösteren bu ihtiyaçların karşılanmasında temel ölçü İslami kurallara uygun yöntemlerle karşılanabilmesi olarak tanımlayabiliriz.

İslami finans, birtakım prensiplerden oluşmaktadır ve bu prensipler İslam hukuku kaidelerini esas almaktadır. İslami finansın temel prensipleri faizin yasak olması, kar ve zarar paylaşımı ve garar yasağıdır (Karahana & Ersoy, 2016, s. 93-114).

İslami finansın temel ilkeleri bazı iktisatçılar tarafından şöyle sıralanmıştır:

- Açık ve net işlemlerle uğraşmak
- Ahlaki değerleri göz önünde bulundurmak
- Faizsiz çalışmak
- Finansal kaynaklarla reel değer üretmek

- Kâr ve zararı paylaşmak
- Ortaklık esasına göre faaliyette bulunmak
- Para ticaretiyle ve haksız kazanç sağlayan işlemlerle uğraşmamak (Ersoy & Hazıroğlu, s. 4).

Dr. Çetin Nusret tarafından hazırlanan sunumda ise İslami finansın temel ilkeleri şöyle hülasa edilmiştir:

- Faiz (Riba) yasağı: İslam'da faizli her türlü işlem yasaktır. Örnek, faizli finansal sözleşmeler, faiz getirili yatırımlar...
- Belirsizlik (Gharar) Yasağı: Taraflar arasında yapılan akitte her durumun açık olarak ifade edilmiş, tereddüt ve yanıltıcılık olmaması gerekmektedir. Finansal bir akitte, ürünün satış fiyatı, teslim durumu, miktarı, kalitesi ve varlığı gibi temel bilgilerde eksiklik olmamalıdır. Örneğin, günümüz finansal sözleşmelerde sigorta, future ve opsiyon uygulamaları
- Spekülasyon (Maisir) Yasağı: Akittin spekülatif amaçla yapılıyor olması durumunda akit geçersizdir. Örneğin forward
- Yasaklanmış (Haram) Ticari Faaliyetler: İslam dini tarafından haram kılınmış ürünlerin ticari faaliyetlerin yapılmaması. Örneğin içki maksatlı alkol üretimi, satışı, domuz hayvanından üretilen ve satışı yapılan işler, kumar olarak sayılan faaliyetler vb (Çetin N. , 2013, s. 4).

Şeklinde sıralanmıştır. Genel çerçeveden baktığımızda her yaklaşımda ortak başlıkların yanında farklı başlıklar bulunsa da hepsi aynı içeriği kapsamaktadır.

2.2. Katılım Bankacılığı Tanımı

Katılım bankaları, İslami finans kriterleri çerçevesinin içinde kalmak kaydıyla, Türkiye Cumhuriyeti 5411 sayılı bankacılık kanununa tabi olarak bankacılık hizmeti sunan kurumlardır.

Global ekonomik yapısı içerisinde İslami bankacılık olarak anılan finans kurumları Türkiye'de katılım bankaları olarak adlandırılmaktadır. Katılım bankacılığı; mal ve hizmet hareketleriyle ortaya çıkan finansal ihtiyaçların karşılandığı, parasal finansman işlemlerin muhakkak ki bir mal veya hizmete alım-satımına karşılık gelerek ama elde edilen gelirin ise ortaklık (kâr -zarar) şeklinde bölüştüğü finansal bir sistem olarak da tanımlanmaktadır (Özsoy, 2013, s. 10-11).

Katılım bankacılığı sistemi İslam'da faizin haram olması temeli üzerine konumlandırılmış bir sistemdir. Sistemin bu temele dayanıyor olması nedeniyle tasarruf sahiplerinden toplanan fonlar veya finansman ihtiyacı olanlara kullandırılan fonlarından faiz niteliği taşıyacak ilave gelir-gider eklenememektedir. Katılım bankacılığı sisteminde bu bankalar özkaynakları ile müşterilerinden topladıkları fonları, İslami prensipler çerçevesindeki ticaret veya yatırım faaliyetleri ile değerlendirerek elde ettikleri kâr veya zararı müşterileri ile paylaşmaktadırlar (Tunç, 2010, s. 97)

Katılım finansmanı, temelde faizsizlik esasına dayalı İslami finansman yöntemlerinden mudarebe, müşareke, icare, istisnâ', selem vb. risk ve özel sermaye fonları adlandırılan finansal uygulamalar ile oluşturulmuştur. Katılım finansmanı, katılım bankalarının tasarruf sahibi müşterilerinden elde ettikleri fonları yine bu müşterileri adına yöneten bir finansal yatırım işlemi olarak tanımlanabilir (Bulur & Er, 2012, s. 48).

Katılım Bankalarının isminde yer alan katılım kavramı, gerek finansman sağlarken gerekse fon toplarken müşterilerin İslami finans kurallarına dayanan bu süreçte katılımı esasına dayanan bir yaklaşıma sahip olmasıdır. Tasarruf sahibi müşterilerden fon toplanabilmesi için oluşturulan ve kara-zarara katılmayı temel alan katılma hesapları, katılım bankalarını konvansiyonel bankalardan ayıran en bariz yapı olması sebebiyle, katılım kelimesi kullanılır. Katılım bankaları, tasarruf sahibi müşterilerinden özel cari hesaplar ve katılma hesapları ürünleriyle fon toplamak ve topladığı fonları İslami finans prensiplerine uygun yöntemlerle finansman ihtiyacı olan müşterilerine kullandırmak üzere faaliyet gösteren finansal kuruluşlardır (Ziraat Katılım Bankası, 2021).

Katılım bankası, özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve finansman kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri olarak tanımlanmaktadır (T.C. Resmi Gazete, 2005).

2.3. Katılım Bankacılığının Geçmişi ve Bugünü

Türkiye'de İslami finans ilkeleri çerçevesinde finansal faaliyet göstermek amacıyla ilk olarak Özel Finans Kurumları kurulmuştur.

1983 yılında çıkarılan 16.12.1983 tarih ve 87/7506 sayılı kararname ile Özel Finans Kurumları kurulmuşlardır. Kurulan bu yapı ile sosyal, toplumsal ve siyasal ortamdanda elverişli olması ile faiz hassasiyetine sahip kesimin tasarruflarına ekonomiye kazandırmak amacı güdülmüştür. İlk olarak 1985 yılında Albaraka Türk ve Faysal Finans faaliyete geçmiş, daha sonra 1989 yılında Kuveyt Türk, 1991 yılında Anadolu Finans, 1995 yılında İhlas Finans ve 1996 yılında son olarak Asya Finans sektöre dâhil olmuştur. (Tunç, 2010, s. 37).

1985 yılında faaliyete başlayan özel finans kurumları 1999 yılında Bankacılık Kanununda yapılan değişiklikle bu kanunun kapsamına girmişlerdir. 2001 yılında, tüm özel finans kurumlarının üye olduğu, bu kurumların sorun, beklenti ve gelişim sürecinde ortak hareket edilmesine olanak sağlayacak Özel Finans Kurumları Birliği (ÖFKBİR) kurulmuştur. Böylece Türkiye Bankalar Birliği (TBB) benzeri bir birlik oluşmuştur. 2005 yılında çıkarılan Bankacılık Kanunu ile özel finans kurumları, katılım bankası adını aldılar. Özel finans kurumlarının banka statüsüne geçmesi bu kurumlar için yeni bir milat niteliği taşımaktadır. Bu değişiklikle hem faaliyet süreçleri hem de müşteriye ulaşmadaki güvenilir olma statüleri pozitif olarak değişmiş ve daha etkin bir yapıya kavuşmuşlardır. Bu değişiklik sonucunda Özel Finans Kurumları Birliği (ÖFKBİR), Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) olmuştur. Bu gelişmelerle birlikte katılım bankaları yeni isimleriyle yollarına devam etmektedirler.

Katılım bankalarının yeni yapısına kavuştuktan sonraki süreçte, bankacılığın asli dayanaklarından olan müşteri güveni noktasında kazanımlar elde etmiştir. Buna müteakip olarak ise sektördeki yeri sağlamlaşmış ve daha emin adımlarla büyüme sürecini devam ettirmiştir. Günümüzde ise büyüme ve gelişim sürecinin devam edebiliyor olmasında geçmiş dönemde atılmış bu gibi adımların önemli etkileri bulunmaktadır.

Katılım bankacılığı isim sürecinde her şeyin başına İslam koyarak çözüm bulma kolaylığına karşın, İslami finansın süreçsel bakış açısı olan tarafların bir araya getirilmesi ve ortak hareket ile sürece katılım sağlaması esastan vücut bulmuştur. Bugünkü insana sistemin nasıl dokunabildiği noktasında katılım bankacılığı kavramı uygun bir kavramdır. Katılım bankacılığı isminin ilk bileşeni olan katılma kelimesi yapılacak olan işle beraber yapılmak istenen ve hedeflenen işi de kapsayan bir manaya sahiptir. Bu yönüyle birleştiren bir finansal yapı düşünüldüğünde katılım

sağlanarak oluşturulacak bir yapıyı da ifade için uygundur. Banka ünvanı global piyasada son derece prestijli bir isim olduğu için bu yapıyla bütünleşen ayrıca bu bütünleşmeye kendi bakış açısıyla değer katacak Katılım Bankacılığı ismi sektöre katkı sağlayacak uygun bir tanımlamadır (Hazıroğlu, 2016).

Kanunla yasal çerçevelerinin oluşturulması ve hukuki alt yapısının kurulmasıyla birlikte katılım bankacılığına olan teveccüh artmıştır. Bu gelişmeler ışığında sektörde güç birliği oluşturacak gelişmeler yaşanmış Anadolu Finans katılım bankası ile Family Finans katılım bankası birleşmiş ve Türkiye Finans Katılım Bankasını kurmuşlardır. Ayrıca Bank Asya katılım bankası Türkiye’de ilk defa borsaya açılarak hisselerinin %23’nü halka arz etmiştir. 2007 yılında ise Albaraka Türk katılım bankası hisselerinin %20,22’sini halka arz etmiştir. Katılım bankalarının hisselerinin halka arz etmesi ve borsaya kote olmaları daha şeffaf ve daha kurumsal yapılara dönüşmeleri yolunda önemli katkı sağlamıştır (Tanaydı, 2016, s. 34-35).

Katılım bankalarının 2005 yılına kadar olan süreci, Türkiye’deki bankacılık sektörü içindeki kuruluş dönemi olarak kabul edilebilir. 2005’ten sonraki dönemi ise katılım bankacılığının ülke geneline yayılmaya başlaması, kurumsallaşma ve büyüme sürecinin başlangıcı olarak değerlendirilebilir. 2005 yılından bu zamana bankacılık sektöründeki şube ağlarını genişletme politikasına katılım bankaları da katılmışlardır. İstikrarlı olarak gelişen ekonomi içerisinde paylarını kayda değer ölçüde arttırmışlardır. Rakamsal olarak bu süreci değerlendirdiğimizde ise 2001 yılında yaşanan kriz sonrasında katılım bankalarının toplam aktif büyüklüğü 1,1 milyar dolar iken 2008 yılı sonu itibariyle yaklaşık 20 milyar dolara ulaşmıştır (Akyüz, 2009, s. 13).

Tablo 2.1: Katılım Bankalarının 2006-2014 Yılları Arasındaki Sektör İçindeki Aktif Büyüklük Payları (+000,000 TL)

Yıllar	Katılım Bankaları	Tüm Sektör	Alınana Pay %
2006	13.729	497.285	2,69%
2007	19.435	579.733	3,24%
2008	25.769	730.806	3,41%
2009	33.628	831.354	3,89%
2010	43.338	1.004.424	4,14%
2011	56.076	1.215.966	4,41%
2012	59.160	1.356.496	4,18%
2013	96.022	1.731.392	5,25%
2014	104.229	1.992.538	4,97%

Kaynak: TKBB ve TBB İstatistik Raporları Aktif Büyüklükler 2006-2014 Yılları

Katılım bankalarının, sektörel etkinliğinin en önemli göstergelerinden biri olan aktif büyüklük rasyosudur.

Bu tablodan hareketle şu değerlendirmeleri yapabiliriz:

- 1) 2006 ile 2014 yılları arasındaki veriler incelendiğinde sekiz yıllık süreçte, katılım bankalarının tüm sektör içindeki aktif büyüklük payı 2006 yılında %2,69 iken, 2014 yılına geldiğimizde bu oran %4,97'ye çıkmış, bu oran ise ilgili dönem arasında %85'e yakın bir büyüme gerçekleştiği görülmektedir. Bu büyümede önemli faktörlerin başında 2005 yılında bankacılık kanununda yapılan düzenleme ile özel finans kuruluşlarından, katılım bankasına dönüşümün kayda değer bir etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Bu değişiklikle katılım bankalarının statüleri devlet tarafından çizilmiş ve bankalar kategorisine alınarak, bankalara sağlanan imkanlar çerçevesine dahil edilmiştir. Bu durum ise bankalar için müşterileri

nezinde önemli unsurlardan olan kuruma güven temelini oluşturmuştur. Nitekim katılım bankacığı üzerine çalışmaları olan iktisat uzmanı Pınar Pehlivan'ın konuyla ilgili bazı tespitleri yer verilmiştir. “Türk finans sistemi içerisindeki rolü gün geçtikçe artan katılım bankaları son yıllarda hızlı bir büyüme trendi yakalamış, çok önemli sayılabilecek ilerlemeler kaydetmiş ve bankacılık sektörü genelinin üzerinde bir büyüme gerçekleştirmiştir. Ekonominin ihtiyaç duyduğu finansal ürünleri üretebilen, hizmet ağı ile ülke geneline yayılan katılım bankaları, bir taraftan finansal sistemin gelişmesine katkı sağlarken, diğer taraftan reel sektörün büyümesini de desteklemektedir. Ancak yine de katılım bankalarının bankacılık sektöründen aldıkları payın, hedeflenenin çok altında olduğu da bir gerçektir.” (Pehlivan, 2016, s. 320).

Aynı şekilde 2006 yılından itibaren katılım bankalarının aktif büyüklüklerinin bankacılık sektörü içindeki payı da genel olarak artmıştır. Aktif büyüklükte meydana gelen bu gelişimi katılım bankalarının bankacılık sektöründeki büyüme süreci açısından önemli bir göstergedir (Pehlivan, 2016, s. 314).

- 2) Katılım bankalarının yakın dönemdeki gelişiminin daha detaylı incelenmesi, bu sürecin şu andaki durumunu, geçmiş dönemden başlayan büyüme trendinin ne noktaya geldiğini ve en önemlisi sürdürülebilir bir süreç olup olmadığı hakkında bize fikir verecektir. Bu sürecin incelenebilmesi için ise katılım bankalarının aktif büyüklük, fon toplama, fon kullandırım, öz varlık, net kar gibi finansal büyüklüklerdeki değişimlerin katılım bankacılığı özelinde ve sektör bütünü olarak hem rakamsal hem de oransal verilerle incelenmesi bu sürecin doğru yorumlanabilmesine katkı sağlayacaktır. Rakamsal büyümenin nasıl geliştiği, bu büyümenin tüm sektör büyümesine kıyasla etkinliği arttıran bir büyüme olup olmadığını ise oransal gelişimle yorumlayabiliriz.

Tablo 2.2: Katılım Bankalarının 2015-2020 Yıllarının Finansal Büyüklüklere Göre Yüzdesele Gelişimi (+000,000 TL)

Finansal Başlıklar		2015 / Aralık	2020 / Aralık	Değişim %
Toplanan Fonlar	TP	40.740	102.620	152%
	YP	31.406	149.513	376%
	YP-MADEN	2.216	69.884	3054%
	TOPLAM	74.362	322.017	333%
Kullandırılan Fonlar		79.191	240.133	203%
Toplam Aktif		120.252	437.092	263%
Öz Varlık		10.642	27.603	159%
Net Kâr		405	3.716	818%
Personel Sayısı		16.554	16.849	2%
Şube Sayısı	YURTIÇİ	1.076	1.251	16%
	YURTDIŞI	4	4	0%
	TOPLAM	1.080	1.255	16%

Kaynak: TKBB Sektörel Mukayese Raporları 2015-2020 Yılları

Yukarıdaki tablodan hareketle şu değerlendirmeleri yapabiliriz:

- 1) 2015-2020 yılı finansal büyüklük değişimlerine ait veriler incelendiğinde katılım bankaları yüksek oranda rakamsal büyümeler kaydetmişlerdir. Bu veriler özellikle 2005 yılında yapılan bankacılık kanunu değişikliği sürecinden sonraki dönemdeki durumu da ortaya koymaktadır. Verilerden hareket ettiğimizde son beş yıllık dönemde katılım bankacılığının özellikle toplanan fonlar kaleminde % 333'lük bir büyüme yakaladığı görülmektedir. Sağlanan bu kaynak finansmana dönüştürülerek hem karda hem de öz varlıklarda önemli katkı sağlamıştır.
- 2) Tabloda yer alan önemli noktalardan biri de 2015 yılında kullandırılan fonların, toplanan fonlara oranı % 106 iken, 2020 yılına geldiğimizde bu oran % 75'e gerilemiştir. Bu noktada katılım bankalarının fon kullandırmadan ziyade fon toplama noktasında daha etkin bir büyüme sergilediğini görmekteyiz.

- 3) Bu veriler dolaylı olarak katılım bankalarının teknolojik noktada da önemli gelişmeler kaydederek personel ve şube başına düşen büyüme çarpanını da büyük oranda arttırmıştır.

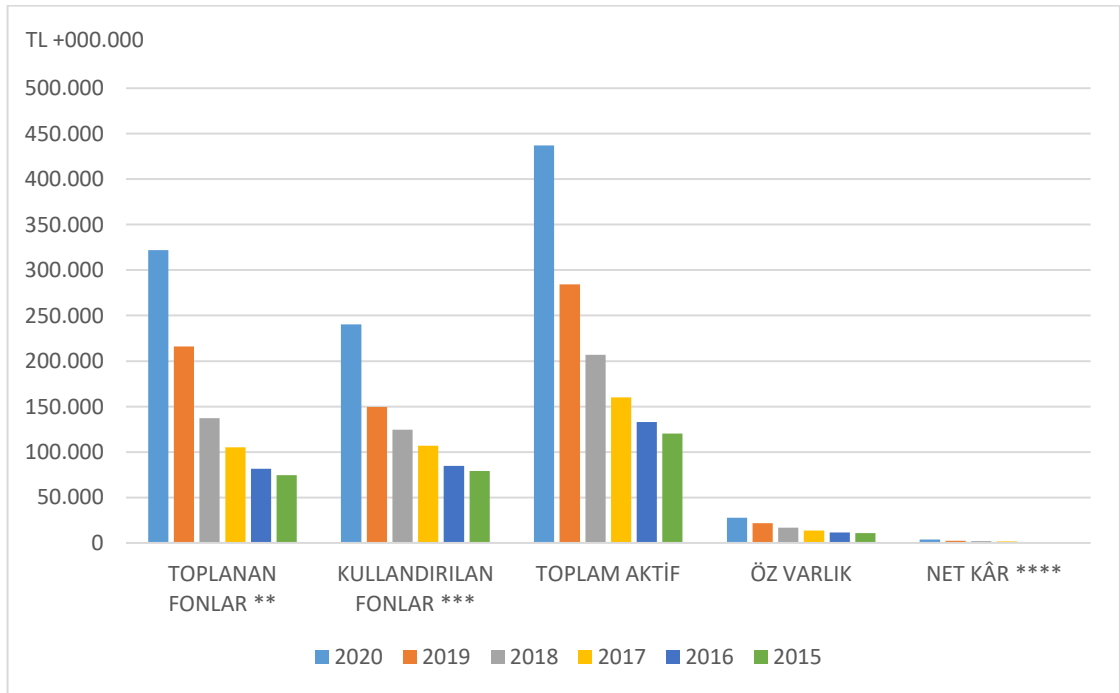
Tablo 2.3: Katılım Bankalarının 2015-2020 Yılları Arasında Finansal Büyüklüklere Göre Rakamsal Gelişimi (+000,000 TL)

	TOPLANAN FONLAR	KULLANDIRILAN FONLAR	TOPLAM AKTİF	ÖZ VARLIK	NET KÂR
2020	322.017	240.133	437.092	27.603	3.716
2019	215.983	149.475	284.450	21.762	2.438
2018	137.220	124.562	206.806	16.780	2.123
2017	105.310	106.733	160.136	13.645	1.583
2016	81.505	84.880	132.874	11.494	1.106
2015	74.362	79.191	120.252	10.642	405

Kaynak: TKBB Sektörel Mukayese Raporları 2015-2020 Yılları

* BDDK Raporlarına göre hazırlanmıştır.

Şekil 2.1: Katılım Bankalarının 2020-2015 Yılları Arasında Finansal Büyüklüklerin Rakamsal Gelişim Grafiği (+000,000 TL)

Kaynak: TKBB Sektörel Mukayese Raporları 2015-2020 Yılları

Burada tablo ve şekil verileri üzerinden hareketle şu değerlendirmeyi yapabiliriz:

Finansal başlıklar “Toplanan Fonlar, Kullandırılan Fonlar, Toplam Aktif, Öz Varlık, Net Kar” 2015 – 2020 yılları arasındaki rakamsal gelişimi göstermektedir. Şekil 2.1 de yıllar sütun renkleriyle ayrıştırılarak aynı başlık altındaki gelişim trendi gösterilmektedir. Bu verilerden hareketle 2015 yılından başlayarak her sonraki yıl 2020 yılına kadar her finansal başlıkta rakamsal gelişim görmekteyiz. Bu verilerden hareketle katılım bankalarının her yıl ve her finansal başlıkta rakamsal olarak büyüme trendine sahip olduğunu görmekteyiz.

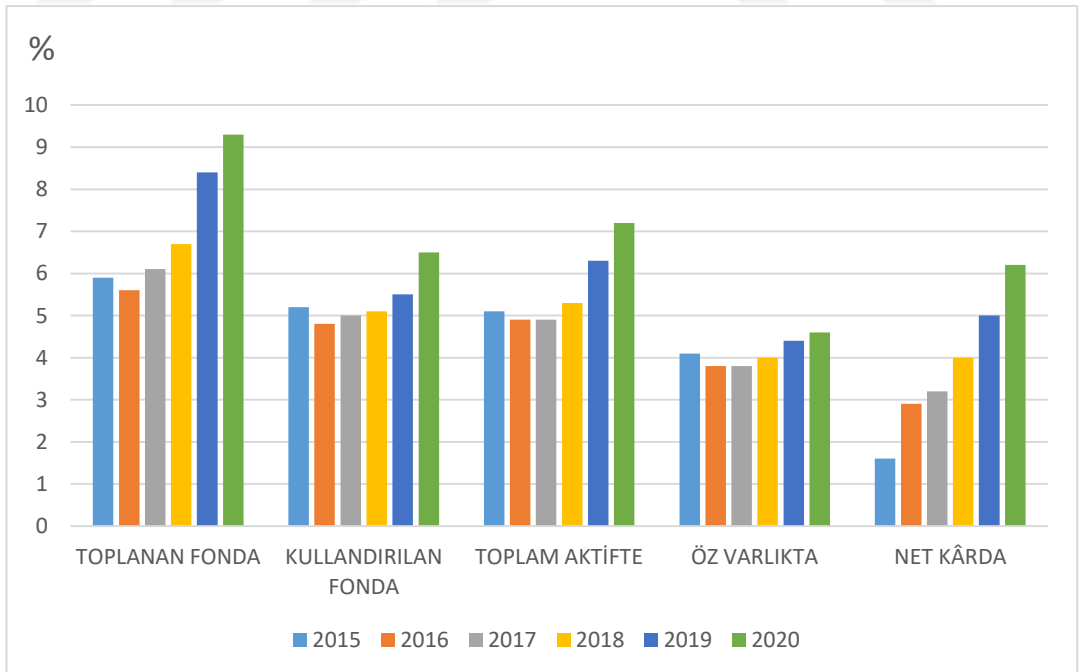
Tablo 2.4: Katılım Bankalarının Finansal Başlıklar Sektör Yüzde (%) Payları

Finansal Başlıklar	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Toplanan Fonda**	5,9	5,6	6,1	6,7	8,4	9,3
Kullandırılan Fonda***	5,2	4,8	5	5,1	5,5	6,5
Toplam Aktifte	5,1	4,9	4,9	5,3	6,3	7,2
Öz Varlıkta	4,1	3,8	3,8	4	4,4	4,6
Net Kârda****	1,6	2,9	3,2	4	5	6,2

Kaynak: TKBB Sektörel Mukayese Raporları 2015-2020 Yılları

* BDDK Raporlarına göre hazırlanmıştır.

Şekil 2.2: Katılım Bankalarının Finansal Paylarındaki Yüzesel Gelişim Grafiği

Kaynak: TKBB Sektörel Mukayese Raporları 2015-2020 Yılları

* BDDK Raporlarına göre hazırlanmıştır.

Katılım bankalarının rakamsal olarak büyüme trendi yakalamış olmaları, sektörel gelişim etkisinden ayrıştırarak incelenmesi gerekmektedir. Bu ayrıştırmayı ise katılım bankalarının finansal başlıklar çerçevesinde sektörden aldıkları yüzdesel pay değişimi ile inceleyebiliriz. Böylece yıllar içinde yaşanan sektörel büyümeden ayrı olarak katılım bankalarının bu büyümeye ek olarak bir büyüme sergileyip sergilemediği daha açık olarak incelenebilecektir.

Burada tablo ve şekil verileri üzerinden hareketle şu değerlendirmeyi yapabiliriz:

- 1) Şekil 2.2 de 2015-2020 yılları arasında finansal başlıklarda katılım bankalarının sektörden aldıkları yüzdesel payları görmekteyiz. Beş yıllık süreçte her kalemden katılım bankaları sektör paylarını büyütüştür. Bu veri ise bize sektörel büyüme devam ederken katılım bankaların bu büyümeden pozitif olarak ayrıştığını ve sektör ortalama büyümesinden daha fazla büyüdüklerini göstermektedir. Özellikle son iki yılda bu büyümenin daha belirgin bir hale geldiğini söyleyebiliriz.
- 2) Verilerdeki her finansal büyüklük ayrı ayrı incelendiğinde özellikle toplanan fonlar kaleminde önemli bir gelişim sağlandığı görülmektedir. Toplanan fonlardaki bu gelişimin özellikle kullanılan fonlar (finansman) tarafında da yakalanabilmesi, katılım bankacılığının gelişiminde önemli katkı sağlayacaktır. Nitekim toplanan fonların verimli olarak kullanılması, müşterilerine bu ölçüde kar dağıtılması anlamına gelmektedir. Bu verimli kullanımın sağlanması, katılım bankaları fon kullandırım süreçlerinde de etkinliğinin artış oranına pozitif katkı sağlayacaktır.
- 3) Bu verilerden hareketle katılım bankaları hem kendi alanlarında büyürken hem de sektörel büyüklüklerini arttırmaktadır.

2.4. Katılım Bankacılığı Finansman ve Fon Toplama Yöntemleri

Katılım bankaları, bankacılığın temeli sayılabilecek finansman ve fon toplama işlevini İslami finans kriterleri çerçevesinde belirlenen yöntemlere dayanan ürünler aracılığıyla gerçekleştirirler. Bu ürünlerin dayandığı yöntemler ise katılım bankalarının ürün gamı çerçevesini meydana getirir ve bu çerçeve içinde kalarak finansman ve fon toplama ürünlerini geliştirirler. Katılım bankacılığında yeni ürün gelişimi temelde yeni yöntem gelişimine bağlıdır. Duruma bu çerçeveden bakıldığında aslında katılım bankacılığında yeni ürün geliştirilmesinden ziyade

öncelikli olan yeni yöntemler geliştirilmesidir. Yeni yöntemler geliştirilmesi ile yeni ürünlerin gelişmesinin önü daha etkin olarak açılmış olacaktır.

2.4.1. Murabaha

Murabaha, Katılım bankalarının uyguladığı bir mal ya da hizmetin peşin olarak satın alınarak daha sonrasında belli bir vadede ve belli bir kar ile satılmasını esas alan ticaret, maliyet üzerine bir miktar kar koyup yapılan satışır (Erdoğan, 2019, s. 399).

Katılım bankalarının en çok kullandığı finansman yöntemidir. Murabaha, malı kârlı satma manasına gelmektedir. Katılım bankası müşterisinin talebi doğrultusunda aralarında yapılan akit çerçevesinde bir ürünü satıcıdan satın alarak, önceden belirlenmiş bir vade ve kâr ile bu ürünü müşterisine satması işlemidir. Günümüz katılım bankacılığında nakdi finansman ürünlerinin dayandığı yöntemlerden en çok kullanılanıdır.

Kar, ticari kazanç anlamındaki ribh kökünden gelmektedir. Kazandırma, kâr hakkı tanıma manasına gelen murabaha terim olarak bir ürünün maliyeti üzerine taraflar arasında önceden anlaşılan bir kâr konarak satılmasını ifade eder (Dönmez, 2006, s. 148-152).

Murabaha, müşterinin satın almak istediği ürünün, alıcı ve satıcının ürünün maliyetini ve ne kadar bir kar ile satışın gerçekleştiğinin bilindiği alım satım sözleşmesidir. Alım satım sözleşmelerin peşin fiyat ile vâdeli fiyat arasında fark bulunabilmesi mümkün olduğundan murabaha akdi, peşin alınan bir malın vade farkıyla vadeli satımı şeklinde de gerçekleşebilir. Alım satım işlemi öncesi yapılan akit çerçevesinde sipariş alan taraf, müşterisinin talep ettiği ürünü peşin fiyatla satın alıp üzerine akit çerçevesinde kararlaştırılmış karını ekleyerek müşterisine yine baştan anlaşılmış olan vadede satım yapabilir. Böylece müşterisi satın almak istediği ürüne, sipariş alan da ürünün vadeli satışı sonucu oluşan kara ulaşmış olur (Aktepe, 2012, s. 74-77).

2.4.2. Müşareke

Bir işi gerçekleştirilmesi için sermaye sahibi ve emek sahibinin bir araya gelerek emek ve sermayelerini birleştirerek girdikleri ortaklık şeklidir (Erdoğan, 2019, s. 433).

İslam Hukukunda Şirketül-İnân (İnan Şirketi) olarak geçen ve kabul gören müşareke, hem sermaye hem de emeğin aktif olarak ortaya konduğu tam bir ortaklıktır. Bu

nedenle iki taraf da koydukları sermayeleri oranında zarardan pay almaktadır. Her iki tarafın aynı anda yönetimde aktif olarak olma zorunluluğu yoktur. Yönetimi üstlenen taraf için karın belli bir oranı yönetici ücreti olarak verilir. Kardan yönetim ücreti düşüldükten sonra kalan tutar, taraflar arasında, sözleşme ile belirlenmiş oranlar çerçevesinde paylaşılmaktadır (Özgür, 2007, s. 16).

İslâm'da şirketler mal, iş ve kredi şirketi olmak üzere üç kısma ayrılır:

1) Mal ortaklığı: Ortaklar belli miktarda sermaye koyarak bununla yapacakları ticaretten elde edecekleri kârı paylaşmak., üzere mal ortaklığı kurabilirler.

2) İş ortaklığı: Ortaklar mal yerine sanat ve mesleklerini ortaya koyarak birlikte iş alabilir, ortak taahhütlerde bulunabilir, elde edilecek kârı da anlaşma esaslarına göre paylaşırlar.

3) Kredi ve itibar ortaklığı: İki ve daha çok kişi sermayesiz, yalnız kredileriyle, yani ödünç para kullanarak veya veresiye mal alıp satmak suretiyle kâr elde etmek ve bunu aralarında paylaşmak üzere ortaklık kurabilirler.

Bu şirket çeşitleri mufavaza, inan ve mudarebe tarzlarında olur. Müşareke, yani sermaye ortaklığı daha çok mal ortaklığı ile kredi ve itibar ortaklığında söz konusu olur. (Döndüren, 2021).

2.4.3. İcare

Kiraya verilmesi uygun olan bir şeyin kiraya verilmesi ile cins ve miktar bakımından belli olan bir faydanın belli bir bedel karşılığında sağlanmasıdır (Erdoğan, 2019, s. 223).

“İcare akdi varlıkların mülkiyetini devretmeden menfaatini ücret karşılığı kullanırmak diye tanımlanabilir. Bu akitle mal sahibi hem malın mülkiyetini devretmemiş hem de kira geliri elde etmiş olur. Fakat malın mülkiyetinin mal sahibine yüklediği bütün sorumluluklar ve riskler ona ait olur. Kiracı ise hem maldan faydalanmış hem de malın mülkiyetini devralacak kadar çok bedel ödememiş olur. Ayrıca mülkiyetten kaynaklanan sorun ve sorumlulukları üstlenmemiştir. Kira akdi emek üzerine de yapılabilir. Böylece toplum içinde hizmete muhtaç olanlar belli bir bedelle hizmet alımı yapabilmektedirler. Bir malın kendisini tüketmeden yararlanılabiliyorsa o mal kira sözleşmesine uygundur. Bir maldan yararlanmak için malın kendisini tüketmek gerekiyorsa o mal üzerine kira sözleşmesi yapılamaz.” (Aktepe, 2012, s. 95-98).

2.4.4. Selem

Peşin ödeme ile vadeli ürün almak, teslim etmek gibi anlamlara gelen selem kelimesi fıkıh terimi olarak nitelikleri belli standart vadeli malın peşin bedelle satımını ifade eder. Selem akdi genellikle zirai ürünler için kullanılan bir akit türü olarak bilinse de uygulama alanı açısından bu alanlara özgü değildir. Geniş anlamdaki selem bey'in bir alt türünü oluşturur. Dar anlamdaki bey' ile selem arasında ise iki temel ayrışma noktası vardır. İlk ayrışma noktası, bey' akdine konu edilen mal (mebî') akid yapıldığı sırada ferden muayyen hale getirilmişken seleme konu edilen mal akid sırasında nev'an muayyen hale getirilmiştir. İkinci ayrışma noktası ise bey'de mal bedeli vadeli olabilirken selemde mal bedeli peşin olmak zorundadır (Aybakan, 2009, s. 402-405).

Bir alım satım akdinde para ile standart bir malın mübadelesi söz konusu ise paranın ya da standart malın belli bir vade ile alım satımı mümkündür. Paranın belli bir vadede ödeneceğini gösteren akitlere vâdeli satış (bey bi'l-ecel) denilirken, standart bir malın belli bir vadede teslim edileceğinin gösteren akitlere ise selem adı verilir. Dolayısıyla belli bir para mukâbilinde mislî mal borcu altına girilerek finansman sağlamak olanaklıdır (Aktepe, 2012, s. 103-104).

2.4.5. İstisnâ'

Sanat ve mahareti gerektiren bir şey yapmak, imal etmek, meydana getirmek anlamındaki sun' kökünden türeyen istisnâ' kelimesi örfte bir sanatkârdan sanatıyla ilgili bir şeyi imal etmesini istemek, sanatkâra siparişte bulunmak mânasına gelir. İslâm borçlar hukukunda sanatkârla ısmarlayan arasında yapılan ve belli bir ücret karşılığında özellikleri belirlenmiş bir şeyin imal edilmesini konu alan akid adı olmuştur (Aktan, 2001, s. 393-396).

İstisnâ' akdinde ortada mevcut olan bir ürün yoktur. Bu akit yapımı-inşası gerçekleştirilecek olan ürünler için kullanılır. Taraflardan biri yapılmasını istediği bir ürün ya da eserin yapılması ile ilgili bu işi gerçekleştirecek olan tarafla istisnâ' akdi yaparak ilgili ürün ya da eser için sipariş vermiş olur. Bu akitlerde ürünün ya da eserin yapılabilmesi için gerekli olan malzemelerin temini işi taahhütte bulunan tarafın sorumluluğundadır. Taahhütte bulunan tarafın işi bizzat yapıp yapmaması akde bağlıdır. Bu kapsamda taahhütte bulunan taraf işi başkasına da taşere edebilir. Buradan hareketle istisnâ' akdinde işi taahhüt edenin çalışması değil sipariş edilen ürünün ya da eserin kendisi önemlidir. Sipariş edilen ürün ya da eser üretilmediği

sürece işi taahhüt edenin hiçbir maddi hakkı olmaz. Yapımı taahhüt edilen ürün ya da eserin özelliklerinin, miktarının ve bedelinin vâdesinin akitte belirlenmesi gerekir. Ortaya çıkan ürün ya da eser istenen özelliklere sahip olmazsa siparişi veren muhayyerlik hakkına sahip olur. Taahhüt eden yaptığı işin kusurlarından sorumludur. Sorumsuzluk şartı ileri süremez. İstisnâ' akdinde bedelin peşin olma şartı yoktur. Yani bu akitte vâde ve vâde farkı meşrudur. (Aktepe, 2012, s. 107-108).

2.4.6. Karz-ı Hasen

Karz, terim olarak geri ödemek üzere birine mal veya borç para verme demektir. Borç verenin malının bir kısmını ayırıp vermesi veya borç alanın aldığı şeyin emsalini geri verecek olması sebebiyle bu adı aldığı şeklindeki açıklama kelimenin kök anlamıyla bağlantısını belirtmek içindir. (Apaydın, 2001, s. 520-525).

İki kelimenin bir araya gelmesi ile oluşan Karz-ı hasen, ödünç verilen mal veya borç para anlamına gelmektedir. Bir kimsenin nakit veya malını ileri bir zamanda aynı miktarda geri almak şartı ile başka bir kişiye ödünç vermesine karz veya ikraz denilmektedir. . Hasen kelimesi ise Diyanet İslam Ansiklopedisi'nde iyi, güzel ve hoş anlamlarına gelmektedir. Bu iki kelimenin bir araya gelerek oluşturduğu karz-ı hasen ise herhangi bir kar yada menfaat beklentisi olmadan ihtiyacı olan kişiye verilen borcu ifade etmektedir (Durmuş, 2010, s. 315-330).

2.4.7. Mudarebe

Diyanet İslam Ansiklopedisi'nde yol tepmek anlamındaki darb fi'l-arz deyiminde geçen darb kelimesinden türetilen mudârebe mana itibariyle bir tarafın yapılacak olan iş için sermaye koyması, diğer tarafın ise emeği ile işletmeyi üstlenmesiyle kurulan kâr paylaşımı esasına dayalı ortaklığı ifade eder. (Kallek, 2005, s. 359-363).

Mudarebe, bir iş için kurulacak ortaklıkta bir tarafın bilgi, tecrübe ve emeğini, diğer tarafın ise sermayesini ortaya koyarak oluşturulan bir faaliyettir. Bu yöntemde ilgili iş ortaklığında finanse edilen yani tecrübe, bilgi ve emeğini koyan kişiye (tüzel kişi de olabilir) mudarib, iş ortaklığına sadece sermayesi ile destek veren kişi veya kuruma da rabbul-mal denilmektedir (Tarkan, 2001, s. 50).

2.4.8. Teverruk

Teverruk son yıllarda faizsiz bankacılık kapsamında ele alınan, bazı kurumlarca uygulanan ve çokça da eleştirilen bir işlem olarak gündeme gelmektedir (Cebeci, 2019, s. 594-595).

Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu süreklilik arz etmediği sürece ve sadece çerçeveleri çizilmiş istisnai durumlarda teverruk satışından istifade edilebileceğine yönünde görüş beyan etmiştir. Buna açıklama doğrultusunda katılım bankası piyasadan bir malı peşin fiyatına alarak müşteriye belli bir vadede taksitle satacak; daha sonra katılım bankası ve müşteri arasında kurulan satım vekaleti ilişkisine istinaden aynı malı piyasada müşterisi adına peşin satın bedelini müşteriye verecektir. Bu yöntemde teverruk satışı yapacak kişi meşru ihtiyaçları nedeni ile paraya ihtiyaç duymalıdır. Eğer böyle bir durum yok ise teverruk işlemi câiz olmayacağı belirtilmektedir. Teverruk işleminin yapılabilmesinde tamamen mubah olan selem veya karz gibi yöntemlerle finansmana ulaşma imkanı olmamalıdır. Eğer mubah yollarla finansmana ulaşma olanakları var ise teverruk câiz olmaz. Teverruk akdinde faiz ile benzerlik gösteren şartlar bulunmamalıdır. Teverruğa konu mal kişinin kendi uhdesine geçmeden satmamalıdır (Katılım Analiz Haber Portalı, 2020).

Katılım bankalarının teverruk yöntemine dayanan işlemlerini iki başlıkta değerlendirilmektedir. İlk başlık; önceden kişi yada kurumların katılım bankaları üzerinden yapmış oldukları nakdi finansman işlemlerinin geri ödemelerinde yaşanan aksamlar yada ilgili geri ödemenin gerçekleştirilemiyor olması durumu, ikinci başlık ise kişi yada kurumların temelde ticarete konu olan ancak mevcut katılım bankaları nakdi finansman ürünleri ile karşılanamayan işlemlerin teverruk yöntemine vasıtası ile finanse edilmesi olarak söyleyebiliriz. Bu başlıklar altında bakıldığında kurumların nakit finansman vermek amacıyla değil müşterilerin müşkülünü gidermek, oluşabilecek zararları önlemek amacıyla tercih ettikleri bir uygulama olması önem arz eden bir husustur. Teverruk uygulamasının İslami finans prensiplerince aykırılık teşkil etmeyecek şartların sağlanması kaydı ile kısıtlı olarak kullanılması beklenmektedir. Teverruk, bir yatırım ve finansman yöntemi olarak kabul edilmemektedir. Şartlarına riayet edilmesi kaydı ile yalnızca ihtiyaç durumunda uygulanabilen bir yöntem olarak tanımlanmaktadır. (AAOIFI, 2015, s. 743-752).

Teverruk, nakit para temin etmek için vadeli olarak satın alınan bir emtianın üçüncü kişi/kişilere peşin bedelle satılmasıdır. Vadeli alım bedeli genel olarak peşin satış bedelinden fazladır. Teverruk günümüz literatüründe klasik teverruk, basit teverruk veya munzabıt teverruk olarak da isimlendirilmektedir. Ayrıca murabaha bazlı teverruk / emtia murabahası (commodity murabaha) ve ters teverruk (et-teverruku'l-

aksî) şeklinde isimlendirilen uygulamalar da söz konusudur. Genel olarak organize teverruk (et-teverruku'l-munazzam) adıyla bilinen bu uygulamalar mahiyet ve hüküm itibari ile klasik teverruktan farklıdır (Hazıroğlu, 2021).

Günümüzde katılım bankaları ve bazı diğer finans kurumları tarafından, organize piyasalar aracılığıyla uygulanan teverruk işlemi, asıl itibariyle caiz olarak kabul edilen klasik teverruk işlemine göre önemli farklılıklar taşımaktadır. Organize teverruk olarak da adlandırdığımız işlemlerde; alım satımın sistem üstünde ve gerçek bir alım satım olması amaçlanmadan sürecin ilerletilmesi, alım satıma konu mal üzerinde sadece birtakım kaydi işlemler yapılarak vade karşılığında ilave bir borçlanma yoluyla faize benzer şekilde nakit teminine yönelik olması, organize teverruk işlemi gerçekleştiren kurumun müşterisine vadeli sattığı malı tekrar vekaleten müşteri adına peşin olarak yine aynı organize yapı içinde satması ve bu işlemlerin tüm adımlarının önceden planlanmış olması gibi sebepler, işlemi fıkıh alimlerinin çoğunluğunca caiz görülmeyen îne satışına yaklaştırmaktadır. Diğer bir açıdan bakıldığında ise organize piyasada yapılan teverruk işlemi amacı ve sonuçları bakımından konvansiyonel bankaların faizli kredi uygulaması ile kıyaslandığında büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla organize teverruk işlemi özellikle katılım bankacılığının faizli işlem yapmama yönündeki ana felsefesine aykırıdır. (Hazıroğlu, 2021).

TKBB Danışma Kurulunun 4.10.2019 tarihli Teverruk standardı kapsamındaki muhalefet şerhi detayı:

“Teverruk işlemi, nakit ihtiyacı olan bir kişinin bir emtiayı vadeli alıp üçüncü bir şahsa peşin olarak satması ve böylece paralanmasıdır. Katılım bankaları sadece para kazanmak için değil bunun da ötesinde gerçek ticareti finanse etmek, ortaklık ve yatırım yapmak, üretimi desteklemek amacıyla kurulmuştur. Bu kurumların kendi nakit ihtiyacı için klasik teverruk yapmaları bir yere kadar anlaşılabilir bir şeydir. Ancak katılım bankalarının başkalarının nakit ihtiyacı için teverruk işlemlerine aracılık yapmaları onları emeksiz ve risksiz kazanca sürüklemekte, faizli bankalara yaklaştırmakta, sonuçları itibariyle faizle kredi veren bir konuma itmektedir. Hangi şekil ve şartlarda yapılırsa yapılsın teverruk işlemlerine aracılık yapmaları, bu kurumları asli işlerinden uzaklaştıracağı ve faizli bankalara yaklaştıran yozlaştıracağı için uygun değildir” (Hazıroğlu, 2021). Ayrıca Mehmet Erdoğan’a göre teverruk

yöntemine dayanan işlemler örtülü riba muamelelerinden olmaktadır. (Erdoğan, 2019, s. 576)

Teverruk işlemi günümüzde İslami finans yöntemi olarak tartışılmakta ve belirli kriterler ile belirli bir çerçeveye sokulmak istense de günümüz şartlarında bunun kontrolünün güç olduğu görülmektedir. Sonuç olarak ifade edebiliriz ki, teverruk işleminin ihtiyaca binaen finansman yapılandırılmalarında ve teverruk kriterlerine uygun olacak şekilde kullanılması, bu durum dışında ise istisnai durumlar baki kalmak kaydıyla, kullanımından kaçınılmasının faydalı olacağı görüşü hâkimdir.

2.4.9. Sukuk (Kira Sertifikası)

İslami finans çerçevesinde yapılan ticari bir işleme katılma imkanı sunan ve bu ticari işlem ile oluşan gelirden pay alabilmeyi sağlayan sertifikalardır. Örneğin: Kiraya verilmek üzere satın alınacak bir binanın mülkiyeti paylara bölünerek sertifikalarla piyasada satılması durumunda, bu sertifikalardan alanlar ellerindeki sertifikaların temsil ettiği oranda varlıktan elde edilecek kira gelirine hissedar olurlar. Dolayısıyla payları oranında kira gelirinde de hak sahibidirler. Günümüz katılım bankacılığında özellikle son yıllarda yaygın olarak kullanılan fon toplama yöntemidir.

Finansal sertifika anlamındaki sukuk günümüzde terim olarak bir mal, hizmet, kullanım hakkı ya da belirli bir yatırım aktivitesinin mülkiyetine dair eşit değere sahip hisseli belgeleri ifade eder (Cebeci, 2019, s. 523-527).

Kira sertifikası, kira geliri elde edilebilecek bir mülkü ve o mülk üzerindeki ortak mülkiyeti temsil eden eşit değerdeki sertifikalar olarak tanımlanmaktadır. Kira sertifikası, herhangi bir varlıktan önce yararlanmayı sonra ise ona sahip olmayı olanağı sunabilen bir yapıya sahip olabilmektedir. Bu yönüyle kira sertifikası klasik tahvillerden farklılık göstermektedir. Geleneksel tahviller, geliri faiz olan değerli kağıtlardan oluşurken, kira sertifikası varlığa dayalı kira geliri elde edilebilen bir menkul kıymettir. Tahvil, borca dayalı, kira sertifikası ise varlığa dayalı sertifika olarak nitelendirilebilir (Ersin & Duran, 2017, s. 109-132).

2.4.10. Yatırım Vekâleti

Bir kimsenin sahip olduğu sermayeyi işletip değerlendirmesi için başka birisini ücret karşılığı veya ücretsiz olarak yetkilendirmesidir. Bu işlemde katılım bankası vekil veya müvekkil olarak yer alabilir. Katılım bankasının vekil taraf olduğu bir yatırım vekâleti işleminde, tasarruf sahibi sermayeyi işletmesi için katılım bankasına yetki

verir ve sermayeyi teslim eder. Katılım bankasının kar ve zarara ortaklığı bulunmamaktadır. Ancak katılım bankası yatırım vekâleti vekilliğinde kusuru bulunur ise zararı tazminle mükelleftir. Yatırım vekâleti sürecinde tahmin edilen kar beklentinin üzerinde gerçekleşmesi halinde fazla tutarın bankaya ait olması üzerine anlaşılması mümkündür. Günümüz katılım bankacılığında özellikle son yıllarda yaygın olarak kullanılan fon toplama yöntemidir. (TKBB, 2021)

Yatırım vekaletinin uygulanması ile ilgili olarak bankalar arasında yapılacak akitte taraflardan biri yatırımcı diğeri ise işleten banka rolünde olarak yine oluşabilecek risklerin paylaşılması ve var olan teorik anlatımına uygun olarak sürecin ilerletilmesi durumunda İslam hukuku açısından uygulanabilir bir yöntemdir. (Bayındır, 2015, s. 217).

2.4.11. Özel Cari Hesap

Hesap sahibine herhangi bir getiri veya zarar riski bulunmayan, istenildiği anda çekme yatırma işlemi mümkün olan hesap türüdür. Günümüz katılım bankacılığında temel fon toplama yöntemi olarak adlandırabiliriz.

Özel Cari Hesaplar; Türk Lirası ve yabancı para cinsinden nama yazılı olarak özel cari hesap cüzdanı karşılığında açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan, karşılığında hesap sahibine anapara dışında kâr ve sair nam altında bir bedel ödenmeyen fonların oluşturduğu hesaplardır (Pekcan, 2006, s. 82).

Özel cari hesaplar hakkında iki farklı görüş vardır; emanet ve karz. Özel cari hesapları emanet olarak kabul eden görüşe göre banka, müşterinin onayı olmadan bu fonu farklı işlemler için kullanamaz. Bu hesaplarını bankanın diğeri işlemler için kullanılması ancak hesap sahibinden yetki almak şartı ile mümkündür. Karz görüşünü savunanlar ise; özel cari hesapları, fon sahiplerinin bankaya verdiği faizsiz borç olarak görürler. Böylece banka, fon sahiplerinin izini almadan hesap bakiyelerini istediği gibi kullanır. Ancak fon sahiplerine istedikleri anda anaparayı ödemekle yükümlüdür. Paranın kullanılması esnasında zararla karşılaşılırsa, hesap sahipleri zarardan etkilenmezler (Şahin, 2007, s. 52).

2.4.12. Gayri Nakdi Finansman (Kefalet ve İtimat)

Gayri nakdi finansman, kurum ve kuruluş, gerçek ve tüzel kişilere hitaben, belirli bir işin, belirlenen sürede ve şartlar uyarınca yerine getirileceğini taahhüt eden, yerine

getirilmediği takdirde ilgili taahhüt bedelinin banka tarafından ödeneceğini garanti altına alan belgedir. Bu belgeleri teminat mektupları ve akreditifler olarak iki başlık altında toplayabiliriz. Bu başlıklar altında birçok tür gayri nakdi ürün bulunmaktadır. Günümüz katılım bankacılığında gayri nakdi finansmanlar çok önemli bir yere sahiptir.

Kefalet, asıl borçlunun borcunu herhangi bir nedenle ödeyememesi durumunda bu borcun kefil olan tarafından ödeneceğini gösterir bir akittir. Borç alacak ilişkisi kurulduğu durumda alacaklı durumda olan taraf borçlu olan taraftan ilişkinin teminatlandırılmasını talep edebilir ve bu durumdan asıl borçludan alacağını alamadığı durumda alacaklı kefilinden ilgili borcun ödenmesini talep edebilir. İslami finans kuruluşlarının teminat mektubu ve poliçelere verilen avali (güvence) bu yapıya dayanmaktadır (TKBB Faizsiz Finans Sözlüğü, 2021).

Akreditif, ihracatçının talebi üzerine ithalatçı tarafından bankası aracılığı ile ithalata konu ürün ile ilgili akreditifte belirtilen şartlara uygun dokümanların teslim edilmesi ve akreditif türü çerçevesinde bir vade durumu var ise vadesinde yok ise gerekli belgelerin ibrazı akabinde ihracatçıya ürün bedelinin ödeneceğini taahhüt etmesidir. (TKBB Faizsiz Finans Sözlüğü, 2021).

2.5. Katılım Bankaları Finansman ve Fon Toplama Yöntemleriyle Günümüz Finansal İhtiyaçlarının Karşılanabilirliği

Günümüz finansal ihtiyaçları ana başlık altında fon toplama ve finansman ihtiyaçları olarak bölünebilir. Katılım bankalarının fon toplama noktasında, İslami finans kriterlerine dayanan;

- Özel Cari Hesap
- Katılma Hesabı
- Yatırım Vekaleti Hesabı
- Kira Sertifikası

gibi ürünler ile müşterilerine hizmet sunmaktadırlar. Konvansiyonel bankaların fon toplama ürünleri ile mukayese edildiğinde katılım bankaları özellikle bir aydan kısa vadeli fon toplama noktasında bireysel müşterilerine etkin olarak hizmet veremediklerini söyleyebiliriz. Katılım bankaları, bireysel müşterilerine bir aydan kısa vadeli katılma hesabı açamazken, konvansiyonel bankalar açabilmektedirler. Bu durum ise, TCMB Mevduat ve Katılım Fonlarının Vadeleri ve Türleri Hakkında

2007/1 Sayılı Tebliğ de 4. Maddenin b bendinde belirtilen (Katılma hesapları; 1 ay vadeli, 3 aya kadar vadeli (3 ay dahil), 6 aya kadar vadeli (6 ay dahil), 1 yıla kadar vadeli ve 1 yıl ve daha uzun vadeli (1 ay, 3 ay, 6 ay ve yıllık kar payı ödemeli) olarak açılabilecek hesaplardır.) ibaresinden kaynaklanmaktadır (T.C. Resmi Gazete, 2019).

İlgili maddenin konvansiyonel bankalar için olan kısmı incelendiğinde ise TCMB Mevduat ve Katılım Fonlarının Vadeleri ve Türleri Hakkında 2007/1 Sayılı Tebliğ de 3. Maddenin c bendinde belirtilen (Vadeli mevduat; 1 aya kadar vadeli (1 ay dahil), 3 aya kadar vadeli (3 ay dahil), 6 aya kadar vadeli (6 ay dahil), 1 yıla kadar vadeli ve 1 yıl ve daha uzun vadeli (1 ay, 3 ay, 6 ay ve yıllık faiz ödemeli) olarak açılabilecek mevduattır.) şeklindedir (T.C. Resmi Gazete, 2019).

Her iki tebliğ mukayese edildiğinde katılma hesaplarında 1 ay vadeli olarak geçen kısım, vadeli mevduatlar için bir aya kadar vadeli şeklinde tarif edilmiştir.

Bu bağlamda katılım bankalarının bir aydan kısa vadeli katılım hesabı açamıyor olmasının müşterilerine bu noktada etkin hizmet sunabilmelerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Katılım bankaları;

- İhtiyaç finansmanı
- Taşıt Finansmanı
- Konut Finansmanı
- Arsa Finansmanı
- Kurumsal Finansman Desteği
- Yatırım Finansmanı
- Finansal Kiralama gibi ürünler ile müşterilerine nakdi finansman hizmeti sunmaktadırlar.

Konvansiyonel bankaların kredi ürünleri ile mukayese edildiğinde en önemli farklılık katılım bankaları müşterilerinin sipariş/vekalet ilişkisine uygun, belgelenebilen, alım-satım konu olan ihtiyaçlarına cevap verebilmekte; ancak sipariş/vekalet ilişkisine uygun olmayan, alım-satım olmayan ya da belgelenme zorunluluğu olmadığı için belgelenmeyen nakdi ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. İlgili durum ticari faaliyet gösteren ve ticari faaliyetlerinin devamı elzem olan giderleri için nakdi finansman ihtiyaçları katılım bankaları tarafından karşılanamamaktadır. Bu durumu daha somutlaştırmak için bazı örnekler vermek gerekirse; SGK ödemeleri, vergi

ödemeleri, çalışanlarının maaş ödemesi, konsinye alım-satım konu olan işlemler, sipariş/vekalet kriterlerine uymayan alım-satım işlemlerini sıralayabiliriz. Konun daha etkin anlaşılmasında, sipariş/vekalet uygulamasının açıklanması fayda sağlayacaktır.

Sipariş ve Vekalet Uygulaması:

Katılım bankaları, müşterilerinin alım-satım dayanan finansman ihtiyaçlarında murabaha yöntemine dayanan nakdi finansman ürünlerini kullanırlar. Bu uygulamada, müşteri ile satıcı arasında akit yapılmadan önce malın maliki olmasını sağlamak için iki yol vardır (Odabaşı, 2021).

1. Sipariş Formu Uygulaması: Katılım bankası temsilcilerimin ürün ya da hizmet satıcısı ile iletişim kanalları vasıtasıyla görüşerek, ilgili mal ya da hizmeti asaleten satın alması olarak tanımlanabilir. Bu tercih edilmesi en emin ve en güzel yoldur. Katılım bankaları bunu sağlamak üzere sipariş formu ile işlem yapmaktadır. Katılım bankasının satıcıya hitaben gönderdiği sipariş formunda müşterinin talep etmiş olduğu mal ya da hizmetin katılım bankası tarafından satın alındığını ifade etmektedir (yani icapta bulunmaktadır).

Sipariş formda yer alan icap metni şöyledir: Finansman sağlama yöntemimize uygun olarak, aşağıda/ekli proforma faturada malı/hizmeti mevcut olması ve satmayı kabul etmeniz halinde firmanızdan TL bedelle satın alıyoruz. Ayrıca bu belgede satıcıya Mal(lar)ın / Hizmetin, fatura ve irsaliyesini Müşterimiz adına tanzim ederek, müşterimiz ile mutabık kaldığımız teslim koşullarına uygun olarak müşterimize teslim ediniz. Mal(lar) / hizmet bedelinin havale edileceği banka hesabınızın, bankamıza bildirilmesini rica eder; bu vesileyle hayırlı işler dileriz denilmektedir. Formun son kısmında ise dikkat edilecek hususlar yer almaktadır. Bu başlık altında (Siparişimizden önce mal sevk edilmemiş, hizmet alınmamış, fatura ve irsaliye düzenlenmemiş olmalıdır) ifadesi kullanılmaktadır. (Odabaşı, 2021).

2. Vekâlet Yöntemi: Mal ya da hizmeti satan ile katılım bankası temsilcilerinin iletişim kanalları üzerinden veya bizzat görüşme olanağı bulunmuyorsa, müşteriye katılım bankası tarafından vekâlet verilerek işlem yapılır. Bu süreçte önemli olan nokta; müşteriye almak istediği mal ya da hizmeti katılım bankası adına alması yönünde bir yetkiyi içeren bir vekâlet verilmesidir. Vekâlet verilen müşteri satın aldığı mal ya da hizmeti katılım bankası adına almış olacaktır. Bir sonraki aşama ise

katılım bankası bu mal ya da hizmeti müşteri tarafından kullanılmadan önce müşterisine yine şartları belirlenmiş bir akit çerçevesinde satacaktır. Vekâlet, İslam hukukunda kişinin bizzat yapması gereken görevler (örneğin namaz ve oruç gibi bedenî ibadetler) dışında neredeyse tüm muamelat ve mâlî ibadetler alanında kabul edilen bir akit türüdür. Bu çerçeveden bakıldığında vekalet yöntemi ile murabaha yöntemine dayanan bir finansman işlemi yapılmasında sakınca yoktur. (Odabaşı, 2021).

Hem sipariş yöntemi uygulaması hem de vekalet yöntemi uygulaması ile yapılan murabaha temelli finansman işlemi, katılım bankasının malın maliki olmasını sağlar. Bu uygulamalarda katılım bankasının mal ya da hizmet satıcısına karşı satın almış olduğu mal ya da hizmetin bedelini ödeme sorumluluğu ortaya çıkarır. Bu akit; katılım bankasının müşterisi ile daha sonra yapacağı mal ya da hizmet satış akdinden tamamen bağımsız bir akittir. Burada katılım bankacılığı prensipleri bakımından müşterinin satıcıya karşı hiçbir yükümlülüğü yoktur. Çünkü alıcı katılım bankası, satıcı ise ilgili firma veya kişidir. (Odabaşı, 2021).

Sipariş ve vekâlet uygulaması her zaman ve her işlemde uygulama zemini bulamamakta ve bu nedenle nakdi finansman sağlanması istenen işlemler yapılamamaktadır. Bu durum ise katılım bankası müşterilerini diğer finansman sağlayıcılara başvurmaya sebebiyet teşkil edebilmektedir. Katılım bankası açısından ise nakdi finansman kullandırımında hizmet sunmadığı bir alan oluşturmakta ve bu da sektörel rekabette dezavantaj oluşturmaktadır. Bu durum özellikle ticari faaliyet gösteren müşteriler açısından değerlendirildiğinde, SGK ödemeleri, vergi ödemeleri, çalışanlarının maaşlarının ödenmesi, sipariş/vekâlet ilişkisine uygun olmayan çek, vadeli akreditif, konsinye mal alım-satım ödemeleri gibi ticarete konu olan ve nakdi finansman ihtiyacı oluşturabilecek durumlarda katılım bankaları finansman sağlayamamaktadırlar.

Her ticari işlemde faturalandırma olmaması veya belgelendirme süreçleri mevcut katılım bankaları uygulamalarına uymayan ticari faaliyetlerden doğan finansman ihtiyaçlarına cevap verilemiyor olması katılım bankalarının, geleneksel bankaların etkin olduğu belgelenemeyen ekonomiden pay almalarını engellemektedir. (Alpun, 2017, s. 101).

Fon kullandırma işlemlerinde sürecin bazı evrakların özellikle proforma fatura ya da fatura (murabaha, icare) üzerinden gerçekleştirebilen katılım bankalarının,

finansman süreci konvansiyonel bankalara göre daha prosedürlü ve uzun olabilmekte bu durum ise nakdi finansman işlemlerinde operasyonel süreçlerinin yavaş ilerlemesine sebebiyet vermektedir. (Alpun, 2017).

3.BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞINDA YENİ ÜRÜN GELİŞTİRMENİN ÖNEMİ VE STOK FİNANSMANI YOLUYLA SATIŞ YÖNTEMİ – STOK FİNANSMANI ÜRÜNÜ

3.1. Katılım Bankacılığı Özelinde Yeni Ürün Geliştirmenin Önemi

Her geçen gün değişen ve gelişen ekonomik piyasalar beraberinde yeni ihtiyaçları doğurmakta veya mevcut ihtiyaçların karşılanmasında alternatif yöntemler ortaya çıkmaktadır. Bu değişim ve gelişim süreci finansal piyasaları etkilemekte ve nihayetinde finansal piyasaların en önemli aktörlerinden olan bankacılık da bu değişime ayak uydurabildiği ölçüde sürdürülebilir gelişimini sağlayabilmektedir. Bankacılık sisteminin en önemli rollerinden biri de piyasada kaynak yönetiminin sağlanabilmesidir. Bu bağlamda fon fazlası olan taraf ile finansman ihtiyacı olan taraflar arasında köprü görevi görerek her iki tarafın da ihtiyaçlarına çözümler üretir. Katılım bankaları fon fazlası olan taraf ile finansman ihtiyacı olan taraf arasında köprü vazifesini yerine getirirken İslami finans yöntemleri temelini esas alarak bu süreci yönetir. Bu noktada katılım bankalarının finansal ihtiyaçlara çözüm üretebilmelerinde mevcut İslami finansman yöntemlerinin de geliştirilebiliyor olması kritik bir öneme sahiptir. Zira meşru finansal ihtiyaçlara cevap vermede yaşanan eksiklikler hem İslami finans sisteminin hem de katılım bankacılığının sürdürülebilir gelişimini olumsuz yönde etkileyecek ve sektöründeki rekabet gücünü azaltacaktır. Bu durumun önüne geçilebilmesinde önemli katkı sağlayacak olan ise meşru müşteri ihtiyaçlarının iyi analiz edilerek, bu ihtiyaçların karşılanabilmesini merkeze alan İslami finans yöntemleri ve bu yöntemlere dayalı ürünler geliştirilmesidir.

Katılım bankacılığının gelişiminde, sektörel yapının kontrolü sağlayacak, düzenleyici ve denetleyici kurumlar önemli katkılar sağlayacaktır. Sektörün gelişiminde, potansiyel müşterilere ulaşarak bilinirliğinin artırılması ve mevcut pazarın payının geliştirilmesi, müşteri ihtiyaçlarına etkin cevap verebilen ürünlerin geliştirilmesi ve fayda sağlayacak yeni olanakların sunmasına bağlıdır (Kaan, 2019).

Dünyada İslami finans kuruluşları dendiğinde akla öncelikle İslami prensiplerle göre finans faaliyeti yürüten bankalar gelmektedir. Global çerçevede İslami banka (Islamic bank) olarak adlandırılan kurumlar Türkiye’de katılım bankaları olarak anılmaktadır. Son yıllarda dünya uygulamalarında sigorta, varlık kiralama şirketleri gibi farklı İFK’ler ortaya çıkmış ve sektör içerisindeki ağırlıkları artmaya başlamıştır. Türkiye’de ise yeni gelişmekte olan İslami finans sisteminde çeşitlilik halen istenen

noktaya ulaşmamıştır. Katılım bankacılığının gelişimi için önemli faktörlerden biri olan müşteri ihtiyaçları çerçevesinde oluşturulacak ürünler noktasında da özellikle 2010 yılı öncesine kadar sektörün oldukça zayıf olduğunu söyleyebiliriz (Özdemir & Aslan, 2017).

University of Adelaide'den, Hussain Gulzar Rammal ve Ralf Zurbruegg; rekabetin her geçen gün arttığı ve finansal kurumların müşteri ihtiyaçlarını karşılayabilir bir bakış açısıyla süreci yönetmeleri gerektiğinden ve müşteri talep ve ihtiyaçlarına uygun bankacılık ürünlerinin geliştirilmesinin öneminden bahsetmektedirler. Bu durumla alakalı olarak ise Avustralya örneği verilerek Müslüman nüfusun tasarruf ihtiyacının karşılanmasına yönelik İslami finans kriterleri çerçevesinde, katılım bankacılığı faaliyetlerinin gelişmekte olduğu ifade edilmektedir (Rammal & Zurbruegg, 2007).

Fon kullandırmada uygulanan kar payı-taksit oranlarının piyasa faiz oranları ile eşdeğer olması, katılım bankalarını geleneksel bankalar karşısında zayıflatan bir faktördür. Ayrıca fon toplama faaliyetinde tasarruf sahiplerine sabit getiri taahhüdü verememeleri, sabit getiri isteyen tasarruf sahipleri açısından belirsizlik ve risk teşkil etmektedir (Alpun, 2017, s. 101).

Fon kullandırmada taksit ödeme tarihlerinin düzenli olması, taksit tarihlerinde ödeme yapılmaması durumunda gecikmeye düşülmesi gibi durumlar, geleneksel bankaların borçlu cari hesap ve kredili mevduat hesabı gibi finansal enstrümanları karşısında katılım bankalarının rekabet gücünü zayıflatmaktadır (Sümer & Onan, 2015).

Geleneksel bankalar piyasa koşullarına göre hızlı bir şekilde faiz oranlarını değiştirebilme hareket kabiliyetine sahip iken, katılım bankalarının kazançlarının taksitlere bağlı olması hem değişikliklere hızlı uyumunu zorlaştırmakta hem de tasarruf sahiplerine daha düşük kar payı ödemelerine neden olmaktadır (Pehlivan, 2016, s. 302).

3.2. Katılım Bankacılığı Özelinde Yeni Ürün Çalışmalarını Kapsayan

Literatür Araştırması

Katılım bankacılığında yeni finansman yöntemleri ve ürünlerle ilgili yapılan çalışmalar hakkında literatür taraması yapılarak incelenmiştir. Bunlar arasında öne çıkan on çalışmada yer alan tespitlere aşağıda değinilmiştir.

3.2.1. Girişim Sermayesi Yaklaşımı

Küçük ve orta büyüklükteki firmaların işletme sermayesinden ziyade sermaye benzeri finansal ihtiyaçların karşılanabilmesi ve oluşabilecek risk faktörüne de katılma esasını konu edinen bir çalışmadır. İslami finans kuruluşları oluşturacakları girişim sermayesi fonu ve yine bu fona katılmak isteyen yatırımcıların sermayesini bir araya getirerek, küçük ve orta büyüklükte ki firmaların sermaye benzeri fon ihtiyaçlarını karşılayabileceği görüşü bulunmaktadır. Bu modelin işlerlik kazanması ile özellikle sermayenin doğrudan ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması ve yeni girişimlerin önünü açarak ülke ekonomisine önemli katkılar sağlanacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan ise sermaye sahiplerine yeni bir yatırım alanı oluşturarak kaynakların daha verimli ve karlı olarak değerlendirilebileceği ayrıca uluslararası fonlarında bu modele ilgi gösterebileceği öngörüsü bulunmaktadır. İslami finans yapısında kara ve zarara katlanabilme ve riskin paylaşımı hususları düşünüldüğünde, ilgili modelin İslami finansın gelişiminde önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Girişim sermayesi yaklaşımının etkin bir model haline getirilebilmesi için fon sahipleri, İslami finans kurumları ve girişim sermayesi şirket yetkilileri ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve güçlü yönleriyle birlikte mevcut finansman yapısında riskli taraflarının da olduğu tespit edilmiştir (Demir, 2018).

3.2.2. Selem Finansmanı Yaklaşımı

Selem, basit olarak belirli nitelikte ve miktarda malın belirlenen ileri bir tarihte teslim edilmek üzere peşin fiyata satılmasına dayanan bir sözleşmedir. Genellikle dünya uygulamalarında tarımsal üretimde bulunan çiftçi ve küçük tüccarlara yönelik sunulmaktadır. Özellikle tarımsal üretimde hasadın gerçekleştirilmesi öncesinde çiftçiler çeşitli giderleri (tohum, gübre, işçilik vb.) karşılamak için sezon öncesi nakde ihtiyaç duymaktadırlar. Selem bu nakit sıkıntısının çözümünde önemli bir araç olabilir. Bu finansman yönteminin kullanımındaki bazı riskler özellikle tarım ürünlerinin fiyatlarındaki dalgalanmalar, ürünün depolanma maliyetlerine yönelik riskler, pazarlama riskleri, ürün teslim riskleri vb. durumlar katılım bankalarının bu yöntemi uygulanmasını engellemektedir. Bu tarz risklerin önüne geçilmesi adına sunulan bu model önerisiyle farklı bir bakış açısı kazandırabileceği düşünülmektedir. Özellikle Lisanslı Depoculuk Sistemi ile Ürün İhtisas Borsası/Ticaret Borsaları, Türkiye’de katılım bankacılığının gelişimi için öncülük edebilecek, operasyonel kolaylık sağlayabilecek, işlem maliyetlerini düşürebilecek ve sağlanacak yapısal

gelişimlerle katılım bankacılığı için kullanım alanları olabilecektir. Ayrıca selem finansman yönteminin hukuki altyapısının yasal otorite tarafından kullanışlı hale getirilmesi, bu yöntemin kullanımını katılım bankaları açısından cazip hale geleceği belirtilmiştir (Şeyranlıoğlu & Karavardar, 2019, s. 524-538).

3.2.3. Karz-ı Hasen Yaklaşımı

Karz-ı hasen yöntemine dayanan model önerisinde ise; fon sağlayıcı, fon yöneticisi ve fona ihtiyacı olanlar şeklinde gruplandırılarak katılım bankalarının aracılığı ile ihtiyaç sahiplerine karz-ı hasen yöntemi ile kaynak sağlanabilmesi incelenmiştir. Çalışmada etkin sonuçlara ulaşabilmek için İslami finans kuruluşları, akademisyen ve şirket yetkilileri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucu mevcut finansal yapıda uygulanabilirliğinin daha yoğun çalışmalar ile geliştirilmesinin faydalı olacağı ve finansal piyasada faizin etkinliğinin azaltılabilmesinde katkı sağlayabileceği kanaati oluşmuştur. (Canbaz, 2019).

3.2.4. Mikro Kredi Yaklaşımı

Mikro kredi yapısına dayanan ve bir model önerisi getiren çalışmada; katılım bankacılığı ürünleri incelenerek, mikro kredinin bir ürün önerisi olarak uygulanabileceğine yönelik incelemeler yapılmıştır. Bu amaçla çalışma yöntemi olarak literatür taraması yapılmış, katılım bankacığının ve mikro kredinin Türkiye'deki ve Dünya'daki uygulamaları ve ürünleri açıklanmıştır. Mikro kredinin katılım bankacılığında bir ürün olarak uygulanabileceği sonucuna ulaşılmaya çalışılmıştır (Seçil, 2016).

3.2.5. Tasarrufa Dayalı Finans Yaklaşımı

Tasarrufa dayalı finans sistemi (TDF) için İslami finans ilkelerine uygun model önerisi adlı çalışmada; fikhî görüşler etrafında TDF sistemi için İslami finans ilkelerine uygun bir finansal işleyiş modeli tasarlanmış ve öneride bulunulmuştur. Bu çalışmada, TDF sistemi hakkında bilgi edinmek, hali hazırda var olan bir durumu tespit etmek ve bulgulardan hareketle sistem için İslami finans ilkeleri çerçevesinde bir model önermek için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Hali hazırda 1991 yılından bu yana Türkiye'de uygulanmakta olan TDF sistemi ile ilgili çalışma kapsamında elde edilen bulgulara göre bir model çalışması yapılmıştır. Bu bulgulara göre TDF kuruluşları tarafından aynı amaca matuf bireyler organize edilerek gruplar

oluşturulduğu ve bu yapı içinde finansal ihtiyaçlarını karşıladıkları görüldüğü belirtilmiştir (Ergüven, 2019).

3.2.6. Blokeli Toplu Konut Finansmanı Yaklaşımı

Katılım bankalarında blokeli toplu konut finansmanları başlıklı çalışmada; İslami finans kuruluşlarınca, konut sahibi olmak isteyen müşterilerin başlangıçta küçük tasarruflarının bir araya getirilebilmesi için oluşturulacak havuzda belli oranda biriken tutarların yine müşterilerin kredibilitesine göre İslami finans kuruluşlarınca finansman katkısı sağlanarak proje bazında sürecin nihayete erdirilmesi adımlarını içermektedir. Temel itibariyle kooperatif süreçlerine İslami finans kuruluşlarının dahlini içeren bir çalışma denilebilir. Mevcutta benzer projelerin hayata geçirilme çalışmalarının bazı olumsuz sonuçları nedeni ile günümüzde çok tercih edilen bir model değildir. İstisnai olarak uygulamaları mevcuttur (Ersoy, Çatıkkaş, & Soytürk, 2017, s. 1-16).

3.2.7. Tekafül Fonu Yaklaşımı

Türkiye’de teverruk ve yeniden yapılandırmada teverruka alternatif bir ürün olarak yeniden yapılandırma tekafül fonu çalışmaya göre; son on-on beş yıllık dönemde özellikle Türkiye’deki fıkıh alimlerinin zaruret durumunda kullanılmasını uygun gördüğü ve organize teverruktan ziyade klasik teverruğu işaret ettiği teverruk yöntemine dayanan finansman uygulaması Türkiye’de ve diğer ülkelerde uygulanan İslami finans alanında her geçen gün daha çok kullanılan bir uygulama haline gelmektedir. İslami finans yöntemlerinden murabaha, mudarebe, icare vb. uygulamalarına nazaran organize teverruk uygulaması, sabit getirisi ile bankalar açısından risk içermeyişi ve operasyonel kolaylığı dolayısı ile sektörde kendisine artan oranda yer bulmaktadır. Yeniden yapılandırma tekafül fonu (YYTF), organize teverruk yöntemi ile yapılan yeniden yapılandırma işlemlerine ek ve alternatif bir yol bulmayı amaçlamaktadır. İlgili ürün önerisi katılım bankalarında danışma komitelerinde yer alan birçok fıkıh alimi ile paylaşılarak görüşleri alınmış ve yapılan bu ürün önerisi için olumlu geri bildirimler alındığı paylaşılmaktadır. Mevcut durumda finansman taksit geri ödemelerinde zorluk yaşayan ve bu durumdan dolayı nakit akışları bozulan müşterilere sunulan yeniden yapılandırma olanağı müşterilerin nakit akışının düzelmesine katkı sağlamakla birlikte ne yazık ki daha fazla bir finansal borç altına sokmaktadır. Bu durum ise bir taraftan fayda sağlama gibi gözükse de diğer taraftan zora düşmüş olan bir kişinin bu zor durumda olması

sebebiyle daha fazla borçlanmaya itilmektedir tespiti vardır. YYTF ise dara düşüp yeniden yapılandırmaya alınan müşterisine karz benzeri finansman ile daha fazla bir finansal borç yükü oluşturmadan sadece paranın enflasyon karşısında erimesini engelleyerek bankaya haksızlık oluşturmayacak bir kesinti ile, zor zamanında yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte oluşacak şartlarda bir araya gelerek oluşturulan tekafül sigortası da kendisi için gelişim alanı bulacağı belirtilmektedir. (Sancar, 2019, s. 169-195).

3.2.8. Kira Sertifikası İhracı Yaklaşımı

Kira sertifikası ve Türkiye'deki KOBİ'ler için yeni bir finansman modeli önerisi çalışmasında; Ülkemizde büyümek veya işlerini geliştirmek isteyen ancak dış kaynağa ihtiyacı olan KOBİ'ler için yatırım finansmanlarını kira sertifikası ihracı ile karşılayabilecekleri yeni ve alternatif bir finansman modeli önerilmiştir. Bu model ile KOBİ'lere yönelik yeni bir finansman yöntemi oluşturulması, kaynak çeşitliliğinin sağlanması, konuya yeni ve farklı bir bakış açısı getirilmesi amaçlandığı belirtilmiştir. Çalışmada bir KOBİ'nin yatırımı için ihtiyaç duyduğu finansmanı kira sertifikası ihraçları ile nasıl tedarik edeceği, kira sertifikası ihracında taraflar arasındaki ilişkinin nasıl olacağı, yatırımcı ve fon kullanan arasında riskin nasıl dağıtılacağı gibi sorulara cevap aranmıştır. Varlık kiralama şirketleri, bankalar, KOBİ'ler, akademisyenler, kamu, yatırımcılar ve üçüncü kişilere yeni modelin tanıtımı ve uygulanabilirliği üzerine bilgilendirme yapılmıştır. Bu çalışmalarla SPK'ya yeni ürünler ve yeni yapılar önerme olanağı da doğacağı belirtilmiştir. Ülkemizde oldukça yeni olan İslami finans ürünlerinin KOBİ'lere uyarlanması üzerine akademik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu çalışmalarla ortaya çıkabilecek yeni inovatif ürünler, KOBİ segmenti firmalarının yatırım için fonlara daha kolay ulaşmasını sağlayacağı ve bu sayede KOBİ'lerin ülke ekonomimizde istihdam, büyüme ve refah artışına daha fazla katkı sağlayacağı düşüncesi belirtilmiştir (Aker & Karavardar, 2018, s. 50-64).

3.2.9. Yatırım Vekaleti Yaklaşımı

Fon toplama yöntemi olarak yatırım vekâleti ve Türkiye uygulaması çalışmasında; bankacılık sektörü her geçen gün gelişmekte tabii bu sektörün bir parçası olan katılım bankacılığı özellikle Türkiye'de sektörel gelişim içinde pozitif ayrılarak daha hızlı bir gelişim süreci kaydetmektedir. Bu gelişimde temel unsurlardan biri değişen müşteri ihtiyaçlarına cevap verebilecek ürünler oluşturmaktır. Katılım bankaları yeni

ürün noktasında, konvansiyonel bankalara nispeten daha meşakkatli bir sürece sahiptir. Zira geliştirilecek ürünün hem bankacılık mevzuatına hem de fıkhi temellere uyumlu olması gerekmektedir. İslami finans sisteminde tasarruf sahiplerinin tasarruflarını değerlendirebilme ihtiyaçlarının karşılanması için ortaya çıkan finansman yöntemlerinden biri de vekâlet sözleşmesi olduğu ifade edilen çalışmada ilgili yöntemin tarifi; tasarruf sahibi ya da yatırımcı diye adlandıracağımız müşteri, ücreti karşılığında yatırımın yönetilmesi için bir vekil tayin eder, vekil de daha önceden belirlenen bir yüzdede getiri elde etmek için bu sermaye ile ticaret yapar. Yapılan ticaret ile baştan belirlenen minimum kar altında kalmamak kaydı ile yatırımcısına getiri sağlanmış olur. Bu noktada çalışmanın temel amacının, yeni bir fon toplama yöntemi olarak ‘Vekâlet’ yöntemini hukuki, fıkhi, iktisadi açıdan değerlendirilerek, İslami finans kurumları için İslami ilkelere uygun standart bir model önerisi sunmak olduğu belirtilmiştir. Türkiye’de özellikle katılım bankaları tarafından kısa vadeli ve yurtdışı kaynaklı fon temini amacıyla kullanılan ‘vekâlet’ ürününün, piyasada özellikle tabana yaygın yatırımcılara ulaşamadığını ve yeteri kadar etkin kullanılmadığı vurgusu yapılmıştır. Bu vurguda temel amacın katılım bankacılığının özellikle fon toplama yöntemlerine ek ve alternatif olabilecek yatırım vekaleti ürününün oluşturacağı faydayı ön plana çıkarabilmektir. Bu çerçevede öncelikli olarak katılım bankaların yatırım vekaleti ürünü daha yaygın hale getirilmesi için gerekli sistematik çalışmaların yapılması, katılım bankalarının gelişimi için oluşturulmuş kurumların ve politika yapıcılarının bu konuda yol açıcı ve gelişime açık süreçleri etkin olarak destekleyerek, bireysel yatırımcıların yatırım vekaletinden ürünün tanınması ve yatırımlarını bu ürün aracılığı ile değerlendirebilecek düzenlemelerin yapılabilmesi durumunda yatırım vekaleti ürününün katılım bankacılığı ürün yelpazesinde önemli bir yere sahip ürün olabileceği kanaatine varılmıştır. Söz konusu gereklilikler tamamlandığı takdirde vekâlet ürününün, Türkiye Katılım Bankacılığı için doğru tesis edilmiş bir fon toplama ürünü olarak önemli katkı sağlayacağı yönünde görüş beyan edilmiştir (Öztürk & Yumuşak, 2020, s. 1-23).

3.2.10. Robertson Gecikmesi Yaklaşımı

Türkiye’de İslami finans enstrümanlarına yeni bir model önerisi: Karz-ı hasen ve robertson gecikmesinin finansman kaynağı olarak kullanımı çalışmasında; Türkiye’de bir İslami bankacılık enstrümanı olan karz-ı hasenin nasıl

kullanılabileceğini tartışılmıştır. Böylece, İslam dininin peygamberi olan Hz. Muhammed Mustafa'nın (sav) sünnetlerinden birini yaygınlaştırılabilmesine katkı sağlanabileceği görüşünü taşımaktadır. Ayrıca, Müslümanların tok gözlülüğünü ve yardımseverliğini ve iktisat literatüründe Robertson Gecikmesi olarak bilinen süreyi İslami bankacılık için uygun bir finansman kaynağına çevirmek hedeflenmiştir. İslami iktisat literatüründe karz-ı hasen konusunda başarılı uygulamalar yaygınlaştıkça karz-ı hasen havuzunun uluslararası bir yapılanmayla tek çatı altında toplanması imkânı söz konusu olabilir denmiştir. Bu ortak havuz içerisinde geliri daha düşük, haliyle ihtiyaçları daha fazla olan ülkelere daha çok pay ayrılabilir. Maliyetleri yüksek, finansmanı zor; ancak, gerçekleştirildiğinde uzun dönemli ekonomik fayda sağlayan büyük projeler bu sistemle finanse edilebileceği yönünde görüş paylaşılmıştır. Toplumun her kesiminden sağlanan fonlar, yine toplumun geneline fayda sağlayacak projelerde kullanılabilir. Gelirine oranla daha yüksek oranda karz-ı hasen sistemine katılan bölgelerde yer alan projelere öncelikli olarak kaynak tahsis edilebilir. Bu çalışmada öngörülemeyen daha birçok faydanın sistemin yaygınlaşmasıyla ortaya çıkması ihtimali üzerinde durulmuştur (Canbay & Pirali, 2019, s. 285-299).

Kapsamlı bir literatür taraması yapıldığında katılım bankacılığında müşterilerin ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların karşılanabilmesi için kullanılan yöntem ve ürünler için kısıtlı sayıda çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar ağırlıklı olarak mevcut ürünlerin kullanım alanlarının genişletilmesi, kullanım şekillerinde farklılığa gidilmesi ve mevcutta var olan ürünlerin/ yöntemlerin Türkiye Katılım Bankacılığı sistemine uyarlanabilmesi temelinde model önerilerinin olduğu çalışmalardan oluşmaktadır. Yapılan incelemede tez konumuz olan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü kapsamına girecek bir çalışmaya rastlanmamıştır. Aşağıda yer alan Tablo 3.1'de ilgili literatür çalışması özeti yer almaktadır.

Tablo 3.2: Literatür Özeti

Yazar	Ülke ve Dönem	Yöntem	Sonuç ve Açıklamalar
Yusuf Aker, Doç. Dr. Alper Karavardar	Türkiye 2018	Nitel	Bu konu üzerinde ülkemizde yapılan ilk çalışma olma özelliği taşıyan bu eser ile varlık kiralama şirketleri, bankalar, KOBİ'ler, akademisyenler, kamu, yatırımcılar ve üçüncü kişilere yeni modelin tanıtımı ve uygulanabilirliği üzerine bilgilendirme yapılmıştır. . Bu çalışmalarla ortaya çıkabilecek yeni inovatif ürünler, KOBİ segmenti firmalarının yatırım için fonlara daha kolay ulaşmasını sağlayacaktır. Bu sayede KOBİ'lerin ülke ekonomimizde istihdam, büyüme ve refah artışına daha fazla katkı sağlayacağı muhakkaktır.
Şerif Canbay, Kerem Pirali	Türkiye 2019	Nitel	Bu ortak havuz içerisinde geliri daha düşük, haliyle ihtiyaçları daha fazla olan ülkelere daha çok pay ayrılabilir. Maliyetleri yüksek, finansmanı zor; ancak, gerçekleştirildiğinde uzun dönemli ekonomik fayda sağlayan büyük projeler bu sistemle finanse edilebilir. Toplumun her kesiminden sağlanan fonlar, yine toplumun geneline fayda sağlayacak projelerde kullanılabilir. Gelirine oranla daha yüksek oranda karz-ı hasen sistemine katılan bölgelerde yer alan projelere öncelikli olarak kaynak tahsis edilebilir. Bu çalışmada öngörülemeyen daha birçok faydanın sistemin yaygınlaşmasıyla ortaya çıkması ihtimali dikkate değerdir.

Muhammet Fatih Canbaz	Türkiye 2019	Nitel	Yapılan çalışmanın sonucunda modelin özellikle mevcut finansal yapıda faizin rolünü azaltıcı katkı sağlayacağı ayrıca yeni ve gelişime açık bir finansman alanı oluşturacağı görüşü paylaşılmıştır .
Zafer Demir	Türkiye 2018	Nitel	Yapılan mülakatlarda modelin fırsatlar sunabilecek etkin yönlerinin olduğu ancak bununla birlikte mevcut finansal yapıda uygulamaya engel teşkil edecek risklerinde olduğu sonucuna varılmıştır.
Murat Ergüven	Türkiye 2019	Nitel	Tasarrufa dayalı finans kuruluşları tarafından aynı amaca matuf bireyler organize edilerek gruplar oluşturulduğu ve bu yapı içinde finansal ihtiyaçlarını karşıladıkları görülmüştür
Mehmet Ersoy, Özgür Çatıkkaş, Ahmet Soytürk	Türkiye 2017	Nitel	Mevcutta uygulamada olan ancak finansal koşullar dolayısı ile günümüzde finans kurumları tarafından istisnai olarak uygulanan bir modeldir. Gelişime açık yönleri bulunmakta olup gerekli altyapı oluşturulması durumunda daha etkin kullanılabilme alanları vardır.
Muhammet Kürşat Öztürk, İbrahim Güran Yumuşak	Türkiye 2020	Nitel	Özellikle İslami finans kurumlar tarafından yeni ürün stratejik bir öneme sahiptir bu açıdan bakıldığında fon toplama yöntemi olarak önemli katkılar sağlayacak bir modeldir.
Mustafa Afşın Sancar	Türkiye 2019	Nitel	Yeniden yapılandırma tekafül fonu İslami finansın ön plana çıkan yönlerinden biri olan sıkıntı durumlarında kolaylaştırıcı süreç yönetimi sunması noktasında önemli katkılar sağlayabileceği bununla birlikte piyasadaki diğer oyunculara bulunmayan bu alternatifin İslami finans

kurumlarını müşteri nezdinde ön plana çıkaracağı görüşü oluşmuştur.

Mevlüt Seçil	Türkiye 2016	Nitel	Mikro finansmanın İslami finans kriterleri çerçevesinde uygulanabilirliği hem global çerçevede hem de ülke özelinde incelenerek oluşturabileceği faydalar üzerinde durulmuştur.
Onur Şeyranlıoğlu, Alper Karavardar,	Türkiye 2019	Nitel	Türkiye’de katılım bankacılığının gelişimi için öncülük edebilecek, operasyonel kolaylık sağlayabilecek, işlem maliyetlerini düşürebilecek ve sağlanacak yapısal gelişimlerle katılım bankacılığı için kullanım alanları olabilecektir. Ayrıca selem finansman yönteminin hukuki altyapısının yasal otorite tarafından kullanışlı hale getirilmesi, bu yöntemin kullanımını katılım bankaları açısından cazip hale getirebilecektir

3.3. Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemi ve Stok Finansmanı

3.3.1. Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemi

Katılım bankası ve tacir arasında yapılan akit çerçevesinde (stok finansmanı yoluyla satış akdi), katılım bankası tarafından satın alınan bir ürünün, tacir tarafından belli bir vade ve minimum kar tutarı belirlenmiş olarak üçüncü kişilere satılmasıdır.

Şöyle ki:

- Katılım bankası ve tacir arasında önceden belirlenmiş bir ürünün katılım bankasınca peşin alınması ve alınan bu ürünün tacir tarafından satımı ile ilgili bir akit (stok finansmanı yoluyla satış akdi) yapılır. (Bu akitte belirlenmiş vadede katılım bankasının elde edeceği kar oranı belli olup tacirin elde edeceği karı ise kendi satış performansı belirler.)

- Stok finansmanı yoluyla satış akdinde belirlenmiş ürün katılım bankası tarafından peşin olarak satın alınır.
- İlgili ürün yediemin sıfatı ile tacire teslim edilir. (Satın alınan ürünün bedeli katılım bankasınca ödenir ancak standart murabaha işlemlerinde katılım bankası tarafından satın alınan üründe, ürün faturasının satıcı tarafından alıcıya kesildiği işlemde olduğu gibi fatura tacire kesilir.)
- Katılım bankası, satın alınan ürünün, üçüncü kişilere satılması ile ilgili tacire satış vekaleti verir.
- Tacir akitte belirlenmiş vade ve minimum kar çerçevesinde ürün satışını gerçekleştirir.
- Akitte anlaşılan vade içerisinde kalmak şartı ile peşin alınan ürün bedeli (ana para) ve akitte belirlenmiş kar katılım bankasına tacir tarafından ödenir.
- Ürün satışı sonucu minimum karın üstünde kalan kar tacire kalır.

3.3.2. Stok Finansmanı

Katılım bankası ve tacir arasında yapılan akit çerçevesinde, tacirin ticaretini / imalatını yapmış olduğu ve stoklarında var olan veya var olacak bir ürünün katılım bankası tarafından satın alınması ve satın alınan ürünün katılım bankası adına tacir tarafından üçüncü kişilere satılmasıdır.

Katılım bankası ile tacir arasında yapılacak akit (stok finansmanı yoluyla satış akdi) ve üçüncü kişilere satış yapılması için verilen vekâlet (satış vekâleti), işlemin minimum kar oranı, maksimum vadeyi, karlı tutarın geri ödeme şeklini, akdin süresini ve öngörülemeyen durumlarda hangi kuralların işleyeceğini kapsayacak bir yapıda olma esasına dayanmaktadır.

Stok finansmanı ürününü bir örnekle açıklayalım:

Bisiklet imalatı yapan bir A firması olsun. A firmasının stoklarında 5.000 adet bisiklet bulunmaktadır. Dönemsellik gereği bu bisikletleri yoğun olarak ilkbahar ve yaz dönemlerin de yapacağı satış için stoklarında tutmaktadır. A firmasının nakit akışında yaşanan sorun nedeniyle ticaretinin devamı için nakit ödemeler yapması gerekmektedir. Ancak mevcut durum itibariyle bu ödemeleri yapacak nakit parası bulunmamaktadır. Katılım bankasına başvuran A firması, ticaretinin devamı için gereken “maaş ödemesi, vergi ödemesi, belgelenemeyen ticari harcama vb” nakit para ihtiyacı olduğunu belirtir. Katılım bankası ile A firması arasında stok finansmanı için gereken akit ve vekalet süreçleri başlatılır. Bu akitte kaç adet bisikletin satın

alınacağı, iskonto oranı, satış vekaleti süreci, katılım bankası adına yapılacak satışta minimum hangi karın uygulanacağı ve bu karın anapara ile birlikte hangi periyotlarla geri ödeneceği gibi tüm şartlar ticaretin öncesinde belirlenir.” Katılım bankası A firmasından 1.000 adet bisikleti yapılan anlaşma çerçevesinde %20 iskonto ile satın alır ve 1.000 adet satın almış olduğu bisikletin bedeli olan 1.000.000 TL’yi A firmasına öder. A firması elde ettiği nakitle ticari ihtiyaçlarını karşılar. 1.000 adet bisiklet yine A firmasının sorumluluğunda olmak kaydı ile 3. Kişilere akitte belirlenmiş şartlar çerçevesinde satışını gerçekleştirir. Satışı gerçekleştiren A firması yine akitte belirlenmiş geri ödeme takvimi (3 ayda bir ger ödemeli toplam 1 yıl) çerçevesinde yaptığı satışlardan elde ettiği tutarın geri ödemesini gerçekleştirir. Bu şekilde hem A firması nakit akışından kaynaklanan sorunu çözmüş olur hem de Katılım bankası ticaretin devamlılığına yine ticaret yaparak katkı sağlar ve bu işlemde kar elde etmiş olur.

Stok finansmanında açıklanması gereken bir diğer husus; stoklarında var olandan ziyade stoklarında var olacak ürün noktasındadır. Stoklarında yer alacak ürünün katılım bankasınca satın alınması selem yöntemine dayandırılabilir. Daha öncede tanımı paylaşılmış olan selem yöntemi, misli bir malın üretilmeden önce satın alınabilmesine olanak sağlayan bir İslami finans yöntemidir. Bu çerçevede stok finansmanını, normal stok finansmanı, seleme dayanan stok finansmanı ve karma stok finansmanı şeklinde üç değişik temelle uygulayabiliriz.

Bu uygulama selem senedi (sipariş finansmanı) uygulamasını da ortaya çıkarabilecektir. Selem senedi; bir üreticinin, ileri bir tarihte üreteceği ürünü şimdiden satarak, bu satış karşılığında alıcının ürün bedelini ödediği ve satıcının ise ilgili ürünü alıcıya teslim edeceğini gösteren bir senettir.

Seleme dayanan stok finansmanı İslami finans noktasında avantajlar sağlayabilecek bir yapının temelini oluşturma potansiyeline sahiptir. Bu durumu açıklamak için ise günümüzde ticari hayatta kullanılan borç senetlerini açıklamamız gerekir.

Senet; bir kimsenin yapmaya veya ödemeye borçlu olduğu şeyi göstermek için imzaladığı resmî kâğıt, belge şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Senetler bir ürün alışverişinden kaynaklı borç ilişkisinde kullanıldığında üzerindeki vade uzadıkça uygulanan vade farkı artacağı için satın alınan ürün maliyetini de arttırıcı bir etki oluşturmaktadır. Ancak seleme dayanan bir alış-veriş işleminde bu sefer

üretici taraf, alıcı tarafa borçlanmakta ve vade uzadıkça alıcı tarafın ürünü satın alma maliyetini azaltıcı bir etki oluşturmaktadır.

Konuyla ilgili ise Türkiye Cumhuriyeti eski Başbakanı Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın vurguladığı hususlar ve tarifi şu şekildedir:

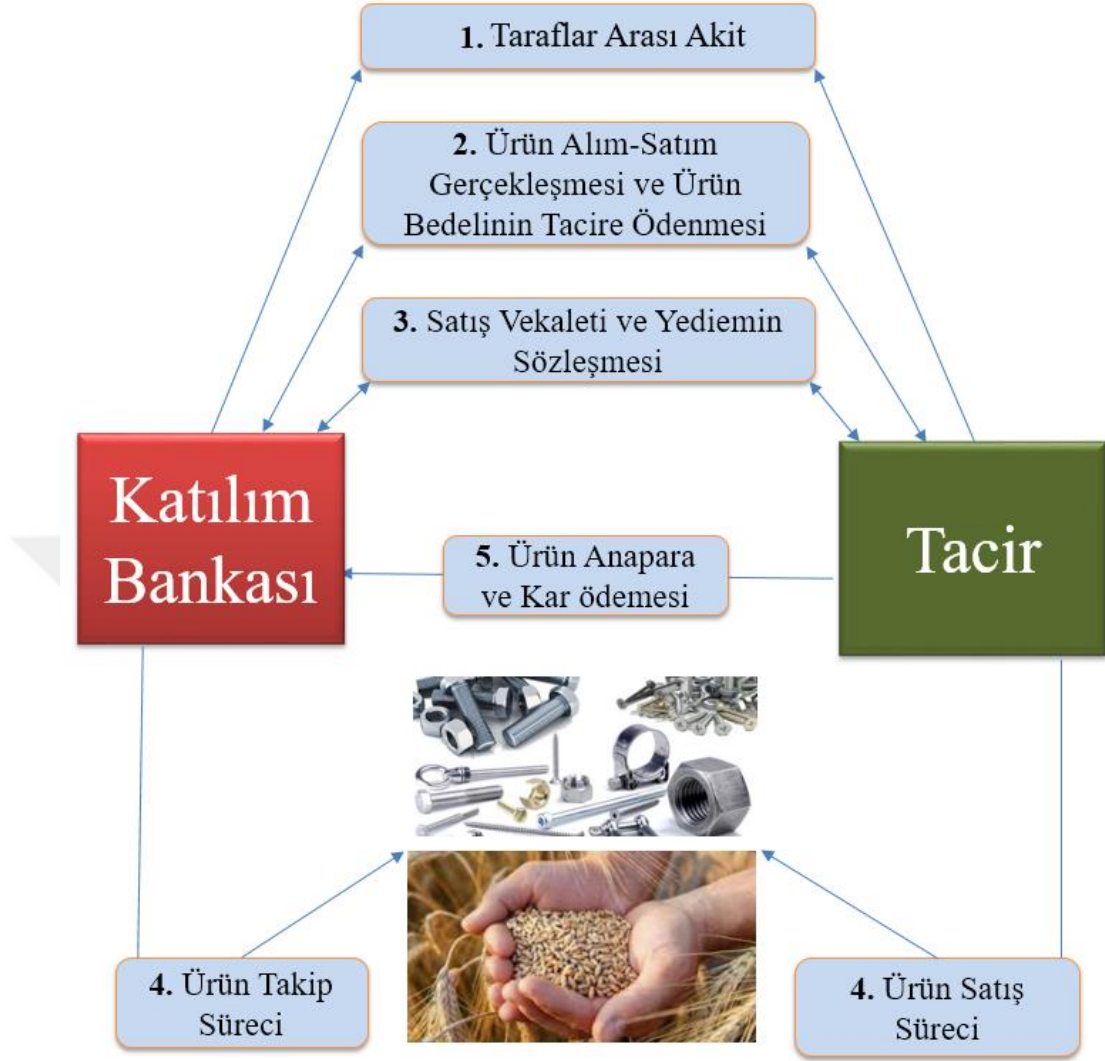
Selem yöntemine dayanarak oluşturulan selem senedi karşılığı finansmanı, taraflar arasında yapılan akit çerçevesinde oluşturulmuş bir ön satış yani para peşin ürün vadeli bir satış modelidir. Bu sistemi de bir örnekle açıklanmıştır: Mandırası olan bir üretici varsayılmıştır. Bu varsayımda, mandıranın tam kapasite ile çalıştığı zaman A kalitesinde X teneke peynir ürettiği verisini vermiştir. Mandıra hem kendisi süt üretimi yapıyor hem de piyasadan süt tedarik edebiliyor. Yılın ilgili ayında süt üretimi arttığı için tedarik edilen süt miktarı da artmakta ve yine yılın diğer bir ayına kadar peynirleri üretip satışını ya da teslimatını gerçekleştirmektedir. Ancak mandıranın verimli olarak çalıştığı dönemler dışında ayrıca atıl kaldığı dönemlerde mevcuttur. Mandıranın yöneticisi mandıranın atıl kaldığı ilgili ayda daha üreteceği peynirlerin satışına yada teslimine 6 ay varken peynir alıcılarına bir teklif götürüyor; teklife göre peynir üretiminin gerçekleşeceği ve piyasaya sürüleceği dönemde bir teneke peynir 100 TL ye satılıyor. Şu anda ilgili döneme 6 ay var, şimdiden ben size standartları ve kalitesi belli olan bir teneke peynir için bana 70 TL verirseniz size ilgili üretim dönemi geldiğinde bir teneke peynir teslim edeceğim. Bu teklifi sonucu oluşan talep ile mandıra yöneticisi ilgili tarihte teslim etmek üzere tüm kapasitesini dolduracak şekilde peynirlerini şimdiden satmış ve bunun karşılığında ise satın alanlara fiyatta iskonto yapmış oluyor. Bu durumda her iki taraf için kazançlı bir ticaret oluşuyor. Bu satışta mandıra sahibi, peynir alıcılarına selem senedi olarak adlandırdığımız evrakı düzenliyor. Bu senedin üzerinde, bu senedi ibraz edene ilgili tarihinde A kalitesinde Y teneke peynir teslim edeceğini taahhüt ediyor, senedi parayı verene teslim ediyor. Bu şekilde oluşan ticarete mandıra sahibi topladığı paralarla hammaddesini alarak diğer işletme ihtiyaçları için gereken masraflarını karşılıyor. Üretimin yapıldığı ilgili dönem geldiğinde ise bu peynirleri üreterek selem senedi sahiplerine teslim ediyor. Selem senedi karşılığı finansmanı bu örnekle açıklanmaktadır. Ayrıca selem senedi ile oluşacak yapının farklı ürünlerin geliştirilebilmesine olanak sağlayacak bir yapıda sahip olduğu da görülmektedir (Erol, 2016).

Stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü uygulamasının selem senedi karşılığı finansman modeline uyum sağladığını ve gelişime açık bir husus olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte selem senedinin yaygınlaşarak bir derinlik oluşturması katılım bankalarına fon toplamada da yeni bir ürünün kapısını açacaktır. Bu ürün selem senedine dayalı ileri tarihteki nominal getirisi şimdiden belli olan bir fon toplama yöntemi oluşturur. Katılım bankaları ellerinde olan selem senetlerini bugünkü fiyattan tasarruf sahiplerine devreder ve karşılığında bugünkü değeri kadarki fonu alır. Tasarruf sahipleri, senedin vadesi geldiğinde nominal değer eksi bugünkü değer arasında kalan tutar kadar bir kar sağlamış olur. Böyle bir yapının oluşabilmesinde öncelik tabi ki selem senedi alt yapısının oluşmasına bağlıdır. Bu alt yapının oluşması için ise selem senedinin kullanılan bir enstrüman haline gelmesi gerekmektedir. Bu açıdan baktığımızda stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürününün hayata geçirilmesi farklı ürünlerin de çıkmasına zemin hazırlayabilecek bir potansiyele sahiptir.

3.3.1. Stok Finansmanının Aşamaları

- 1) Katılım bankası ile tacir arasında stok finansmanı yoluyla satış akdi yapılır; akitte ticarete konu ürünün tacirden hangi fiyattan alınacağı, alınan ürünün minimum % kaç kar oranla üçüncü kişilere satılacağı ve bu karın hangi vade/vadelerde katılım bankasına ödeneceği belirlenir.
- 2) Ticarete konu ürün tacirden satın alınır. (Satın alma işlemi stok finansmanı yoluyla satış akdi çerçevesinde yapılır, katılım bankasına fatura kesilmez)
- 3) Satışla ilgili vekalet ilişkisi kurulur. Yediemin sözleşmesi yapılır.
- 4) Tacir ürünün satışını üçüncü kişilere gerçekleştirir. Katılım bankası satışı gerçekleştiren ürünlerin takibini sağlar (Satın aldığı ürün kadar, tacir tarafından üçüncü kişilere satışı gerçekleştirilen ürünlerin fatura temini / fatura kapaması).
- 5) Akit çerçevesinde anapara ve katılım bankasına düşen kar ödenir.

Şekil 3.3: Stok Finansmanı Süreç Adımları (Şekille Anlatım)

3.3.2. Stok Finansmanının Genel İşleyişi

1) Ortak yapılacak ticarete, tacirin imalatını ya da ticaretini yaptığı ve stoğunda yer alan (seleme uygun olacak şekilde stokta yer alacak) ürün katılım bankası tarafından satın alınır. Fikhi olarak satış akdine istinaden ürün mülkiyeti katılım bankasına geçer. (Fatura kesilmesi gerektiren bir satış değildir. Murabahada olduğu gibi müşterinin vekaleten ürünü katılım bankası adına alması, daha sonra katılım bankasının müşteriye satmasındaki gibi)

2) Katılım bankasınca alınan ürünün muhafazası ve sigorta ettirip ettirmeme tasarrufu tacire ait olacaktır. Üründe oluşabilecek bozulma, zayi olma, ayıplı ürün haline gelmesi vb. durumlarda sorumluluk, taraflar arasında yapılan yedi emin akdine istinaden tacire ait olacaktır.

3) Ürünün üçüncü kişilere satışı, katılım bankası tarafından tacire verilen satış vekaletine istinaden tacir tarafından yapılarak, elde edilen hasıllardan akitte belirlenmiş karlı satış tutarı yine akitte belirlenmiş vadede katılım bankasına ödenir. Burada ana para ve kar geri ödemesi akitte oluşturularak herhangi bir taksitlendirme olarak değil tamamen tarafların isteklerine göre ana para ve kar ayrı ayrı ya da aynı anda vb. şekillerde kurgulanmaya müsaittir.

4) Stok finansmanı yoluyla satış akdinin nihayete erebilmesi için ürünlerin tamamen satılmış olması, mal bedeli ödenmiş ve karın paylaşılmış olması gerekmektedir. Ürünlerin tamamen satılmış olmasının tespiti ise; başlangıçta alınan ürün bedeli artı minimum kar tutarı kadar (katılım bankasına ödenecek kar) fatura / satış evrakı örneğinin, tacir tarafından katılım bankasına ibraz edilmiş olması gerekmektedir. İlgili fatura/satış evrakı katılım bankasının ilgili ürünleri satın aldığı tarihten sonraki tarihlere ait olmalı ve satın almış olduğu ürünleri kapsamalıdır.

5) Belirlenen vade ve minimum kar da öngörülen satış olmadığı takdirde tacir ve katılım bankasınca uygun görülen şartlarda (yeni vade ve kar oranı çerçevesinde) yeni bir stok finansmanı yoluyla satış akdi yapılarak süreç devam ettirilir.

6) Belirlenen vade ve minimum kar da öngörülen satış olmadığı takdirde tacir ve katılım bankasınca uygun görülen şartlarda (yeni vade ve kar oranı çerçevesinde) yeni bir stok finansmanı yoluyla satış akdi yapılamazsa (taraflar yeni akit hususunda anlaşamazsa) satılmayan ürünün tacir tarafından geri satın alınması veya üçüncü kişiye (alış fiyatından / mevcut karlı fiyattan / yeni belirlenmiş karlı fiyattan) satması için opsiyonlu bir süre konulur ve bu sürede ilgili ticaretin yapılması beklenir.

6) Madde İle İlgili Görüşler:

Bu konuda ilk olarak stok finansmanı yoluyla satış yöntemi ve stok finansmanı ürünü hakkında Ziraat Katılım Bankası Danışma Kuruluna yaptığım sunum neticesinde söz konusu kurulun konuyla ilgili (28.02.2019 Tarihli 2019/1 No.lu) kararı şöyledir:

Satılmamış mallarla ilgili olarak karşılıklı anlaşma ile vadenin ve müşterinin satış vekâletinin uzatılmasına karar verilirse yeni kar oranı ve vade şartlarıyla anlaşma yapılabilir. Bu durumda Ziraat Katılım Bankası vekile: Senin nezdindeki mallarımı bundan böyle eski fiyattan değil belirlediğimiz şu yeni fiyattan sat ve satamadığın kısımları bu fiyattan geri almayı taahhüt et, demiş olur.

Servet Bayındır: Yeni Belirlenmiş Karlı fiyattan. (Bayındır, 2021)

Abdullah Kahraman: Katılım bankasınca uygun görülen fiyattan. (Kahraman, 2021)

Hasan Hacak: Katılım bankasınca uygun görülen fiyattan. (Hacak, 2021)

Yukarıda yer alan stok finansmanın genel işleyişi altındaki 6 madde için mülakat yaptığımız tüm fıkıh alimleri uygun görüş belirtmişlerdir. Ayrıca görüş oluşabilecek maddeler için ise fıkıh alimlerimizin detaylı görüşüne de yer verilmiştir.

3.3.3. Stok Finansmanın Genel İşleyişi İle İlgili Sorular ve Cevaplar

1.Soru: Satışta öngörülenden fazla kar ne olur?

1.Cevap: Tacire bırakılır.

2.Soru: Belirlenen vadede satış ve kar geri ödemesi istenildiği gibi gerçekleşmez ise ne olur?

2.Cevap: İki tarafın rızasıyla yeni bir akit yapılır veya akit çerçevesinde ilgili vade için beklenen kar ödemesi yapılmış ise ürün tacire alış fiyatından / mevcut karlı fiyattan / yeni belirlenmiş karlı fiyattan geri satılabilir.

3.Soru: Tacirden alınan malın fiyat nasıl belirlenir?

3.Cevap: Tacirin en yakın zamanda yaptığı satışların faturaları incelenir ve birim fiyatları bu şekilde tespit edilir. Bu fiyat üzerinden peşin alım olacağı için iskonto talep edilir.

4.Soru: Tacirden alınacak malın varlığı nasıl tespit edilir?

4.Cevap: Öncelikli olarak muhasebesel kayıtlarda ilgili malın varlığı kaydi olarak gözüküyor olmalı. Ayrıca katılım bankasının yetkilendireceği/yetki verdiği kişi/kişiler tarafından yerinde tespit, online tespit, fotoğraf ve videolu tespit yöntemlerinden bir ya da birkaçı ile tespit yapılır.

5.Soru: Tacirden satın alınan mal karşılığı tacire ödenen tutar, tacir tarafından nasıl kullanılır?

5.Cevap: Tacirden ilgili tutarın yine ticarete konu işlerde kullanacağına dair taahhüt alınır. Gerekirse ilgili harcamaların katılım bankası hesapları üzerinden göndermesi şartı getirilir.

6.Soru: Tacirde mevcutta stoğunda bulunmayan ancak üretimini ve/veya tedarikini gerçekleştireceği mal alımı yapılabilir mi?

6.Cevap: İmal ya da tedarik edeceği ürün için Selem akitlerine uygunsu gerçekleştirilebilir.

6. Soru İle İlgili Görüşler:

Bu soru ile ilgili olarak İslam Hukuku uzmanlarından Prof. Dr. Abdullah Kahraman ve Prof. Dr. Hasan Hacak hocalarımızın görüşlerine yer verilecektir.

Abdullah Kahraman'a göre: İmal edeceği ürün için Selem akitlerine uygunsu gerçekleştirilebilir. Tedarik edeceği ürün için tedarik sürecinde yaşanabilecek sıkıntıları bertaraf edecek sözleşme, sigorta vd. önlemlerin alınması kaydı ile yapılmasında bir sakınca bulunmamaktadır.

Hasan Hacak'a göre: İmal edeceği ya da tedarik edeceği ürün için selem akitlerine uygunsu gerçekleştirilebilir.

Yukarıda yer alan stok finansmanın genel işleyişi ile ilgili soru-cevap başlığı altındaki 6 madde için mülakat yaptığımız tüm fıkıh alimleri uygun görüş belirtmişlerdir. Ayrıca görüş oluşabilecek maddeler için ise fıkıh alimlerimizin detaylı görüşüne de yer verilmiştir.

3.4. Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yönteminin Diğer İslami Finans Uygulamalarına Benzeyen ve Ayrışan Yönleri

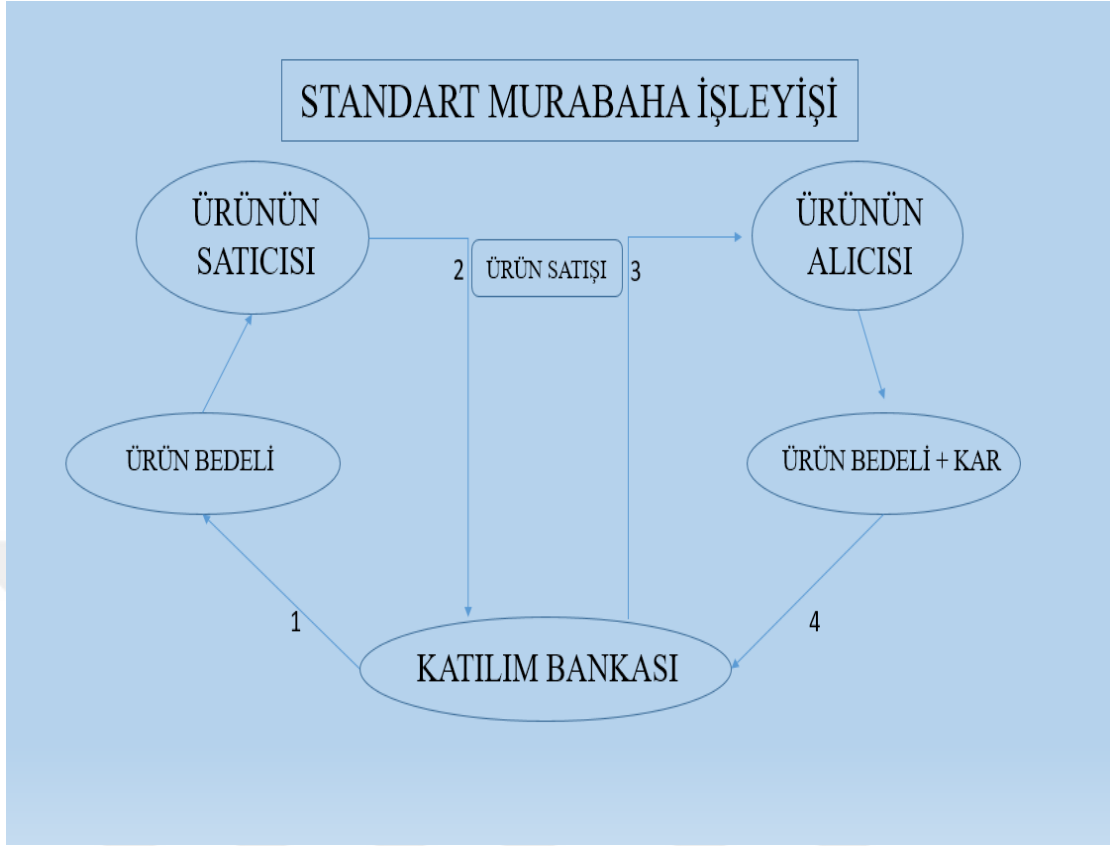
Bu yönteme; İslami finans uygulamaları açısından baktığımızda, murabaha, vekaleten satış, emek-sermaye ortaklığı ve seleme benzeyen tarafları olduğu gibi farklılaştığı noktalar da bulunmaktadır..

Şöyle ki:

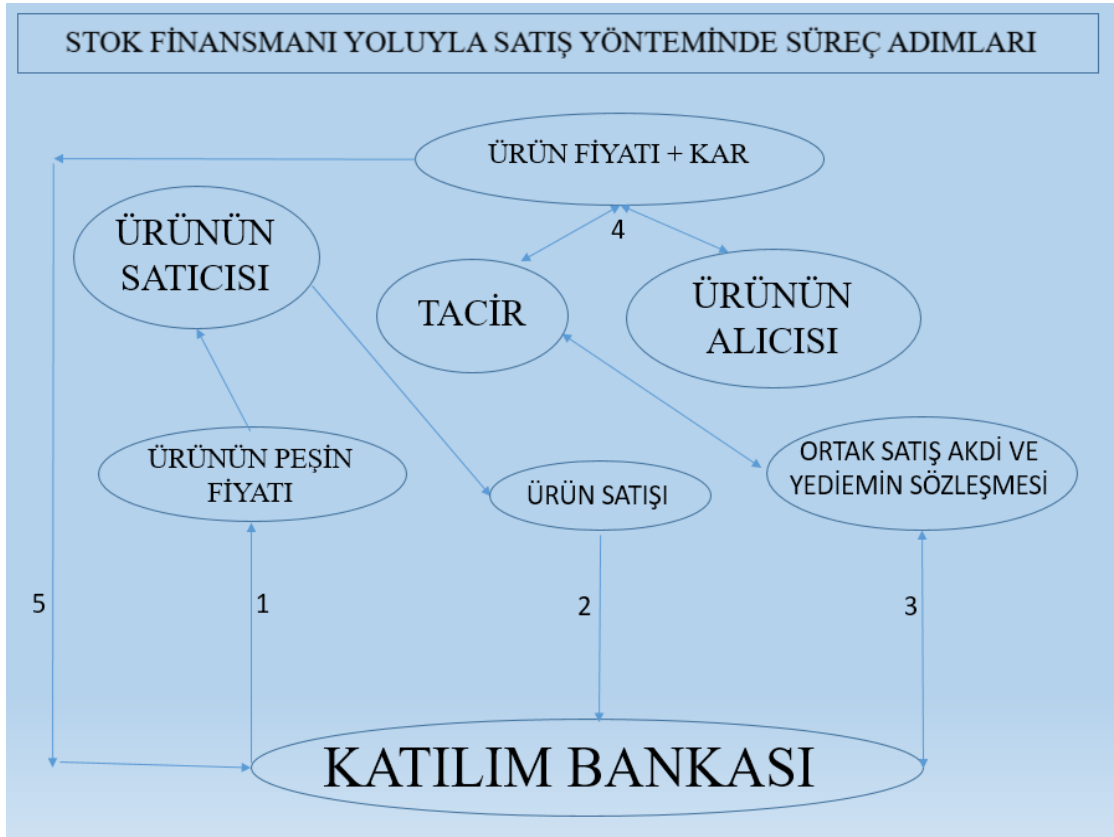
- 1) Katılım bankaları, nakdi finansmanda kullanılan murabaha yönteminde ticarete konu ürünü peşin alarak müşteriye vadeli olarak satmaktadır. Stok finansmanı yoluyla satış yönteminde ise ürün yine katılım bankası tarafından peşin alınır ancak satış tacir sıfatına haiz müşteri tarafından üçüncü kişilere satılmaktadır.
- 2) Murabaha yöntemi ile stok finansmanı yoluyla satış yönteminde karlı satış söz konusudur. Ancak murabaha yöntemiyle yapılan işlemde ticarete konu ürünün satıştaki kar oranını katılım bankası, stok finansmanı yoluyla yapılan işlemlerde ise vekaleten satışı gerçekleştirecek olan tacir belirler.

Her iki maddemizde üzerinde durulan murabaha yönteminin işleyiş adımları ile stok finansmanı yoluyla satış yönteminin işleyiş adımlarının benzer ve farklılaştığı adımlar aşağıda yer alan şekillerle de gösterilmiştir.

Şekil 3.1: Murabaha Yönteminin Süreç Adımları

Şekil 3.2: Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yönteminin Süreç Adımları

- 3) Katılım bankaları tarafından yapılan nakdi finansman işlemlerinin bazılarında müşterinin katılım bankası adına ilgili ürünü alması yönünde vekil tayin edilebilmektedir. Bu vekalet verme işlemi alım vekaleti olarak tanımlanabilir. Bir örnekle açıklamak gerekirse; standart murabaha yöntemine dayanan işlemlerde vekâlet uygulamasında, katılım bankası ürünün alıcısına ilgili ürünün katılım bankası adına satın alması için vekâlet verir (alım vekâleti / tek yönlü vekâlet) ve ilgili ürün satıcıdan alındıktan sonra alıcıya satılır. Ayrıca ürünün satın alınıp, satıcıya bedelin belli bir vade sonunda ödeneceği durumlarda mevcuttur. Bu durumda katılım bankası ürün alıcısına, katılım bankası adına ürünü satıcıdan satın almaya ve kendisine satmaya vekil tayin eder (alım-satım vekâleti / çift yönlü vekâlet), bu tür vekâlette satış kar oranı da katılım bankasınca belirlenmiştir. Stok finansmanı yoluyla satış yönteminde ise katılım bankası tacire ürünü üçüncü kişilere satması için vekâlet verir. Bu yönüyle standart murabahada kullanılan vekâletlerden farklı bir vekâlet durumu söz konusudur. Biz bu vekâlet türünü stok finansmanı yoluyla satış vekâleti olarak adlandıracamız.
- 4) Stok finansmanı yoluyla satış yönteminin bir bakıma kendisine benzediği emek-sermaye ortaklığından (mudarebe) farklı yönü incelendiğinde ise mudarebede taraflar arasında karın oransal paylaşımı gerekir ve taraflardan herhangi biri sabit bir getiriye sahip olamaz. Stok finansmanı yoluyla satış yönteminde ise katılım bankası için kar tutarı sabit olup tacir için değişkendir.

Çelik (2017: 386-387).mudarebede kara ilişkin şartları şöyle sıralamıştır:

- 1) Kar sadece taraflar arasında paylaşılmalı, üçüncü kişiler kâra ortak olmamalıdır.
- 2) Kar paylaşılırken paylar her iki taraf için de yüzdeler, onluk gibi net oranlarla muayyen olmalıdır. Her birinin şayi hissesi önceden belirtilmelidir. Yarı-yarıya 1/3, 2/3, 1/4 vb.
- 3) Şayi hisseler anaparadan değil kâr üzerinden yapılmalıdır. Çünkü Mudarebe kârdaki ortaklıktır. Eğer mudarib anaparadan bir hisse talebinde bulunursa bu mudarebe olmaz.
- 4) Her iki taraf için de alacağı payın kardan maktu' bir miktar olmaması lazım. (5000, 20,000 vb.) Kârdan belirli bir kısmın taraflardan herhangi birine her halükarda vermeyi şart koşturmak ortaklığı ifsat eder. Bu konuda icmâ vardır.

Çünkü kârın toplam bedeli maktu miktarın altında da olabilir. Bu durumda diğer taraf kardan bir şey almamış olur. Bu da ortaklığa aykırıdır.

- 5) Stok finansmanı yoluyla satış yönteminde işleyiş katılım bankası tarafından satın alınacak ürünün, imalatçısı ya da ticaretini yapan konumda bulunan tacirin stoklarında mevcutta olmayabilir. Bu yöntemle ileri dönemde mevcut olacak stokları için de ticaretin yapılabilmesine mümkündür. Bu yönüyle bakıldığında ise selem yöntemine benzemektedir.

Ana kapsamını anlatmış olduğumuz stok finansmanı yoluyla satış yönteminde murabaha, vekâleten satış, emek-sermaye ortaklığı ve seleme benzeyen noktaları olduğu gibi bunlardan ayrıştığı durumlar da mevcuttur.

3.5. Stok Finansmanı Ürününün Fıkıh Açısından Uygulanabilirliği

Stok finansmanı yoluyla satış yöntemi ve bu yönteme dayanarak oluşturulan stok finansmanı ürününün fıkıh açısından değerlendirilmesi ile ilgili olarak çalışmamızın temel yöntemlerinden olan mülakat yönteminden istifade edilmiştir. Bu çerçevede öncelikli olarak stok finansmanı yoluyla satış yöntemi ve stok finansmanını anlatan detaylı sunum hazırlanmıştır. Ülkemizde İslami finansa çok önemli katkılar sağlamış ve gelişimi noktasında yol açıcı rol üstlenmiş olan ve görüşleri her zaman önem arz eden hocalarımızdan Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Hamdi Döndüren ve katılım bankalarında danışma kurullarında görev yapmış ve hali hazırda görev yapan Mehmet Odabaşı beylerle yüz yüze toplu olarak görüşme ve sunum yapılmıştır. Bununla birlikte yine akademik kariyerinin yanı sıra Cumhurbaşkanlığı Ekonomi Politikaları üyesi, Emlak Katılım Bankası danışma komitesi üyesi Prof. Dr. Servet Bayındır, Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığının yanı sıra, TKBB çatısı altında oluşturulan katılım bankaları merkezi danışma kurulu üyesi Prof. Dr. Abdullah Kahraman ve merkezi danışma kurulu başkanı Prof. Dr. Hasan Hacak ile online olarak görüşülerek mülakat yapılmıştır. Yaptığımız görüşmelerde stok finansmanı yoluyla satış yöntemi ve stok finansmanı ürünü tanımlı, neden ilgili ürüne ihtiyaç duyulduğu, ürünün işleyiş adımları, ürünün işleyişiyle ilgili soru-cevap kısımları ile ürünün hayata geçirilmesi sonucu elde edilmek istenen faydalar sunum şeklinde paylaşılmıştır. Sunum akabinde ise yöntem ve ürün ile ilgili görüşlerine başvurulmuştur. Bununla birlikte mülakatımızda katılım bankacılığının mevcut ürün yelpazesi, bu ürün yelpazesinin bazı meşru müşteri ihtiyaçlarının karşılanabilmesindeki durumu, katılım bankacılığının mevcut ürünlerle piyasaya

nüfus edebilme gücü ve etkinliğinin gelişimi hususları ile ilgili görüşlerini alacağımız sorular yöneltilmiştir. Mülakatımızdaki temel soru ise sunumu paylaşılan ve çalışmamızda da detaylı olarak anlattığımız stok finansmanı yoluyla satış yöntemi ve bu yönteme dayanan stok finansmanı ürününün fıkıh çerçevesinde uygunluğunun değerlendirilmesidir. Yaptığımız mülakatlar neticesinde stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü genel mantık ve işleyiş bakımından fıkıha uygun olduğu görüşü alınmıştır. Yapılan mülakatlarla ilgili detay beşinci bölümde ayrıca verilmiştir.

3.6. Stok Finansmanı Ürününün Günümüz Hukuku Açısından

Uygulanabilirliği

Stok finansmanı ürününün işleyişi ve süreçle ilgili kamu katılım bankası hukuk müşavirliği bölüm başkanı Burhanettin Nalbant ile 07/04/2021 tarihinde elektronik ortamda yaptığımız mülakatta ürün sunumu paylaşılmış ve sürecin hukuki açıdan değerlendirilmesi ile ilgili görüş talep edilmiştir. Bu çerçevede satın alınan taşınır malın daha sonra satılma aşaması ve sonrasında satıcı olarak bankanın karşılaşılabileceği muhtemel riskler değerlendirilmiş ve oluşabilecek durumların açıklanması istenmiştir. Sn. Nalbant'ın açıklamalarında üç önemli nokta ön plana çıkmıştır. Bunlar; (1) hasarın geçişi, (2) zapta karşı tekafül borcu ve (3) satıcının ayıba karşı tekafül sorumluluğudur. Bu başlıklar çerçevesinde Sn. Nalbant tarafından yapılan açıklamalara istinaden yeni sorular gündeme gelmiş ve bunlara ilişkin analizler ve cevaplar aşağıda yer almıştır:

1. Hasarın Geçişi: Taşınır satımlarında alıcının ana borçları malın bedelini ödeme ve malın zilyetliğini devralma olarak özetleyebiliriz. Bu kapsamda satış sözleşmesinin tamamlanması ve malın tarafımıza teslimi ile mala gelebilecek bütün risklerden (malın yanması, çalınması veya başkaca bir zarar uğraması vb.) bankamız sorumlu olacaktır. Paylaşmış olduğunuz projede malın yediemin olarak satıcıda bırakılacağı belirtildiğinden söz konusu riskin bu anlaşmanın imzalanması ile bankamıza geçeceği düşünülmektedir. Bu kapsamda satın alınan malların sigortalanmasının önemli olacağını düşünmekteyiz (Nalbant).

Görüş Ek Soru: Yukarıda açıklanan durumda, malı satın almış olduğumuz ve yediemin sıfatı ile malın sorumluluğunu verdiğimiz satıcı ile yapacağımız sözleşme sonucu mala gelebilecek (malın yanması, çalınması veya başkaca bir

zarar uğraması vb.) durumlardan da sorumlu olacağına dair sözleşme yapılması durumunda ilgili maddi kaybı malın satıcısı/yediemininden talep edebilir miyiz?

Ek Soruya Cevap: Sözleşme ile söz konusu yükümlülüklerin yediemin olarak malları elinde bulundurana yüklenmesi mümkündür (Nalbant).

2. Zapta Karşı Tekeffül Borcu: TBK m. 214/1, zapta karşı tekeffül sorumluluğu ile ilgili kuralı şu şekilde koymuştur: Satış sözleşmesinin kurulduğu sırada var olan bir hak dolayısıyla, satılanın tamamı veya bir kısmı bir üçüncü kişi tarafından alıcının elinden alınırsa satıcı, bundan dolayı alıcıya karşı sorumlu olur ve alıcının uğradığı tüm zararları tazmin etmek zorunda kalabilecektir. Bu açıklamamızla birlikte bu tür bir sorumluluğun çok nadir olarak doğabileceğini düşündüğümüzü ayrıca belirtmek isteriz (Nalbant).

Görüşe Ek Soru: Yukarda açıklanan durumda, malı satın almış olduğumuz ve yediemin sıfatı ile malın sorumluluğunu verdiğimiz satıcı ile yapacağımız sözleşme ile alıcının uğradığı zarardan sorumlu olacağına dair sözleşme yapılması durumunda ilgili maddi kaybı malın satıcısı ve yediemininden talep edebilir miyiz?

Ek Soruya Cevap: Söz konusu yükümlülüğün yediemine yüklenmesi mümkün olmakla birlikte bankamızın alıcıya olan sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Bankamız söz konusu zarardan esas satıcı olarak sorumlu olmaya devam edecektir. Alıcı davayı bankamıza açabilecektir. Zararın ödenmesinden sonra Banka olarak yediemine sözleşme kapsamında dava açılarak ödenen tazminatın iadesi istenebilecektir (Nalbant).

3. Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Sorumluluğu: TBK m.219/I'e göre, Satıcı, alıcıya karşı herhangi bir surette bildirdiği niteliklerin satılarda bulunmaması sebebiyle sorumlu olduğu gibi, nitelik veya niteliği etkileyen niceliğine aykırı olan, kullanım amacı bakımından değerini ve alıcının ondan beklediği faydaları ortadan kaldıran veya önemli ölçüde azaltan maddi, hukuki ya da ekonomik ayıpların bulunmasından da sorumlu olur. Buradaki ayıp, en genel ifadeyle satılanın sahip olduğu vasıfların (niteliklerin) satılanın lüzumlu veya vaad edilen niteliklerinden, kısaca olması gereken niteliklerinden olumsuz yönde sapmasını, nitelik eksikliğini ifade eder. Örnek olarak satılan kömürün 5000 kalori olduğu belirtilirken gerçekte 3000 kalori olması, buğdayın sözleşmede belirtilen vasıflarının hatalı veya eksik olması vb. bu kapsamda bu tür risklerin ilk satıcıya ait olmasına yönelik ilk alış sözleşmesine hükümler eklenmesi faydalı olmakla

birlikte bankamızın satıcı olarak sorumluluğunun tamamen ortadan kalkmayacağını ve alıcının uğradığı tüm zararları bankamızın tazmin etmek zorunda kalabileceğini belirtmek gerekir (Nalbant).

Görüşe Ek Soru: Yukarıda açıklanan durumda, malı satın almış olduğumuz ve yediemin sıfatı ile malın sorumluluğunu verdiğimiz satıcı ile yapacağımız sözleşme ile mala gelebilecek nitelik veya niteliği etkileyen niceliğine aykırı olan, kullanım amacı bakımından değerini ve alıcının ondan beklediği faydaları ortadan kaldıran veya önemli ölçüde azaltan maddi, hukuki ya da ekonomik ayıpların bulunması durumlarından da sorumlu olacağına dair sözleşme yapılması durumunda ilgili maddi kaybı malın satıcısı / yediemininden talep edebilir miyiz?

Ek Soruya Cevap: Söz konusu yükümlülüğün yediemine yüklenmesi mümkün olmakla birlikte bankamızın alıcıya olan sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Bankamız söz konusu zarardan esas satıcı olarak sorumlu olmaya devam edecektir. Alıcı davayı bankamıza açabilecektir. Zararın ödenmesinden sonra banka olarak yedi emine sözleşme kapsamında dava açılarak ödenen tazminatın iadesi istenebilecektir (Nalbant).

Bu tür satışlarda katılım bankası olarak karşılaşılabilecek en büyük risklerin bu tür ayıplar olabileceği görüşü alınmıştır.

İlgili görüşten hareketle, yapılan ticarete fatura kesilmiş olmamasına rağmen katılım bankası tarafından satın alınan ürünün sorumluluğunu aldığını görmekteyiz. Bu durum bize gerçek bir ticaretin yapıldığının ispatı niteliğindedir. Diğer taraftan ise oluşabilecek olumsuzluklar karşısında taraflar arasında yapılan stok finansmanı yoluyla satış akdine istinaden katılım bankasının uğradığı zararı satıcıdan tazmin etmek hakkı da oluşmaktadır. Sonuç olarak yapılan işlem hukuki olarak asli bir ticaret kabul edildiği görüşü ortaya çıkmaktadır.

3.7. Stok Finansmanı Ürününün Sigortalanma Açısından Uygulanabilirliği

Stok finansmanı ürününde katılım bankası tarafından stok finansmanı yoluyla satış akdi çerçevesinde satın alınan ürün, yediemin sıfatı ile tacir sorumluluğuna verilen bir sözleşme ile tacire teslim edilecektir. Bu çerçevede ürünle ilgili oluşabilecek zarar, ziyan vb. tüm olumsuzluklar için sigorta yapma ya da yapmama sorumluluğu ve tasarrufu tacir tarafında olacaktır. Stok finansmanı yoluyla satış yöntemi özelinde yapılacak yediemin sözleşmesi kapsamında üründe oluşabilecek her türlü değer kaybına karşı tacir, katılım bankasına karşı sorumlu olacaktır.

Katılım bankası ürünle ilgili oluşabilecek herhangi bir zarar durumunda ilgili zararın tazmini ile ilgili rücu hakkına sahip olabilecektir (Nalbant, 2021).

3.8. Stok Finansmanı Ürününün Vergisel Açıdan Uygulanabilirliği

Stok finansmanı ürününde satıcıdan ürünün katılım bankası tarafından satın alma işlemi, taraflar arasında yapılacak stok finansmanı yoluyla satış akdi çerçevesinde gerçekleştirilecek ve bununla ilgili fatura kesimi (murabaha yöntemiyle yapılan finansman işlemlerinde olduğu gibi) ihtiyacı doğmayacaktır. Bu sebeple mevcuttan farklı olarak herhangi bir vergisel durum oluşmayacaktır.

4.BÖLÜM

STOK FİNANSMANI YOLUYLA SATIŞ YÖNTEMİNE DAYANAN STOK FİNANSMANI ÜRÜNÜNE DAİR MÜLAKAT VE TAHLİLLER

4.1. Mülakat Yöntemi ve Adayların Belirlenmesi

Derinlemesine Mülakat Tekniği; nitel araştırmalarda kullanılan bir teknik olarak sosyal durumların araştırılmasında ve doğru bir şekilde anlanmasına yardımcı olması amacıyla araştırmacının ön hazırlığı akabinde gerçekleşen görüşme usulüyle yapılan bilimsel analiz yöntemini ifade etmektedir (Tekin, 2006, s. 101-116).

Söz konusu yöntem, birebir görüşme şeklinde amaca hizmet edecek soruların yöneltilmesi ve alınan cevapların büyük bir titizlikle not alınıp incelenmesi ve veri toplama şeklinde gerçekleştirilmektedir. Görüşme ve mülakat aşamasında aşağıda belirtilen hususlar dikkate alınarak süreç yönetilmiştir.

Mülakat Öncesi Hazırlık ve Görüşülecek Kişilerin Tespiti: Mülakatta doğru sonuca ulaşabilmek için alanında etkin pozisyonda görev yapan, katılım bankacılığı hususuna vakıf ve görüşleri kabul gören kişiler tercih edilmiştir. Bu çerçevede **Fıkıh alimleri** kısmında; katılım bankaları merkezi danışma kurulu ve katılım bankalarının kendi bünyelerinde faaliyet gösteren danışma kurullarında halen görev yapmakta ya da daha önce görev yapmış olanlarla mülakat yapılmıştır. **Sektör çalışanları** kısmında ise; katılım bankası genel müdürü, genel müdür yardımcısı, grup başkanı, bölüm başkanı, birim müdürü ve şube müdürleriyle mülakat gerçekleştirilmiştir.

Mülakatta Kaçınılan Hususlar: Mülakatta gerek fıkıh alimleri gerekse sektör çalışanlarına yönlendirici sorular yöneltmekten kaçınma hususunda hassasiyet gösterilmiştir.

4.2. Mülakat Konusu ve Sorulan Sorular

Mülakatta temel konumuz stok finansmanı yoluyla satış yöntemi ve bu yönteme dayanarak oluşturulmuş stok finansmanı ürününün uygulanabilirliği ve uygulamaya alınabilmesinin durumunda İslami finans ürün yelpazesine katkısıdır. Çalışmamızda etkin bir sonuç elde edebilmek için derinlemesine mülakat soruları iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm katılım bankası çalışanlarına sorulacak sorulardan oluşmaktadır. İkinci bölümde ise yine katılım bankacılığı ürünleri konusuna vakıf ve bu konuda aktif görevde olan ya da görev almış fıkıh alimlerine sorulacak sorulardan oluşmaktadır.

1. Katılım Bankası Çalışanlarına Sorulan Sorular:

- 1.1. Konvansiyonel bankalara nispeten katılım bankalarının ürün yelpazesi sizce müşteri ihtiyaçlarını yeterince karşılanabiliyor mu?
- 1.2. Katılım bankalarının, özellikle ticari faaliyet gösteren müşterilerin, ticari faaliyetlerine devam etmelerinde önem arz eden bazı meşru ihtiyaçlarını (vergi ödemesi, çalışanların maaşlarının ödemesi, belgelenemeyen nakit giderleri vb.) karşılayamıyor olması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
- 1.3. Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Ürünü katılım bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir görüyor musunuz?

2. Fıkıh Alimlerine Sorulan Sorular:

- 2.1. Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemi ve stok finansmanı ürünü ile ilgili görüşleriniz nelerdir?
- 2.2. İlgili ürünün katılım bankalarınca uygulanması fıkıh açısından uygun mudur?

Toplamda 21 mülakat gerçekleştirilmiş, bu mülakatlardan 15'i katılım bankasında farklı birimlerde görevli üst düzey ve orta düzey yönetici olarak çalışanlarla, 6'sı ise fıkıh alimleri yapılmıştır. Fıkıh alimleri ile yapılan mülakatta; stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürününün mevcut uygulamalara ek ve alternatif olarak katkı sağlayacak faydalı bir ürün olduğu, özellikle uygulaması tartışma konusu olan organize teverruk işlemlerinin önüne geçilebilmesine katkı sağlayacak bir ürün olduğu görüşü ağır basmaktadır. Mevcut sistematığı içinde fikhî olarak uygun olduğu görüşü verilmiştir.

Katılım bankası çalışanları ile yapılan mülakatta; katılım bankalarının özellikle nakdi finansman noktasında mevcut ürün yelpazesinin hem müşteri ihtiyaçlarının etkin olarak karşılanabilmesi hem de sektörün diğer oyuncularını rekabet edebilmesinde yeterli olmadığı görüşü ağır basmaktadır. Ayrıca ticari faaliyet gösteren müşterilerin ticari faaliyetlerinin devamı için elzem olan ancak katılım bankaları tarafından mevcut yapıda karşılanamayan, vergi ödemesi, personel maaş ödemesi vd. ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için yeni ürünler çıkarılması gerektiği görüşü hakimdir. Tüm katılımcılardan, stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürününün katılım bankacılığının nakdi finansman noktasındaki eksikliğini kapatılabilmesinde önemli bir katkı sağlayacağı, katılım bankalarının sektörün diğer oyuncularına karşı rekabet gücünü geliştireceği ve katılım

bankalarının sektörde etkinliğinin artmasında önemli bir katkı sağlayacağı görüşünü içeren cevaplar alınmıştır. Görüşme detayları aşağıda belirtilmiştir:

4.3. Mülakatlar

4.3.1. Fıkıh Alimleri İle Yapılan Mülakatlar

Katılım bankacılığı sistemi içinde yeni ürün geliştirme hususunda en önemli noktalardan biri fikhî olarak bu ürünün uygun olması hususudur. Katılım bankaları mevcut bankacılık kanunu ve mevzuatının yanında bir de fıkıh açısından uygun görülen bir yapıda ürün geliştirmek durumundadır. Bu nedenle yeni ürün çalışmalarında, alanında uzman ve katılım bankacılığı sistemi ve ürünlerine hâkim fıkıh alimlerinin görüşü çok değerli bir yere sahiptir. Burada ülkemizde fıkıh alimi olarak bilinen altı hocamız ile mülakat gerçekleştirilmiş olup kendilerine şu iki soru yöneltilmiş ve cevapları alınmıştır.

Sorular:

- 1. Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemi ve stok finansmanı ürünü ile ilgili görüşleriniz nelerdir?**
- 2. İlgili ürünün katılım bankalarınca uygulanması fıkıh açısından uygun mudur?**

4.3.1.1. Hayrettin Karaman, Hamdi Döndüren, Mehmet Odabaşı

Prof. Dr. Hayrettin Karaman hocamız birçok önemli görevde bulunmuş ve uzun yıllar katılım bankacılığını Türkiye’de ki gelişimi noktasında önemli katkılar sağlamıştır. Ayrıca Dünya Müslüman Alimler Birliği Genel Başkan yardımcılığı ve birçok katılım bankasında danışma komitesinde görev yapmış mevcutta Türkiye Finans Katılım Bankası danışma komitesi üyesi olarak görev yapmaktadır.

Prof. Dr. Hamdi Döndüren hocamız birçok katılım bankasının danışma komitesinde görev almış ve hali hazırda Emlak Katılım Bankası Danışma Komitesinde görev yapmaktadır.

Mehmet Odabaşı hocamız birçok katılım bankasının danışma komitesinde görev almış, mevcutta Ziraat Katılım Bankası danışma komitesinde görev yapmaktadır.

Hocalarımız ile toplu olarak görüşme sağlanmıştır. Sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü ile ilgili yazılı geri dönüş alınmıştır.

Soru 1: Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemi ve stok finansmanı ürünü ile ilgili görüşleriniz nelerdir?

Cevap 1: Her üç hocamızda; ortada bir ürün olduğu ve bu ürünün satın alınması ve satışının baştan belirlenmiş bir akit çerçevesinde yapılması ve tarafların yapılan ticareti kabul ederek işlemin gerçekleştirilmesi esasına dayanmasına dikkat çekerek bu çerçevede sürecin yönetilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu çerçevede ürün katılım bankacılığına önemli katkı sağlayacağı belirtilmiştir.

Cevap 2: İlgili yöntemi ve ürünü fıkıh çerçevesinde uygulanabilir olarak değerlendirmişlerdir. (Karaman, Döndüren, & Odabaşı, 2019).

4.3.1.2. Servet Bayındır

Prof. Dr. Servet Bayındır hocamız Cumhurbaşkanlığı Ekonomi Politikaları üyeliği, Vakıf Katılım Bankası Yönetim Kurulu Üyeliği, Emlak Katılım Bankasında Danışma Komitesi üyeliğinin yanında İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde akademisyen olarak görevlerini yapmaktadır. Yaptığımız görüşmede stok finansmanı yoluyla satış yöntemi ve stok finansmanı ürünü sunumu yapılmış, yöntem ve ürün tanımı, hangi adımlardan oluştuğu ve genel işleyişi detaylı olarak paylaşılmıştır. Mevcut işleyişi itibari ile fıkıha uygun olduğu görüşü verilmiştir.

Soru 1: Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemi ve stok finansmanı ürünü ile ilgili görüşleriniz nelerdir?

Cevap 1: Ortada gerçek bir ticaret vardır ve taraflar arasında yapılacak akit ve sözleşmeler çerçevesinde bu gerçek ticarete dayalı bir finansman modeli olarak gözükmektedir şeklinde görüş alınmıştır.

Soru 2: İlgili ürünün katılım bankalarınca uygulanması fıkıh açısından uygun mudur?

Cevap 2: Mevcut işleyişi itibari ile fıkıha uygun olduğu görüşü verilmiştir. (Bayındır, 2021)

4.3.1.3. Hasan Hacak

Prof. Dr. Hasan Hacak hocamız halen Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) çatısı altında oluşturulmuş olan merkezi danışma kurulunda başkan olarak görev yapmaktadır.

Soru 1: Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemi ve stok finansmanı ürünü ile ilgili görüşleriniz nelerdir?

Cevap 1: Sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürününü fayda sağlayacak bir uygulama olarak değerlendirebiliriz. İlgili ürün güzel bir ticaret şekli ortaya koymaktadır. Mevcut yapıda ürünün katılım

bankası nezdinde uygulanması bazı katılım bankalarınca, mevcut ürünlere nispeten riskli olarak değerlendirilebilir ancak tüm katılım bankaları uygulamayı tercih etmese bile sadece birkaç katılım bankası dahi uygulamayı kabul etse bu ürünün faydalı olacağını düşünüyorum. Zira bu ürün, maldan kaynaklı olarak, hasarın geçişi, zapta karşı tekeffül borcu, satıcının ayıbına karşı tekeffül sorumluluğu gibi ürün satan bir tacirin risklerinin katılım bankası tarafından paylaşılması manasına gelmektedir. Bu yönüyle de bakıldığında gayet iyi bir ürün olacağı kanaatindeyim. Şu haliyle bu ürünün Türkiye’de uygulanması katılım bankalarının gerçek anlamda bir ticaret ürünü ortaya koyacağı kanaatindeyim. Kıyas yapıldığında teverruk ürününü andırırsa da aslında teverruk da değil, teverruk ürününe nispeten çok daha iyi ve başarılı bir ürünün yapısı. İnşallah yaygınlaşacak bir ürün olur.

Soru 2: İlgili ürünün katılım banklarınca uygulanması fıkıh açısından uygun mudur?

Cevap 2: Stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü sunumundaki yapı fikhî olarak uygundur şeklinde görüş belirtilmiştir (Hacak, 2021).

4.3.1.4. Abdullah Kahraman

Prof. Dr. Abdullah Kahraman Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığı yanında ayrıca Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) çatısı altında oluşturulmuş olan merkezi danışma kurulunda üye olarak görev yapmaktadır.

Soru 1: Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemi ve stok finansmanı ürünü ile ilgili görüşleriniz nelerdir?

Cevap 1: Yöntem ve ürünü oluşturmada öncelikli ne gibi gereklilikler olduğu bu çalışmadaki amacın ne olduğunu anladım. Mevcut uygulamalarda sunumda bahsi geçen maaş ödemesi, vergi ödemesi vb. diğer hususlarda katılım bankalarının finansman sağlayabilmesinde ya karz-ı hasen ya da teverruk la müşteriye çözüm sunulabilecekken, organize teverruk zaten şu anda uygun görülmemektedir. Karz-ı hasen ise katılım bankaları tarafından her müşteriye sunulmadığı bilgisine sahibim. Sunumunu gerçekleştirdiğiniz yöntem ve ürün gayet amaca hizmet edecek olarak durmaktadır. Tacire yapılan ürün alımına yönelik ödemenin yine katılım bankası kontrolünde ticarete konu meşru işlerde kullanılması süreci de gayet başarılı gözükmektedir. Ayrıca bu ürün bizi organize teverruk dan kurtarabilir ki organize teverruk katılım bankacılığına zarar verme potansiyeli olan bir uygulamadır. Böyle ürünlere ihtiyaç olduğunu düşünüyorum.

Soru 2: İlgili ürünün katılım banklarınca uygulanması fıkıh açısından uygun mudur?

Cevap 2: Sunumu yapılmış olan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürününün, anlatılan gerekli adımlar uygulandığı takdirde fıkıh açısından uygun olduğu görüşünü paylaşmıştır (Kahraman, 2021).

4.3.2. Sektör Çalışanları ile Yapılan Mülakatlar

Stok finansmanı yoluyla satış yöntemi ve bu yöntemeye dayanan stok finansmanın temel amacı mevcuttaki İslami finans ürünlerinin müşteri ihtiyaçların çerçevesinde gelişimine katkı sağlamaktır. Bu amacın somutlaştırılabilmesi için ise katılım bankacılığını tercih eden müşterilerin mevcut şartlarda karşılanamayan ihtiyaçlarının karşılanabilmesi, konvansiyonel bankaların sundukları hizmetlerle rekabet edebilme gücünün artırılarak yeni müşteriler kazanılması ve bu müşterilerinde katılım bankaları tarafından hizmet sunulabilmesi ile İslami finansla tanıştırabilme, katılım bankalarının ve tabi bununla birlikte İslami finansın sürdürülebilir büyümesinden geçmektedir. Bu noktada sektör çalışanlarının konuya bakış açıları önem arz eden bir husustur. Katılım bankalarında aktif olarak görev yapan ve karar verici konumda bulunan üst düzey ve orta düzey on beş sektör çalışanı ile mülakat yapılmış olup şu üç soru yöneltilmiştir.

Sorular:

- 1. Konvansiyonel bankalara nispeten katılım bankalarının ürün yelpazesi sizce müşteri ihtiyaçlarını yeterince karşılanabiliyor mu?**
- 2. Katılım Bankalarının, özellikle ticari faaliyet gösteren müşterilerin, ticari faaliyetlerine devam etmelerinde önem arz eden bazı meşru ihtiyaçlarını “vergi ödemesi, çalışanların maaşlarının ödemesi, belgelenemeyen nakit giderleri vb.” karşılayamıyor olması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?**
- 3. Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Ürün Katılım Bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir görüyor musunuz?**

4.3.2.1. Metin Özdemir

Sn. Metin Özdemir Kamu Katılım Bankasında Genel Müdür olarak görev yapmaktadır.

Soru 1: Konvansiyonel bankalara nispeten katılım bankalarının ürün yelpazesi sizce müşteri ihtiyaçlarını yeterince karşılanabiliyor mu?

Cevap 1: Çoğunlukla karşılamaktadır. Ancak yeni ihtiyaçlar oluşuyor bu ihtiyaçlar doğrultusunda toplum tarafından talep ediliyor. Toplumun finansa bakış açısı konvansiyonel bankalara göre oluşuyor ve bazen yapamayacağımız şeylerde talep edilebiliyor.

Soru 2: Katılım Bankalarının, özellikle ticari faaliyet gösteren müşterilerin, ticari faaliyetlerine devam etmelerinde önem arz eden bazı meşru ihtiyaçlarını “vergi ödemesi, çalışanların maaşlarının ödemesi, belgelenemeyen nakit giderleri vb.” karşılayamıyor olması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Cevap 2: İlgili işlem nakit finansmana girmekte. Hocalarımıza katıldığım noktalar olsa bile teverruk konusunu tamamen kapatmamak lazım. Teverruğun pazarlaması yapılmasın ancak müşterilerin bu tür ihtiyaçların karşılanması lazım.

Soru 3: Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Ürün Katılım Bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir görüyor musunuz?

Cevap 3: Yüzde yüz katılım bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir olduğunu düşünüyorum, hatta tamda zamanı olduğunu düşünüyorum (Özdemir M. , 2021)

4.3.2.2. M. Said Gül

Sn. M. Said Gül Kamu Katılım Bankasında Genel Müdür Yardımcısı olarak görev yapmaktadır.

Soru 1: Konvansiyonel bankalara nispeten katılım bankalarının ürün yelpazesi sizce müşteri ihtiyaçlarını yeterince karşılanabiliyor mu?

Cevap 1: Yeterli değil ancak bu ihtiyaçların karşılanması noktasında piyasa bunu gerektiriyor bir mecburiyet şeklinde İslam’ın emirlerine uygun emirlerin uygun olmayanlara suluk etmesi, İslam’ın içinde olan metotları canlandırmak ve harekete geçerek bu noktada tüm pazarı bilgilendirmek gerekmektedir.

Soru 2: Katılım Bankalarının, özellikle ticari faaliyet gösteren müşterilerin, ticari faaliyetlerine devam etmelerinde önem arz eden bazı meşru ihtiyaçlarını “vergi ödemesi, çalışanların maaşlarının ödemesi, belgelenemeyen nakit giderleri vb.” karşılayamıyor olması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Cevap 2: Katılım bankalarının, helal ticareti yaygınlaştırma ve kolaylaştırma görevi çerçevesinde, tacirlerin harama düşmesini engelleyici, alternatifleri sahaya sunma zorunluluğu olduğunu düşünüyorum. Bu çerçevede helal yoldan kişilerin veya şirketlerin ihtiyaçlarını karşılayacak farklı ürünlerin hizmete sunulması bir gerekliliktir.

Soru 3: Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Ürün Katılım Bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir görüyor musunuz?

Cevap 3: Süreçlerin belirtilen İslami prensiplere uygun çerçevede oluşturulması durumunda, malın gerçekten ilgili tacir tarafından satın alındığı ve sahiplenildiği

fikrinin taraflarca tam anlaşılması, sağlanarak bu mekanizmanın işletilmesi İnşallah hayırlı olacaktır. Şeklinde görüşlerini paylaşmıştır (Gül, 2021).

4.3.2.3. Temel Tayyar Yeşil

Sn. Temel Tayyar Yeşil Kamu Katılım Bankasında Genel Müdür Yardımcısı olarak görev yapmaktadır.

Soru 1: Konvansiyonel bankalara nispeten katılım bankalarının ürün yelpazesi sizce müşteri ihtiyaçlarını yeterince karşılanabiliyor mu?

Cevap 1: Ticaretin dönebileceği kadar asgari düzeyde yeterli denilebilir.

Soru 2: Katılım Bankalarının, özellikle ticari faaliyet gösteren müşterilerin, ticari faaliyetlerine devam etmelerinde önem arz eden bazı meşru ihtiyaçlarını “vergi ödemesi, çalışanların maaşlarının ödemesi, belgelenemeyen nakit giderleri vb.” karşılayamıyor olması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Cevap 2: Bunlar ticari hayatın içinde olan giderlerdir ve ticari hayat içerisinde olan her türlü giderin fonlanmasında bu hususlar eksik kalmıştır. Bu ihtiyacın karşılanmasına yönelik yeni ürünler üretmek gerekmektedir.

Soru 3: Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Ürün Katılım Bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir görüyor musunuz?

Cevap 3: Ticari hayatın gerçeklerini İslami finans yöntemlerine taşıyan yeni bir ürün olmuş. İlgili ürünün katılım bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir olduğunu düşünüyorum (Yeşil, 2021).

4.3.2.4. M. Kürşad Çetin

Sn. M. Kürşad Çetin Kamu Katılım Bankasında Grup Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Soru 1: Konvansiyonel bankalara nispeten katılım bankalarının ürün yelpazesi sizce müşteri ihtiyaçlarını yeterince karşılanabiliyor mu?

Cevap 1: Katılım bankalarının mevcut ürün yelpazesinin müşteri ihtiyaçlarını kısmen karşılıyor diyebiliriz. Mevcuttaki yapıda özellikle nakdi finansman hususunda müşteri ihtiyaçlarını karşılayamadığımız alanlar bulunmakta.

Soru 2: Katılım Bankalarının, özellikle ticari faaliyet gösteren müşterilerin, ticari faaliyetlerine devam etmelerinde önem arz eden bazı meşru ihtiyaçlarını “vergi ödemesi, çalışanların maaşlarının ödemesi, belgelenemeyen nakit giderleri vb.” karşılayamıyor olması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Cevap 2: Katılım bankacılığı, her segment müşterilerinin ihtiyaçlarını karşılar nitelikte olmalıdır. Bu ihtiyaçların kısmen karşılanıyor olması müşterilerin

konvansiyonel bankalardan koparak sadece katılım bankalarıyla çalışmasının önündeki en büyük engeldir. Özellikle ticari faaliyet gösteren müşteriler istese dahi faizli sistemin dışına çıkamamaktadır.

Soru 3: Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Ürün Katılım Bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir görüyor musunuz?

Cevap 3: Ürünün hayata geçmesi katılım bankacılığının özellikle nakdi finansmandaki eksikliğinin giderilmesinde önemli katkı sağlayacaktır. Özellikle teverruk işlemlerindeki adet ve tutar düşecektir. Bu yeni ürünle bir aşama sonrası ortak pazar uygulamasına geçilebilir. Bir sonraki aşamada ortak pazardaki malların menkulleştirilmesi sağlanarak aynen bir katılma hesabında oldu gibi, müşteriler mala yatırımda yapabilir. Ürünün katılım bankacılığı çerçevesinde gerekli altyapı çalışmaları yapıldığı takdirde uygulanabilir (Çetin M. K., 2021)

4.3.2.5. Suat Tüccar

Sn. Suat Tüccar Kamu Katılım Bankasında Grup Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Soru 1: Konvansiyonel bankalara nispeten katılım bankalarının ürün yelpazesi sizce müşteri ihtiyaçlarını yeterince karşılanabiliyor mu?

Cevap 1: Hayır. Kendi içimizde belli belgelere bağlı olunması, müşterilerimizin ticarete konu belli işlemlerini yapmamızı engelliyor.

Soru 2: Katılım Bankalarının, özellikle ticari faaliyet gösteren müşterilerin, ticari faaliyetlerine devam etmelerinde önem arz eden bazı meşru ihtiyaçlarını “vergi ödemesi, çalışanların maaşlarının ödemesi, belgelenemeyen nakit giderleri vb.” karşılayamıyor olması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Cevap 2: Katılım bankacılığı sisteminin özellikle nakdi finansman tarafında ürün çıkarmaları önemli ve gerekiyor.

Soru 3: Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Ürün Katılım Bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir görüyor musunuz?

Cevap 3: Finansmana erişimi konusunda, çok önemli faydalar sağlar, takdire şayan yapıya sahip bir ürün, yeni bir kaynağa ulaşım şekli oluşturmuş oluyor. Katılım bankacılığı sistemi içinde uygulanabilir bir ürün (Tüccar, 2021).

4.3.2.6. Ömer Berkli

Sn. Ömer Berkli Kamu Katılım Bankasında Bölüm Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Soru 1: Konvansiyonel bankalara nispeten katılım bankalarının ürün yelpazesi sizce müşteri ihtiyaçlarını yeterince karşılanabiliyor mu?

Cevap 1: Tam olarak karşılayabiliyor diyemeyiz özellikle ürün, şube ağı, insan kaynağı, sermaye yetersizliği katılım bankacılığının gelişebilmesinde önemli hususlardandır.

Soru 2: Katılım Bankalarının, özellikle ticari faaliyet gösteren müşterilerin, ticari faaliyetlerine devam etmelerinde önem arz eden bazı meşru ihtiyaçlarını “vergi ödemesi, çalışanların maaşlarının ödemesi, belgelenemeyen nakit giderleri vb.” karşılayamıyor olması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Cevap 2: Kesinlikle ilgili ihtiyaçlar finanse edilmeli bunun finansmanı için yeni yöntem veya ürünler geliştirilmeli.

Soru 3: Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Ürün Katılım Bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir görüyor musunuz?

Cevap 3: İnovatif bir ürün olacağını düşünüyorum. Sektörün ihtiyaçlarına karşılık verebilecek bir yapıya sahip olarak gözükmekte. Güzel bir ürün olacağını düşünüyorum. Katılım bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir olduğunu düşünüyorum (Berkli, 2021).

4.3.2.7. Abdullah Akdemir

Sn. Abdullah Akdemir Ziraat Katılım Bankasında Bölüm Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Soru 1: Konvansiyonel bankalara nispeten katılım bankalarının ürün yelpazesi sizce müşteri ihtiyaçlarını yeterince karşılanabiliyor mu?

Cevap 1: Karşılayamadığı ihtiyaçlar bulunmakta, örneğin personel maaş ödemeleri vergi ödemeleri gibi.

Soru 2: Katılım Bankalarının, özellikle ticari faaliyet gösteren müşterilerin, ticari faaliyetlerine devam etmelerinde önem arz eden bazı meşru ihtiyaçlarını “vergi ödemesi, çalışanların maaşlarının ödemesi, belgelenemeyen nakit giderleri vb.” karşılayamıyor olması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Cevap 2: Katılım bankacılığının daha geniş kitlelere ulaşabilmesi için ürün çeşitliliğini arttırması ve buna benzer ihtiyaçlarında İslami finans çerçevesinde karşılanması önemli bir husustur. Bunun için ise yeni ürünlerin geliştirilmesi önemli bir konudur. Piyasada rekabet gücümüzü arttırabilmemiz içinde bu husus önemlidir.

Soru 3: Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Ürün Katılım Bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir görüyor musunuz?

Cevap 3: Katılım bankacılığı nakdi finansman kısmında önemli katkı sağlayacak bir ürün, önemli olan bu ürünün katılım bankacılığı prensipleri ve mevzuatı çerçevesinde hayata geçirilebilmesidir. Ürünün katılım bankacılık sistemine uygun ve uygulanabilir olduğunu düşünüyorum (Akdemir, 2021).

4.3.2.8. İsmail Tokgöz

Sn. İsmail Tokgöz Ziraat Katılım Bankasında Bölüm Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Soru 1: Konvansiyonel bankalara nispeten katılım bankalarının ürün yelpazesi sizce müşteri ihtiyaçlarını yeterince karşılanabiliyor mu?

Cevap 1: Karşılıyor olduğunu düşünüyorum.

Soru 2: Katılım Bankalarının, özellikle ticari faaliyet gösteren müşterilerin, ticari faaliyetlerine devam etmelerinde önem arz eden bazı meşru ihtiyaçlarını “vergi ödemesi, çalışanların maaşlarının ödemesi, belgelenemeyen nakit giderleri vb.” karşılayamıyor olması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Cevap 2: Bu ihtiyaçların karşılanması önemlidir ve ticaretin bir parçasıdır. Bunun için bu ihtiyaçların mutlaka karşılanması gerektiğini düşünüyorum ve gerekirse murabaha tabanlı olarak çözümler sunulmalıdır. Burada işletmenin devamlılığını sağlayan hususlar olduğu için finanse edilmesi önemli bir husustur.

Soru 3: Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Ürün Katılım Bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir görüyor musunuz?

Cevap 3: Katılım bankacılığı açısından özellikle nakdi finansman noktasında katkı sağlayacak bir ürün olarak durmaktadır. Firmanın ticaretinin devamına katkı sağlayacak ve firmanın rekabetçi bir yapı oluşmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca ticari hacminin artışına da katkı sağlayacaktır. İlgili ürün katılım bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir olduğunu düşünüyorum (Tokgöz, 2021).

4.3.2.9. Yusuf Akagündüz

Sn. Yusuf Akagündüz Kamu Katılım Bankasında Şube Yöneticisi olarak görev yapmaktadır.

Soru 1: Konvansiyonel bankalara nispeten katılım bankalarının ürün yelpazesi sizce müşteri ihtiyaçlarını yeterince karşılanabiliyor mu?

Cevap 1: Katılım bankalarının mevcut ürün yelpazesinin müşteri ihtiyaçlarını tam olarak karşılanamadığını belirtmiştir.

Soru 2: Katılım Bankalarının, özellikle ticari faaliyet gösteren müşterilerin, ticari faaliyetlerine devam etmelerinde önem arz eden bazı meşru ihtiyaçlarını “vergi ödemesi, çalışanların maaşlarının ödemesi, belgelenemeyen nakit giderleri vb.” karşılayamıyor olması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Cevap 2: Özellikle hizmet sektörü, hazır giyim sektörü, tarım sektörü gibi sektörler için müşterilerin meşru ihtiyaçlarının karşılanmasının, bu noktanın çok önemli olduğunu mevcuttaki ürünlerle karşılanamayan firma vergi ödemeleri, çalışan maaş ödemeleri gibi firma faaliyeti için önem arz eden hususlar için yeni ürünler çıkarılması gerektiği görüşünü paylaşmıştır.

Soru 3: Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Ürün Katılım Bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir görüyor musunuz?

Cevap 3: Ürünün çok faydalı olacağını belirten şube yöneticimiz, katılım bankacılığının büyümesini istiyorsak bu ve benzeri ürüne ihtiyacımızın olduğu, firmaların özellikle nakit parayı ceplerine koyarak ticaret yapmayı tercih ettikleri söyleyerek, bu ürünün hayata geçmesi ile katılım bankacılığının nakdi finansman tarafının bir adım ileri gideceğini belirtmiştir (Akagündüz, 2021).

4.3.2.10. Nihat Aksu

Sn. Nihat Aksu Kamu Katılım Bankasında Şube Yöneticisi olarak görev yapmaktadır.

Soru 1: Konvansiyonel bankalara nispeten katılım bankalarının ürün yelpazesi sizce müşteri ihtiyaçlarını yeterince karşılanabiliyor mu?

Cevap 1: Karşılayamıyor. Mevcuttaki yapıda müşterilerin personel maaş ödemesi, vekâlete uygun olmayan ticari işlerini finanse edemiyoruz.

Soru 2: Katılım Bankalarının, özellikle ticari faaliyet gösteren müşterilerin, ticari faaliyetlerine devam etmelerinde önem arz eden bazı meşru ihtiyaçlarını “vergi ödemesi, çalışanların maaşlarının ödemesi, belgelenemeyen nakit giderleri vb.” karşılayamıyor olması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Cevap 2: Katılım bankalarının rekabet gücünü olumsuz etkilemekte, firmanın nakit akışı ve diğer çapraz ürün satışı noktasında elimizi zayıflatmakta.

Soru 3: Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Ürün Katılım Bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir görüyor musunuz?

Cevap 3: Ürünün hayata geçmesi ile piyasadaki diğer bankalar ile rekabet şartlarının iyileşeceği, bu durum ise katılım bankacılığının gelişmesine katkı sağlayacağı

görüşündeyim. Ürün katılım bankacılığı çerçevesinde sektörel olarak uygulanabilir görüşünü paylaşmıştır (Aksu, 2021).

4.3.2.11. Macit Kapucuoğlu

Sn. Macit Kapucuoğlu Özel Katılım Bankasında Şube Yöneticisi olarak görev yapmaktadır.

Soru 1: Konvansiyonel bankalara nispeten katılım bankalarının ürün yelpazesi sizce müşteri ihtiyaçlarını yeterince karşılanabiliyor mu?

Cevap 1: Büyük ölçüde karşılıyor ancak karşılayamadığı yerlerde var. Örneğin vergi ödemeleri, maaş ödemeleri, vadeli çek ödemeleri gibi. Geçmiş dönemde katılım bankamız müşterilerini ile yaptığımız görüşmelerde, banka finansmanını ağırlıklı olarak hangi amaçla kullandıklarını sorduğumuzda ağırlıklı olarak mal alımlarında, ithalatlarında, vadeli çek ödemeleri de kullandıkları bilgisini almıştık.

Soru 2: Katılım Bankalarının, özellikle ticari faaliyet gösteren müşterilerin, ticari faaliyetlerine devam etmelerinde önem arz eden bazı meşru ihtiyaçlarını “vergi ödemesi, çalışanların maaşlarının ödemesi, belgelenemeyen nakit giderleri vb.” karşılayamıyor olması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Cevap 2: Ticareti büyük bir şemsiye olarak görerek bu ihtiyaçların firma faaliyetleri içindedir. Yeni ürünler geliştirerek firmaların bu ihtiyaçlarının da karşılaması gerektiğini düşünüyorum.

Soru 3: Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Ürün Katılım Bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir görüyor musunuz?

Cevap 3: Bu ürün katılım bankalarınca firmaların nakdi ihtiyaçlarının karşılanması konusunda önemli bir çare olur. Uygulanabilir olduğunu düşünüyorum (Kapucuoğlu, 2021).

4.3.2.12. M. Fatih Ezber

Sn. M. Fatih Ezber Kamu Katılım Bankasında Şube Yöneticisi olarak görev yapmaktadır.

Soru 1: Konvansiyonel bankalara nispeten katılım bankalarının ürün yelpazesi sizce müşteri ihtiyaçlarını yeterince karşılanabiliyor mu?

Cevap 1: Mevcut durumda karşılayamadığı noktalar var özellikle borçlu cari hesap kredileri, kredili mevduat hesapları gibi ürünlerde katılım bankaları müşterilerine hizmet sunamıyor. İlgili ürünlerin istenildiği zaman kullanılabilmesi ve

istenildiğinde kapatılabilmesi ve kredi bakiyelerinin müşteri hesabına serbest kullanım sağlanarak geçilmesi müşteri nezdinde önemli kolaylık sağlıyor.

Soru 2: Katılım Bankalarının, özellikle ticari faaliyet gösteren müşterilerin, ticari faaliyetlerine devam etmelerinde önem arz eden bazı meşru ihtiyaçlarını “vergi ödemesi, çalışanların maaşlarının ödemesi, belgelenemeyen nakit giderleri vb.” karşılayamıyor olması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Cevap 2: Bu hususu ikiye ayırmak daha faydalı olacaktır. Birincisi vergi ödemesi firmanın yaptığı faaliyetinin mütemmim cüzü niteliğindedir. Bu durumda katılım bankaları bu tarz ödemelerin finansmanında mutlaka yer almalıdır, zira ilgili vergi tamamen ticaret kaynaklıdır. Örnek vermek gerekirse şubemiz müşterilerinden limit tahsisi gerçekleştirdiğimiz ve dış ticaret konusunda ürünler kullanan firmamızın, geçmiş tarihte yapmış olduğu ithalat işlemleri kaynaklı vergi ödemesi talebi tarafımıza geldiğinde, katılım bankası olarak ilgili tutarın finansmanın yapılabilmesi hususunda bir ürün sunamamaktayız. İkinci husus ise belgelenemeyen nakit giderlerin her bir firma için mali tabloları esas alınarak yapılacak bir rasyo hesaplaması ile ihtiyacı bulunan tutar kadar finansmanın tevruk yolu ile gerçekleştirilmesi, katılım bankalarının bu hususta hizmet sunabilmesinde bir çözüm olabilir zira katılım bankaları bu hususlarda da şuanda etkin hizmet sunamamaktadır.

Soru 3: Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Ürün Katılım Bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir görüyor musunuz?

Cevap 3: Gayet başarılı ve işlerlik kazanacak bir ürün olduğunu düşünüyorum. Süreçler bakımından ve toplam iş maliyeti açısından murabaha yöntemi kadar bir zaman alacağını tahmin ediyorum. Bu da ilgili ürünün tıpkı murabaha gibi esnek ve toplam işlem hacmini belirleyici olacak seviyede etkileyecek bir yapısı olduğuna inanıyorum. Özellikle finansman bakiyesinin müşteri hesabına geçilmesi konvansiyonel bankalar karşısında yukarıda zikredilen dezavantajlı durumun büyük ölçüde bertaraf edilmesini sağlayacaktır. Selem akdine dayanan esnek yapı bu ürünün firmalar tarafından kullanımını kolaylaştıracaktır. Ayrıca ilgili ürünün hayata geçirilmesi firma sahiplerinin yapacakları imalat ya da ticarete ellerini güçlendirecektir. Zira imal ettikleri ya da tedarik edecekleri ürünlerin satışını gerçekleştirmede yaşayacakları aksaklık sonucu ellerinde kalacak olan stokları katılım bankasına satma gibi bir opsiyonları da olacaktır. Ürünün katılı bankacılığı sistemi içinde uygulanabilir olduğunu düşünüyorum (Ezber, 2021).

4.3.2.13. Süleyman Duman

Sn. Süleyman Duman Kamu Katılım bankasında Şube Yöneticisi olarak görev yapmaktadır.

Soru 1: Konvansiyonel bankalara nispeten katılım bankalarının ürün yelpazesi sizce müşteri ihtiyaçlarını yeterince karşılanabiliyor mu?

Cevap 1: Yeterince karşılayamıyor, bireysel finansman ürünlerinde nakdi ihtiyaçların karşılanması hususunda yeterli düzende ürün çeşitliliği bulunmamaktadır. Ayrıca ticari firmalarda ise hep faturalı işlemlere odaklanıyoruz ama ortaklıklara da odaklanmalıyız. Konvansiyonel bankalara nispeten ticari anlamda ürün yelpazemizde yetersiz kalıyor. Katılım bankalarında rotatif kredi ürünleri bulunmaması da rekabet güzümüzü zayıflatıyor. Ayrıca bizim finansman modelimizde çok fazla belge talep ediliyor ve buda müşterinin kafasını karıştırıyor.

Soru 2: Katılım Bankalarının, özellikle ticari faaliyet gösteren müşterilerin, ticari faaliyetlerine devam etmelerinde önem arz eden bazı meşru ihtiyaçlarını “vergi ödemesi, çalışanların maaşlarının ödemesi, belgelenemeyen nakit giderleri vb.” karşılayamıyor olması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Cevap 2: Personel maaşı, vergi, SGK gibi ödemeler ticaretin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu ihtiyaçlar içinde katılım bankacılığının mutlaka yeni ürünler çıkarması gerekmektedir.

Soru 3: Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Ürün Katılım Bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir görüyor musunuz?

Cevap 3: Murabaha ile net olarak ayrımı yapılmalı, operasyonel sürecin kısa olması önemli, bunların hepsi sağlandığı takdirde faydalı bir ürün olacağı kanaatimdeyim. İlgili ürün katılım bankası çerçevesinde uygulanabilir olarak görüyorum (Duman, 2021).

4.3.2.14. M. Salih İşsever

Sn. M. Salih İşsever Kamu Katılım bankasında Şube Yöneticisi olarak görev yapmaktadır.

Soru 1: Konvansiyonel bankalara nispeten katılım bankalarının ürün yelpazesi sizce müşteri ihtiyaçlarını yeterince karşılanabiliyor mu?

Cevap 1: Katılım bankalarının ürün yelpazesi, konvansiyonel bankalara nispeten eksik değildir, tam tersi fazlası vardır bile diyebiliriz. Özellikle ortaklıklar ve finansal kiralama ön plana çıkmaktadır. Ayrıca katılım bankaları tarafından kullanılan

finansman yöntemleri, konvansiyonel bankaların kredilerine nispeten müşteriye daha fazla koruyan bir yapıya sahiptir.

Soru 2: Katılım Bankalarının, özellikle ticari faaliyet gösteren müşterilerin, ticari faaliyetlerine devam etmelerinde önem arz eden bazı meşru ihtiyaçlarını “vergi ödemesi, çalışanların maaşlarının ödemesi, belgelenemeyen nakit giderleri vb.” karşılayamıyor olması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Cevap 2: Müşteriye güvendiğim sürece ve işleminin gerçek olduğuna inandığım sürece, teverruk üzerinden ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırım.

Soru 3: Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Ürün Katılım Bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir görüyor musunuz?

Cevap 3: Katılım bankacılığının nakdi finansman tarafına katkı sağlayacak ve gelişim açısında bizi daha ileri taşıyacaktır. Ayrıca rekabet gücümüzü de sektörün diğer oyuncularına karşı arttıracaktır. Bununla birlikte katılım bankaları ile çalışmakta olan müşterilerin memnuniyet düzeyini arttıracacağı aşikârdır. İlgili ürünün katılım bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir olduğunu düşünüyorum (İşsever, 2021).

4.3.2.15. Yunus Yıldız

Sn. Yunus Yıldız Kamu Katılım Bankasında Birim Müdür Yardımcısı olarak görev yapmaktadır.

Soru 1: Konvansiyonel bankalara nispeten katılım bankalarının ürün yelpazesi sizce müşteri ihtiyaçlarını yeterince karşılanabiliyor mu?

Cevap 1: Bazı durumlarda karşılayamamaktadır özellikle müşterilerimizin anlık nakit ihtiyaçları katılım bankacılığı mevcut uygulamaları çerçevesinde karşılanamamaktadır.

Soru 2: Katılım Bankalarının, özellikle ticari faaliyet gösteren müşterilerin, ticari faaliyetlerine devam etmelerinde önem arz eden bazı meşru ihtiyaçlarını “vergi ödemesi, çalışanların maaşlarının ödemesi, belgelenemeyen nakit giderleri vb.” karşılayamıyor olması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Cevap 2: Bahsedilen kalemler ağırlıklı olarak müşterilerin borcu niteliğindedir ve katılım bankaları olarak borcun finanse edilmemesinin doğru olduğu kanaatindeyim.

Soru 3: Tarafınıza sunumu yapılan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Ürün Katılım Bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir görüyor musunuz?

Cevap 3: Katılım bankacılığının son derece ihtiyacına yönelik olduğu kanaatindeyim. Konvansiyonel bankalar karşısındaki ürün çeşitliliği dezavantajını

bertaraf edebilecek bir ürün olarak durmaktadır. İlgili ürünün katılım bankacılığı çerçevesinde uygulanabilir olduğunu düşünüyorum (Yıldız, 2021).

4.4. Görüşlerin Tahlilleri

4.4.1. Fıkıh Alimlerinin Görüşlerinin Tahlili

Mülakat gerçekleştirdiğimiz fikhî alimlerimiz, stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürününü değerlendirirken, mevcut uygulamalarla finanse edilemeyen ya da sadece zaman zaman kullanılabilen organize teverruk ile finanse edilebilen müşteri ihtiyaçlarının, organize teverruğa nispeten daha başarılı bir sisteme dayanan ve meşru bir ticareti temel alan bir uygulama ile finansman sağlama olanağı sunan bir ürün olduğu görüşü hakimdir. Organize teverruğun katılım bankacılığı işleyişi ve algısı üzerinde olumsuz etkisinin olduğu ve bu uygulamayla ilgili TKBB bünyesinde yer alan Merkezi Danışma Kurulunun olumsuz görüş verdiği belirtilmiştir. Bu olumsuz görüş neticesinde ilerleyen dönemde organize teverruk uygulamasının yavaş yavaş ortadan kalkacağı düşünülmektedir. Bu çerçevede ilgili ürünün hayata geçmesi ile organize teverruğa ihtiyaç oluşmadan alternatif bir ürün olabileceği belirtilerek fikhî olarak uygulanabilir olarak değerlendirmişlerdir. İlgili ürün uygulamaya alınması durumunda aşamalarının net ve şeffaf olarak belirlenmesi ve sadece kağıt üzerinde olan bir ticaret değil asli ticaret sorumluluklarının taraflar arasında alınmasının önemi vurgulanmıştır.

4.4.2. Sektör Çalışanlarının Görüşlerinin Tahlili

Mülakat gerçekleştirdiğimiz sektör çalışanlarının, stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü için özellikle mevcutta hizmet sunulamayan müşteri ihtiyaçlarına alternatif bir yöntem sunuyor olması noktasında olumlu görüşleri hakimdir. Ürünün hukuki, vergisel, sigorta başlıkları da dikkate alınarak yapılan görüşmelerde uygulamaya engel bir durum olmadığı görüşleri alınmıştır. İlgili ürünün hayata geçebilmesi durumunda öncelikle katılım bankacılığının müşteriye sunduğu hizmet çerçevesinin genişleyeceği ve hizmet kalitesinin artacağı yönünde görüşler hakimdir. Katılım bankacılığının müşteriye sunduğu hizmet olanaklarının artması ile katılım bankacılığının sektörel gelişimi ve etkinliğinin artacağı bununla birlikte sektörel payının gelişeceği yönünde görüşler bulunmaktadır. Hali hazırda günümüz finansal piyasada müşteri ihtiyaçlarına çözüm oluşturulabilmenin sürdürülebilir gelişim için en önemli unsurlardan biri olduğu ve

İslami finan temeline dayanan katılım bankacılığının gelişimi içinde katma değer oluşturabilecek yeni ürünlerin hayata geçirilebilmesinin önemi noktasında görüşler verilmiştir.

4.4.3. Görüşlerin Genel Tahlili

Mülakatlarımızın genel tahlilinde, stok finansmanı yoluyla satış yöntemi ve bu yönteme dayanan stok finansmanı ürünü, mevcutta ticari faaliyet gösteren müşterilerin karşılanamayan finansal ihtiyaçlarının karşılanabilmesine olanak sağlayabileceği görüşü oluşmuştur. Hali hazırda var olan katılım bankacılığı ürün yelpazesine katkı sağlayacağı ve gelişime açık bir yapıya sahip olduğu görüşü hakimdir. Katılım bankacılığının gelişen sektörel olanaklar içinde sürdürülebilir bir gelişim için yeni yöntem ve ürünlere ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. Bu bilgi ve görüşler doğrultusunda katılım bankalarının ürün yelpazesinin gelişmesi sadece katılım bankaları kendi çabaları ile değil organize hareket edilmesine olanak sağlayacak TKBB nin yol açıcı ve problem çözücü girişimlerinin de etkin olarak var olması önemli katkı sağlayacaktır.

4.5. Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü ile İlgili Politika Önerileri

Stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürününün Türkiye’de doğru bir şekilde uygulaması, işlerlik kazanması ve bu işlerliğinin artırılması için katılım bankaları ve Türkiye katılım bankaları birliği (TKBB)’nin politikalar oluşturulması önerilmektedir.

4.5.1. Katılım Bankaları İçin Politika Önerileri

İslami finans ilkelerini temel alan ve bununla birlikte bankacılık kanununa da tabi olarak faaliyetlerini sürdüren katılım bankalarının, müşterilerin meşru finansal ihtiyaçlarının karşılanmasında sektörün diğer oyuncularına nispeten daha fazla ticaretin içinde oldukları ve bu ticareten kaynaklı riskleri alma hususunda daha esnek bir yapı oluşturmaları katılım bankacılığı algısına katkı sağlayacaktır. Stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü uygulamasında ürünün üretilmesi süreci ve stokta bekleme dönemi bankacılık açısından risk olarak algılanabilse de ticaretin olası riskleri arasındadır. Mevcut ürün kurgusunda ilgili riskler minimize durumdadır. Katılım bankalarının ticaretin içinde daha çok olabilmesi bu risk algısının esnetilebilmesiyle doğru orantılıdır. Katılım bankacılığı finansal bir kuruluş olarak faaliyet gösterirken aynı zamanda İslami finansın

geliştirilebilmesi misyonunu da üstünde taşımaktadır ve taşımalıdır. İslami finansın gelişebilmesi ise finansa ihtiyaç duyanların meşru finansal ihtiyaçların katılım bankaları tarafından ne ölçüde karşılanabildiği ile yakın ilişkilidir. Günün şartları çerçevesinde İslami finansın gelişebilmesi ve etkinliğinin arttırılabilmesi, İslami finansın en önemli oyuncularından olan katılım bankalarının yeniliklere açık ve yeni uygulamaları hayata geçirme konusunda gösterecekleri gayrete bağlıdır. Bu çerçevede fikhî olarak olumlu görüş alınmış, sektör çalışanları tarafından önemli bir faydalar sağlayacağı fikri ağır basan stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürününün hayata geçirilebilmesi için somut adımlar atılması hem İslami finansın hem de katılım bankacılığının gelişimine katkı sağlayacaktır. Ayrıca stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürününün hayata geçmesi ile yeni ürünlerin oluşumuna zemin hazırlanmış olacaktır. Ürünün uygulamaya alınması ile stoktaki ürünlerin finansmanı ile birlikte ayrıca stokta olmayan ürünlerin finansmanı seleme dayanan ileri tarihli bir alacağı “selem senedini” ortaya çıkaracak ve ortaya çıkan selem senedi ile katılım bankaları fon toplama konusunda yeni bir ürün oluşturabileceklerdir. Buradan hareketle yeni bir ürün diğer yeni ürünlerin oluşmasına önemli katkılar sağlayacaktır.

4.5.2. Türkiye Katılım Bankaları Birliği İçin Politika Önerileri

Katılım bankalarının sektörel etkinliğinin artmasında birlikte hareket edebiliyor olmaları önemli katkılar sağlamaktadır. Birlikte hareket edebilme noktasında ise TKBB önemli bir rol üstlenmiş durumdadır. TKBB'nin bu noktada katılım bankalarının sektörel etkinliğinde önemli başlıklardan olan müşteri ihtiyaçları çerçevesinde İslami finans kriterlerine dayanan yeni ürünlerin geliştirilmesinde, yol gösterici, destekleyici ve özellikle mevzuat güncellemelerin yapılabilmesinde öncü olması stratejik bir öneme sahiptir. Katılım bankalarının günün şartlarını yakalayabilmesine katkı sunacak, yenilik ihtiyaçlarının tespiti ve yeni ürün çalışmalarının yapılabilmesi katılım bankaları ortak ar-ge merkezlerinin kurulması sektöre önemli faydalar sağlayacaktır. Katılım bankalarının, stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürününü hayata geçirme gayretlerine stratejik katkıyı TKBB sağlayacaktır.

SONUÇ

İslami finans temelini esas alan katılım bankaları finansal bir kuruluş olmasının yanı sıra İslami finansın gelişiminde de önemli bir role sahiptirler. Her geçen gün değişen ve çeşitlenen finansal ihtiyaçlara cevap verebilmek hem İslami finansın gelişimi hem de katılım bankalarının sürdürülebilir büyümesi için stratejik bir öneme sahiptir.

Katılım bankalarının mevcut yöntemler çerçevesinde çözüm sunamadığı finansal ihtiyaçlar için yeni çözüm yöntemleri geliştirmesi hatta bunlarla mevcut yöntemlere nispeten finansa ulaşımı kolaylaştırması, sektörel etkinliğin artırılabilmesinin gerekliliklerindedir. Bu bakış açısıyla yapılmış olan çalışmamızda katılım bankalarının mevcut ürün yelpazesi içinde, ticari faaliyet gösteren müşterilerin, bu faaliyetlerinin devamı için gerekli olan bazı meşru nakit ihtiyaçlarının; SGK ödemeleri, vergi ödemeleri, çalışanlarının maaş ödemesi, konsinye alım-satım konu olan işlemler, sipariş/vekâlet kriterlerine uymayan alım-satım işlemleri, ticarete konu senetlerin, çeklerin vadesi geldiğinde vekâlet ilişkisine uygun olmayanların finanse edilememesi durumu, ticarete konu belgelenemeyen ticari giderler vb. katılım bankaları tarafından finanse edilemiyor olmasıdır. Bu ihtiyaçların karşılanabilmesi için stok finansmanı yoluyla satış yöntemi olarak adlandırdığımız yeni yöntemeye dayanan stok finansmanı ürünü çalışması yapılmıştır.

Öncelikle yöntem ve ürün fıkıh açısından ele alınmış ve ülkemizde İslami finansın fıkıh çerçevesini belirleyen makamlarda önemli görevlerde bulunmuş ve görüşleri İslami finans çevrelerince kabul gören alan uzmanları ile yöntem ve ürün işleyişi paylaşılarak mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Böylece söz konusu yöntemin fıkıh noktasında uygulanabilir olduğu görüşü alınmıştır.

Diğer bir önemli husus ise hukukî uygulanabilirlik noktasında katılım bankası hukuk biriminden görüşler alınmış ve muhtemel riskler ile bu risklerin bertaraf edilebilirliği noktasında tespitlere yer verilmiştir. Ayrıca vergi ve sigorta yönleri incelenerek değerlendirme yoluna gidilmiştir. Yöntem ve ürün uygulayıcısı rolüne sahip katılım bankaları açısından ise katılım bankalarında çalışan üst düzey yöneticiler ve sahada görevli şube yöneticileri ile yöntem ve ürün hakkında mülakatlar yapılmıştır. Mülakatlar sonucunda, stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürününün, mevcuttaki ürün yelpazesine ilave ve alternatif bir yöntem olabileceği, katılım bankacılığının nakdi finansman noktasındaki eksikliğinin giderilmesinde katkı sağlayacak bir ürün olabileceği kanaati oluşmuştur.

Stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünün hayata geçmesi durumunda mevcut sağlayacağı faydaya ek diğer faydalarla ilgili öngörüler oluşturulmuştur. Şöyle ki; stok finansmanı ürünün uygulamaya alınması ile stoktaki ürünlerin finansmanına ek olarak ayrıca stokta olmayan ürünlerin finansmanı yeni bir durumu yani seleme dayanan ileri tarihli bir alacağı “selem senedini” ortaya çıkaracak ve ortaya çıkan selem senedi ile katılım bankaları fon toplama konusunda yeni bir ürün oluşturabileceklerdir. Buradan hareketle yeni bir ürün ile diğer yeni ürünlerin oluşmasına zemin hazırlanacaktır. Katılım bankaları tarafından hayata geçirilmesi durumunda stok finansmanı yoluyla satış yöntemine dayanan stok finansmanı ürünü, hem katılım bankacılığının sürdürülebilir gelişimi ve rekabet gücünün artmasına hem de sektörel etkinliğinin büyümesine katkı sağlayacak olmasının yanı sıra İslami finans da büyüyecektir.

KAYNAKÇA

- AAOIFI. (2015). Teverruk. İstanbul, Türkiye: TKBB.
- Akagündüz, Y. (2021, Nisan 20). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Akdemir, A. (2021, Mayıs 6). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Aker, Y., & Karavardar, D. D. (2018). Kira Sertifikası ve Türkiye'deki Kobi'ler İçin Yeni Bir Finansman Modeli Önerisi. *Uluslararası İslam Ekonomisi, Finans ve Etik Kongresi Tam Metin Bildiriler Kitabı* (s. 50-64). İstanbul: Basım Pazıl Reklam, Danışmanlık, Matbaa ve Organizasyon.
- Aksu, N. (2021, Nisan 27). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Aktan, H. (2001). İstisna. *DİA* (Cilt 23, s. 393-396). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Aktepe, İ. E. (2012). *Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı*, 95-98. İstanbul: TKBB.
- Akyüz, O. (2009). Katılım Bankacılığı Atılımın Eşiğinde. *Albaraka Türk Bereket Dergisi*, 13.
- Alpun, M. E. (2017). Katılım Bankacılığı Sisteminin Zayıf Yönleri. *Bankacılık Sistemi İçerisinde Katılım Bankacılığının Yeri ve Katılım Bankacılığının Güçlü Ve Zayıf Yönleri*, 101. Ankara, Türkiye: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı Bankacılık Ve Finans Yüksek Lisans Programı.
- Apaydın, H. Y. (2001). Karz. *DİA* (Cilt 24, s. 520-525). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Aybakan, B. (2009). Selem. *DİA* (Cilt 36, s. 402-405). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Bardakoğlu, A. (2000). İcare. *DİA* (Cilt 21, s. 379-388). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Bayındır, S. (2015). Para ve Sermaye Piyasaları. S. Bayındır, *Fıkhi ve İktisadi Açından İslami Finans* (s. 217). İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları.
- Bayındır, S. (2021, Mayıs 5). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Bayındır, S. (2021, Ocak 13). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Berkli, Ö. (2021, Mayıs 5). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Bulur, H. İ., & Er, B. (2012). *Katılım Bankacılığı ve Girişim Sermayesi* (s. 48). İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.
- Canbay, Ş., & Pirali, K. (2019). Türkiye'de İslami Finans Enstrümanlarına Yeni Bir Model Önerisi: Karz-ı Hasen ve Robertson Gecikmesinin Finansman Kaynağı Olarak Kullanımı. *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 285-299.

- Canbaz, M. F. (2019, Kasım). *İslâmi Finans Aracı Olarak Karz-I Hasen ve Katılım Bankaları İçin Bir Model Önerisi*. tkbb.org.tr:
<https://tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/%c4%b0SL%c3%82M%c4%b0%20F%c4%b0NANS%20ARACI%20OLARAK%20KARZ-I%20HASEN%20VE%20KATILIM%20BANKALARI%20%c4%b0%c3%87%c4%b0N%20B%c4%b0R%20MODEL%20%c3%96NER%c4%b0S%c4%b0.pdf>
adresinden alındı
- Cebeci, İ. (2019). Sukuk. *DİA* (Cilt 3, s. 523-527). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Cebeci, İ. (2019). Teverruk. *DİA* (Cilt EK-2, s. 594-595). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Çelik, İ. (2016). İslâm Finans Sisteminin Geleceğinin Aksiyonları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 159-182.
- Çelik, İ. (2017). Meşru' Bir Yatırım Aracı Olarak Mudarebe ve Günümüzde Kullanımı. *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 386-387.
- Çetin, M. K. (2021, Nisan 19). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Çetin, N. (2013, Eylül 14). İslami Finansın Temel İlkeleri. *İslami Finans Temel İlkeler-Piyasalar-Sözleşme Türleri*, 4. <https://slideplayer.biz.tr/slide/2024097/> adresinden alındı
- Deloitte. (2014, Ocak). Türkiye Katılım Bankacılığı Büyüme Yolundaki Önemli Adımlar. İstanbul, Türkiye: Deloitte Türkiye.
- Demir, Z. (2018, Temmuz). *Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (Kobi) Finansal Problemlerinin Çözümünde Girişim Sermayesi Fonlarının Önemi ve Rolü: Katılım Bankacılığına Yeni Bir Model Önerisi*. tkbb.org.tr:
<https://tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/doktoratezibaski.pdf> adresinden alındı
- Döndüren, H. (2021, Nisan 4). *Müşareke (Ortaklık)*. Sorularla İslamiyet:
<https://sorularlaislamiyet.com/kaynak/musareke-ortaklik> adresinden alındı
- Dönmez, İ. K. (2006). Murabaha. *DİA* (Cilt 31, s. 148-152). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Duman, S. (2021, Mayıs 5). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Durmuş, A. (2010). Fıkıhta Karz (Ödünç) Sözleşmesinde Vade Şartının Bağlayıcılığı. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 315-330.
- Erdoğan, P. D. (2019). İcare. *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü* (s. 223). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Erdoğan, P. D. (2019). Murabaha. *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü* (s. 399). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Erdoğan, P. D. (2019). Müşareke. *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü* (s. 433). İstanbul: Ensar Neşriyat.

- Erdoğan, P. D. (2019). Teverruk. *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü* (s. 576). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Ergüven, M. (2019, Aralık). *Tasarrufa Dayalı Finans Sistemi İçin İslami Finans İlkelerine Uygun Model Önerisi*. tkbb.org.tr:
<https://tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TDF-ISLAMI-FINANS-MODELI-ZAIM-YL-TEZI-13122019.pdf> adresinden alındı
- Eroğlu, L. (2019). Katılım Bankaları'nın Zayıf Yönleri. *Katılım Bankacılığı İle Konvansiyonel Bankacılık Sisteminin Swot Analizi Yöntemiyle Karşılaştırılması*. Elazığ, Türkiye: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Erol, R. N. (2016, Mart 12). *Erbakan'a Göre Selem Senedi Karşılığı Kredi*. Milli Gazete:
<https://www.milligazete.com.tr/makale/848624/resat-nuri-erol/erbakana-gore-selem-senedi-karsiligi-kredi> adresinden alındı
- Ersin, İ., & Duran, S. (2017). Faizsiz Finans Döngüsünü Oluşturma Açısından Adil Ekonomik Düzen Söyleminin Kredileşme İlkeleri Ve Uygulanabilirliğinin Değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 109-132.
- Ersoy, A., & Hazıroğlu, T. (tarih yok). *tkbb*. <https://tkbb.org.tr>:
<https://tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Bolum-2-Islam-Iktisadi-ve-Islami-Finansin-Temel-Ilkeleri.pptx> adresinden alındı
- Ersoy, M., Çatıkkaş, Ö., & Soytürk, A. (2017). Katılım Bankalarında Blokeli Toplu Konut Finansmanları. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 1-16.
- Ezber, M. F. (2021, Mayıs 2). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Gül, M. S. (2021, Nisan 28). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Hacak, H. (2021, Nisan 27). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Hazıroğlu, T. (2016, Haziran 27). Tek Çare Katılım Bankacılığı. *Katılım Bankacılığı Fikri ve Önemi*. İstanbul, Türkiye: Yeni Şafak Gazetesi.
<https://www.yenisafak.com/dusunce-gunlugu/katilim-bankaciligi-fikri-ve-onemi-2487187> adresinden alındı
- Hazıroğlu, T. (2021, Mart 2). *Teverruk Standartları*. TKBB Danışma Kurulu:
<https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/standartlar/bb8e98b97bf9157d54125d6349a36d1d.pdf> adresinden alındı
- İşsever, M. S. (2021, Mayıs 5). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Kaan, A. (2019, Kasım 11). *MÜSİAD Başkanı Kaan'dan İslami finans vurgusu*. İstanbul:
<https://www.hurriyet.com.tr/>.
- Kahraman, A. (2021, Nisan 25). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)

- Kallek, C. (2005). Mudarebe. *DİA* (Cilt 30, s. 359-363). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Kapucuoğlu, M. (2021, Mayıs 1). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Karahan, H., & Ersoy, H. (2016). Faizsiz Finansın Temel Prensipleri ile Türkiye’de Reel Kesimde Kullanılması. *Maliye Finans Yazıları*, 93-114.
- Karaman, P. D., Döndüren, P. D., & Odabaşı, M. (2019, 07 07). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Katılım Analiz Haber Portalı. (2020, Temmuz 3). *Tevevruk*. Katılım Analiz: <https://katilimanaliz.com/2020/07/03/tevevruk/> adresinden alındı
- Nalbant, A. B. (2021, Nisan 7). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Odabaşı, M. (2021). *Katılım Bankaları Tarafından Uygulanan Murabaha Finansmanına Yönelik Bazı Eleştirilere Cevaplar*. <https://tkbb.org.tr/>: <https://tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/KATILIM%20BANKALARI%20-%20MURABAHA%20%C4%B0%C5%9ELEMELER%C4%B0.pdf> adresinden alındı
- Onat, C. (2019, Kasım). Katılım Bankacılığında Likidite Riski Ve Yönetimi. *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji Ve Bütçe Başkanlığı*, 30. Ankara, Türkiye: Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bilgi Ve Belge Yönetimi Dairesi Başkanlığı.
- Özdemir, M. (2021, Haziran 17). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Özdemir, M., & Aslan, H. (2017). *Türkiye’de İslami Finansın Dönüşümünün Ekonomi Politikası*. İstanbul: SETA Yayınları.
- Özgür, E. (2007). Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, 16.
- Özsoy, İ. (2013). Katılım Bankacılığı Nedir, Ne Değildir. *Yeni Ümit Dergisi*, 10-11.
- Öztürk, M. K., & Yumuşak, İ. G. (2020). Fon Toplama Yöntemi Olarak Yatırım Vekaleti. *İslam Ekonomisi ve Finans Dergisi*, 1-23.
- Öztürk, M. K., & Yumuşak, İ. G. (2020). Fon Toplama Yöntemi Olarak Yatırım Vekâleti ve Türkiye Uygulaması. *İslam Ekonomisi ve Finans Dergisi*, 1-23.
- Pehlivan, P. (2016). Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 302.
- Pehlivan, P. (2016). Türkiyede Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 314.
- Pehlivan, P. (2016). Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 320.

- Pekcan, M. (2006). Fon Toplama Faaliyetleri. *Katılım Bankacılığı Faaliyetleri ve Muhasebe Sistemi*, 82. Bursa, Türkiye: TKBB.
- Rammal, H. G., & Zurbruegg, . (2007). *Müslümanlar Arasında İslami Bankacılık Ürünleri Hakkında Farkındalık: Avustralya Örneği*. Springer Link: <https://link.springer.com/article/10.1057/palgrave.fsm.4760060> adresinden alındı
- Sancar, M. A. (2019). Türkiye’de Teverruk ve Yeniden Yapılandırmada Teverruka Alternatif Bir Ürün Olarak Yeniden Yapılandırma Tekafül Fonu. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 169-195.
- Seçil, M. (2016). Türkiye’de Mikrokredi Uygulamaları ve Katılım Bankacılığında Bir Ürün Önerisi. İstanbul, Türkiye: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi. (2013, Mayıs). İslamî Finans Kavramı, Ürünler, Dünyada ve Türkiye’de Gelişimi ve Geleceği . *İslam, Finans*. İstanbul, Türkiye: Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Sukuk. (2021, Nisan 4). Türkiye Finans Katılım Bankası: <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/yatirim-hizmetleri/Sayfalar/kira-sertifikasi-sukuk.aspx> adresinden alındı
- Sümer, G., & Onan, F. (2015). Türkiye’deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları. *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 296-308.
- Şahin, E. (2007). Yatırım Fonu. *Türkiye’de Düünden Bugüne Katılım Bankaları*, 52. İstanbul, Türkiye: Kadir Has Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Şeyranlıoğlu, O., & Karavardar, A. (2019). Katılım Bankacılığında Selem Finansman Yöntemine Dayalı Bir Model Önerisi. *Turkish Studies*, 524-538.
- T.C. Resmi Gazete. (2005, 11 1). 5411 sayılı Bankacılık Kanunu. *T.C. Resmi Gazete*. Ankara, Türkiye: T.C. Resmi Gazete.
- T.C. Resmi Gazete. (2019, Haziran 22). Mevduat Ve Katılım Fonlarının Vadeleri ve Türleri Hakkında Tebliğ. *30809 sayılı Resmi Gazete*. Ankara: T.C Resmi Gazete.
- Tanaydı, Y. (2016). 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu ve Sonrası Gelişmeler. *Türk Katılım Bankacılığının Kurumsal Performansı ve Sürdürülebilir Rekabetteki Strateji Hedefleri; Türkiye Uygulama Örnekleri*, 34. Konya, Türkiye: T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı.
- Tarkan, M. (2001). Bankacılık Teori, Uygulama ve Yönetim. Ankara: Nobel Yayınları.
- TDK. (2021, NİSAN 18). *Güncel Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Sözlükleri: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Tekin, H. H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak . *Sosyoloji Dergisi*, 101-116.
- TKBB. (2021, 7 3). *Faizsiz Finans Ürünleri*. TKBB.ORG.TR: <https://tkbb.org.tr/sayfa/detay/faizsiz-finans-urunleri-99> adresinden alındı

- TKBB Faizsiz Finans Sözlüğü*. (2021). TKBB.ORG.TR:
https://tkbb.org.tr/Documents/faizsiz-finans-sozlugu-100/FAIZSIZ_FINANS_SOZLUGU-GUNCEL.pdf adresinden alındı
- Tokgöz, İ. (2021, Mayıs 6). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Tunç, H. (2010). *Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması* (s. 97). İstanbul: Nesil Yayınları.
- Tunç, H. (2010). *Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Tüccar, S. (2021, Nisan 27). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Yatbaz, A., & Çatıkkaş, Ö. (2021). Murabaha Finansmanı Yönteminin Türkiye Muhasebe Standartları ve Faizsiz Finans Muhasebe Standartları Kapsamında Katılım Bankaları Açısından Muhasebeleştirilmesi: Karşılaştırmalı Bir Örnek Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 8.
- Yatırım Fonu Nedir*. (2021, Nisan 4). KuveytTürk Katılım Bankası:
<https://www.kuveytturk.com.tr/bireysel/yatirim/sermaye-piyasasi-urunleri/yatirim-fonlari> adresinden alındı
- Yeşil, T. T. (2021, Mayıs 5). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Yeşilyaprak, M. (2017). İslami Bankacılığın; Rolü, Dünü, Bugünü ve Geleceği. 16. *Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi*, (s. 7). Komrat.
- Yıldız, Y. (2021, Mayıs 6). Katılım Bankacılığı Özelinde Stok Finansmanı Yoluyla Satış Yöntemine Dayanan Stok Finansmanı Ürünü. (C. Gök, Röportaj Yapan)
- Ziraat Katılım Bankası Bizi Tanıyın*. (2021, Mart 27). Ziraat Katılım Bankası:
<https://www.ziraatkatilim.com.tr/bizi-taniyin/katilim-bankaciligini-taniyin> adresinden alındı